

NOTARSKI VESTNIK

30 LET NOTARIATA V REPUBLIKI SLOVENIJI

Leto XVII, številka 18, junij 2025

NOTARSKA
ZBORNICA
SLOVENIJE

.....

ISSN: 1580-9226

Odgovorna urednica: Marjana Tičar Bešter
Uredniški odbor: Staša Lepej, Ksenija Košar Bratuša, Miloš Auflič, Marko Samardžić, Aleksander Šanca (tajnik)
Naslov uredništva: Notarska zbornica Slovenije, Tavčarjeva 2, Ljubljana
Izdajatelj: Notarska zbornica Slovenije
E-pošta: info.nzs@siol.net
Spletna stran: www.notar-z.si
Foto: arhiv notarske zbornice Slovenije (foto Aleksander Šanca), Staša Lepej, Nina Kralj Frece, arhivi avtorjev člankov oziroma intervjuvancev
Naslovnica: fotografija Magic theatre Serpentes, oblikovanje mag. Bojana Vogrinec, vodja pravne službe Notarske zbornice Slovenije
Oblikovanje in priprava: Design Demšar, d. o. o.
Tisk: Tiskarna Present, d. o. o.

Revija je vpisana v razvid medijev, ki ga vodi Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije pod zaporedno številko 2183

.....

VSEBINA

UVODNIK

Odgovorna urednica Marjana Tičar Bešter, notarka v Škofji Loki

Koraki za novo generacijo 5

Dr. Bojan Podgoršek, predsednik Notarske zbornice Slovenije, notar v Ljubljani

Pravna varnost in notar 7

TRIDESETA OBLETNICA NOTARIATA V REPUBLIKI SLOVENIJI

Nataša Pirc Musar, predsednica Republike Slovenije 10

Andreja Katič, ministrica za pravosodje Republike Slovenije 12

Miha Kozinc, nekdanji minister za pravosodje Republike Slovenije, odvetnik 14

Andrej Škrk, prvi predsednik Notarske zbornice Slovenije 15

Dr. Miodrag Đorđević, predsednik Vrhovnega sodišča Republike Slovenije 17

Mag. Damir Kontrec, predsednik civilnega oddelka Vrhovnega sodišča

Republike Hrvaške 18

Dr. Adam Toth, predsednik Notarske zbornice Madžarske 19

Dr. Michael Umfahrer, predsednik Notarske zbornice Avstrije 20

Staša Lepej, notarka v Zagorju ob Savi

Prvih trideset notarjev, ki so v Sloveniji ustvarili današnji notariat 21

ZGODOVINSKI TRENUTKI

Aleksander Šanca, generalni sekretar Notarske zbornice Slovenije

30 let notariata 32

Staša Lepej, notarka v Zagorju ob Savi

Ukinitev notariatov po koncu II. svetovne vojne 47

Prof. dr. Aleš Galič

Izveček iz gradiva »Strokovna izhodišča za reformo procesnega dela

dednega prava: prenos pristojnosti v nespornih zapuščinskih zadevah na notarje« 60

IZ NOTARSKE PISARNE

Miloš Auflič, notar v Ljubljani

Nekateri aktualni izzivi pri postopkih imenovanja notarja 85

Črtomir Ključevšek, notarski pomočnik pri notarju Marku Samardžiću v Domžalah Položaj staršev kot zastopnikov mladoletnih otrok pri razpolaganju z njihovimi premoženjskimi pravicami	91
Hana Hoblaj, sodna tolmačka za slovenski jezik, notarska pomočnica pri notarki Ruži Hoblaj v Murskem Središču, Republika Hrvaška Nova pravna ureditev pogodbe o dosmrtnem preživljanju in vzpostavitve registra na Hraškem	95
Denis Krajcar, notar v Puli, Republika Hrvaška Deontologija in etika v hrvaškem notariatu	101
MEDNARODNI PROJEKTI	
Nina Kralj Frece, notarska pomočnica pri notarki Sonji Kralj v Slovenj Gradcu Projekt EL@N II in Projekt JuWiLi 2	109
Stephan Matyk-d'Anjony, direktor za evropske in mednarodne zadeve pri avstrijski notarski zbornici in koordinator projekta Justice Without Litigation (Do pravice brez pravednosti – JuWiLi) Do pravice brez pravednosti – priložnost za Slovenijo	114

Marjana Tičar Bešter, odgovorna urednica,
notarka v Škofji Loki

KORAKI ZA NOVO GENERACIJO

Trideset let – če priložnostno parafraziram slovitega astronavta – sila kratka doba za človeštvo, zelo dolga za slovenski notariat. Čas, v katerem smo po mojem mnenju od popolnih začetkov notariata po prisilni petdesetletni ukinitvi uspeli notarski poklic privedi na zavidljivo raven, ki strankam oziroma uporabnikom notarskih storitev zagotavlja visoko pravno varnost pri sklepanju pravnih poslov. Kot v svojem članku navaja kolegica Staša Lepej, pravi uradni razlogi za ukinitve notariata v Sloveniji po koncu druge svetovne vojne sicer ostajajo formalno nepojasneni, vsekakor pa je šlo za čisto politično odločitev tedanje komunistične oblasti. Vendarle pa smo pol stoletja kasneje s pomočjo tujine oziroma prijateljskih sosednjih držav, kjer beležijo bogato neprekinjeno zgodovino notariata, uspeli – za marsikoga z nemogočim – postaviti nazaj v družbo notarke in notarje, ki so po tridesetih letih danes povsem primerljivi s kolegi v Evropi. A vedno je kak ampak in ta v našem primeru pomeni izjemo zapuščinskih postopkov, ki še kar visijo v zraku oziroma v čakanju odločitve vsakokratnih političnih oblasti. S pripravo predloga zakona glede prenosa urejanja zapuščinskih zadev s sodišč na notarje smo začeli že pred letom 2000, torej pred petindvajsetimi leti. Ob sodelovanju uglednih pravnih strokovnjakov smo na takratno sestavo Ministrstva za pravosodje poslali že več različnih predlogov, v letu 2012 je bila sprememba zakona celo že poslana v medresorsko usklajevanje, vendar nikdar ni bilo političnega soglasja, da bi se spremembe zakona poslale v zakonodajni postopek. Trenutno pravosodno ministrstvo proučuje naš novi predlog oziroma izhodišča, ki jih je pripravil prof. dr. Aleš Galič – izvlečke izhodišč si lahko preberete v tokratnem Notarskem vestniku.

Začetki vnovične uvedbe notariata so bili težki, še zlasti ob upoštevanju tehničnih vidikov, ki so bili pred tridesetimi leti bistveno drugačni kot danes. Od prvotnih oziroma prvih notarjev je aktivna le še ena notarka, počasi tako z notarskim delom praktično v celoti začenja že druga generacija. Nekateri nekdanji notarji se začetkov seveda še dobro spominjajo in so nam zaupali svoja videnja in razmišljanja o tistih časih. Nekoliko drugače pa se svojih uvodnih tegob v funkciji notarja spominja kolega Miloš Auflič iz Ljubljane, ki je na pravnomočno odločbo čakal kar debeli dve leti.

Mislim, da ni pretirano trditi, da so se udeleženci pravnih poslov v Sloveniji že povsem navadili, da pri notarjih dobijo hitro in visoko strokovno pravno pomoč oziroma jim notarji tako na področju sklepanja pravnih poslov na civilnem kot gospodarskem področju lahko zagotovimo najvišjo stopnjo pravne varnosti. Notarji strankam pravne posle nudimo vse bolj po načelu »vse na enem mestu«, kar je za uporabnike notarskih storitev prijazno, saj notarsko pisarno

obiščejo zgolj enkrat ali dvakrat, za vse ostale postopke poskrbi notar – pridobi vse dokumente, potrebne za veljavno sklenitev pravnega posla, predloži pogodbe na finančno upravo, ob zaključku posla predloži pogodbe zemljiški knjigi ali sodnemu registru, s hrambo listin ali denarja na svojem fiduciarnem računu pa lahko celo izvede načelo istočasnosti dveh obveznosti, izhajajočih iz pravnega posla. Z vidika uporabnikov notarskih storitev je to dobro, zato se mora pravna varnost v naslednjih letih samo še poviševati. Z vidika notarjev pa je dandanašnji to načelo nemalokrat težko doseči. Notar mora namreč povsem sam poskrbeti za pisarno, njeno opremo (računalnike, elektronske povezave, različne certifikate, ognjevarne omare itd.) ter za zaposlene, ki morajo biti ves čas strokovno podkovani in bi morali biti tudi ustrezno plačani. Bi morali biti, pa marsikje niso. Zakaj? Notarska tarifa se ni povečala že vse od leta 2019, od takrat do danes pa je inflacija že preseгла 24 %. Če smo pred pandemijo še uspeli nekako plačevati svoje zaposlene na ravni, ki je zagotavljala primeren kader, sedaj žal ni več tako.

Dober kader iz notariata pospešeno odhaja drugam, na razpise za notarske pomočnike ali pravnike se včasih ne javi nihče! Ne dobimo niti ene same samcate prijave. Kdaj se bo resorno ministrstvo končno prebudilo in ustrezno ukrepalo? Leto pred volitvami verjetno ne, torej se bo iskanje rešitve spet preložilo na naslednjo vlado in tekli bomo nov, predobro poznan krog ... In še en klicaj. Ob dolgoletnem stagniranju tarife notarji na primer še vedno nimamo dostopa do osnovnih podatkov centralnega registra prebivalstva, ki bi nam omogočil hitrejše preverjanje določenih podatkov, strankam pa prihranil čas pri zbiranju dokumentov, ki jih sicer potrebujemo za izvedbo naših storitev.

Publikacija slovenskih notark in notarjev, ki jo držite v rokah, je tokrat vsebinsko in oblikovno drugačna kot po navadi, saj nas je vodila misel, da predvsem obeležimo svojo okroglo obletnico. Prijetno prebiranje!

Dr. Bojan Podgoršek, predsednik Notarske zbornice Slovenije

PRAVNA VARNOST IN NOTAR

Čeprav se pogosto citirana prva omemba notarskega poslovanja nanaša na čas vzhodnorimskega cesarja Justinjana (od leta 527 dalje), ko je veljalo, da je popolna le pogodba, ki je zapisana pred tabeliem, kot se je takrat imenoval predhodnik sedanjega notarja,¹ zametke notariata najdemo že v Stari zavezi Svetega pisma. Ko je prerok Jeremija kupil njivo v Anatótu (kraj približno 5 km severovzhodno od Jeruzalema), ki je bil v rokah sovražnih Babiloncev, je pred pričami podpisal dva izvoda kupnega pisma, stal srebro in ga v dogovorjeni količini (sedemnajst šeklov srebra) izročil prodajalcu. Dva izvoda kupnega pisma, od tega enega zapečatenega in enega odprtega, je izročil pisarju Baruhu in mu vpričo Hanamela (prodajalca) in pred pričami rekel: »Vzemi ti listini, to zapečateno kupno pismo in to odprto pismo, ter ju deni v lončeno posodo, da se dolgo ohranita. Še se bodo v tej deželi kupovale hiše, njive in vinogradi.«² S tem je zavaroval svojo lastnino v deželi, ki jo je okupiral sovražnik. Preroku so sledili tudi njegovi rojaki, saj je bila pogodba sestavljena po vseh predpisih in varno shranjena. Baruh, ki je bil izobražen pisar, je pri tej transakciji izvedel prvo notarsko hrambo zapečatenega izvirnika pogodbe in še enega izvoda pogodbe oziroma odpravka, če se izrazimo v jeziku Zakona o notariatu. Hramba pogodbe je bila izvedena v lončeni posodi oziroma v železni omari (oziroma ognjevarnem prostoru), če se izrazimo v jeziku Pravilnika o poslovanju notarja.³

Transakcije z nepremičninami običajno pomenijo razpolaganje z življenjskimi prihranki in morajo biti zato predvidljive in pravno varne. K predvidljivosti in pravni varnosti so notarji prispevali že v rimskem in porimskem obdobju. Po 10. stoletju jih je imenoval cesar ali volilni knez po pooblastilu in tudi papež. Notarji so bili tudi v frankovskem cesarstvu pod Karlom Velikim, v severni Italiji in v nemških deželah. Notarstvo so poučevali na univerzah, obvezno je bilo notarsko pripravništvo pri notarju. Znano je, da je bil Leonardo da Vinci (rojen 1452) sin uspešnega firenškega notarja Ser Piera da Vincija. Ohranilo se je precej srednjeveških in novoveških notarskih priročnikov, enega iz leta 1647 hrani Minoritska knjižnica na Ptuj. Notar je na primer leta 1782 sestavil listino, s katero je cesar Jožef II. podelil privilegije mestu Ljubljana.

1 Prof. dr. Holcman, Borut. 2020. Četrto stoletje delovanja slovenskih notarjev ob tisočletni tradiciji notariata. *Notarski vestnik*, 13, str. 39.

2 Kupljena njiva – jamstvo Judove srečne prihodnosti (Jer 32).

3 Pravilnik o poslovanju notarja z listinami in vpisniki ter tehničnih zahtevah programske opreme za podporo poslovanja notarja, *Uradni list RS*, št. 2/24.

Svojo dokončno obliko je dobil notariat v avstrijskem delu avstro-ogrske monarhije z Notarskim redom iz leta 1871. Kraljevina Jugoslavija je podoben Zakon o javnih beležnikih sprejela leta 1930. Med notarji je bilo več pomembnih in zavednih Slovencev. Pisatelj Janko Kersnik je bil notar od leta 1878 do 1897. Njegova najpomembnejša dela iz takratnega meščanskega življenja sta romana Ciklamen in Agitator ter povest Jara gospoda. Peter Kozler (notar od leta 1857 do 1863) je bil soustanovitelj Pivovarne Union in avtor prvega zemljevida slovenskih dežel. Luka Svetec (notar od leta 1872 do 1915) je bil jezikoslovec, prevajalec in poslanec v dunajskem državnem in kranjskem deželnem zboru.

Zaradi zmanjševanja obsega zasebne lastnine je bil notariat v letu 1944 ukinjen. Naloge notarjev so prevzela sodišča.

Po petdesetih letih je bil notariat znova uveden in notarji so 1. junija 1995 spet začeli z delom. Danes praznujemo trideseto obletnico vnovičnega poslovanja slovenskih notarjev.

Notarji so od sodišč spet prevzeli sestavo pogodb, ki imajo posledice na dednopravnem področju, kamor spadajo sporazum o odpovedi dedovanju med predniki in potomci, izročilna pogodba med predniki in potomci, pogodba o dosmrtnem preživljanju, pogodba o preužitku. Od sodišč so notarji prevzeli tudi overitve podpisov in overitve prepisov.

Notarji sestavljajo listine o najpomembnejših korporacijskopравnih poslih, kamor spadajo pogodbe o prenosu poslovnih deležev, pogodbe o združitvah in delitvah gospodarskih družb in zapisniki o sklepih skupščin gospodarskih družb.

Kot v primeru preroka Jeremija notarji pri pomembnih prodajnih pogodbah zagotovijo hrambo kupnine in listin ter jih sprostijo, ko obe pogodbeni stranki izpolnita svoje obveznosti. Z notarsko hrambo sta stranki zavarovani pred tveganjem neizpolnitve obveznosti druge pogodbene stranke. Pri prodaji novih stanovanj notarji v skladu z Zakonom o varstvu kupcev stanovanj in enostanovanjskih stavb varujejo potrošnike pred tveganjem, da prodajalec (investitor) zaradi stečaja, plačilne nesposobnosti ali drugih razlogov ne bo izpolnil vseh obveznosti do končnih kupcev oziroma ne bo sposoben končnim kupcem vrniti plačanih obrokov kupnine v primeru razveze prodajnih pogodb.

Pri vpisih transakcij v javne evidence, kot sta zemljiška knjiga in sodni register, notarji strankam pomagajo in svetujejo pri zbiranju potrebne dokumentacije, ki jo preverijo pred predložitvijo sodišču. S tem razbremenijo sodnike in referente pri odločanju o vpisih.

Notarji sestavljajo tudi sporazume o delitvi premoženja zakoncev in drugih parov, od leta 2019 dalje pa tudi ženitne pogodbe in notarske zapise sporazumov o razvezah zakonske zveze. Tudi to predstavlja pomembno razbremenitev sodišč, saj se zakonca, ki nimata skupnih mladoletnih otrok, lahko sporazumno razvežeta na podlagi notarske listine in brez intervencije sodišča. Enako funkcijo imajo tudi ženitne pogodbe, saj je režim ločenega premoženja vsakega od zakoncev za njune sopogodbениke v pravnem prometu varnejši kot režim skupnega premoženja zakoncev, pri katerem je sopogodbениk enega zakonca izpostavljen tveganju izpodbijanja posla s strani drugega zakonca.

Pomemben del notarskega poslovanja je sestava notarskih zapisov oporok in tudi notarska hramba vseh vrst oporok. Vpis oporoke v centralni register oporok, ki ga vodi Notarska zbornica Slovenije, je zagotovilo, da bo oporoka pravočasno predložena sodišču in razglašena na zapuščinski razpravi. Konec leta 2024 je bilo v centralni register oporok vpisanih 55.407 oporok, od tega približno 70 % notarskih oporok.

Pravni varnosti bi gotovo koristilo, če bi centralni register oporok razširili tudi z vpisi sporazumov o odpovedi neuvedenemu dedovanju in drugih dednih pogodb, ki bi jih po vzoru predvojne ureditve in nekaterih primerljivih (predvsem germanskih) držav znova uvedli v naš pravni red.

Notarji želimo razbremeniti sodišča in druge državne organe tudi pri skrbi za ranljive odrasle osebe. To so osebe, ki so starejše od 18 let in zaradi invalidnosti ali osebne nezmožnosti ne morejo varovati svojih interesov, kot je opredeljeno v členu 1 Haaške konvencije o mednarodnem varstvu odraslih oseb iz leta 2000. Ko je oseba še vedno sposobna varovati svoje interese, se lahko kot koristen previdnostni ukrep določijo pooblastila za zastopanje, da bi se uredilo zastopanje osebe ter določili pogoji za upravljanje njenih osebnih in finančnih zadev v morebitnem ranljivem položaju v prihodnosti. Nekatere države (na primer Avstrija) poznajo notarski zapis pooblastila, ki se aktivira v trenutku, ko pooblastitelj zaradi upada svojih dejanskih psihofizičnih lastnosti ni več sposoben samostojno nastopati v pravnem prometu. Pooblastilo se aktivira z ustreznim zdravniškim potrdilom brez intervencije države (sodišča oziroma organa socialnega skrbstva). Veljavnost pooblastila je mogoče preveriti z vpogledom v elektronski register.

Nobena skrivnost ni, da želimo notarji sodišča razbremeniti tudi vodenja nespornih zapuščinskih postopkov. Primerjalna pravna in ekonomska analiza je pokazala, da so sodni zapuščinski postopki v Sloveniji dolgotrajnejši za dediče, javni izdatki v zvezi s temi postopki pa so višji kot pri notarskih zapuščinskih postopkih v sosednjih državah.⁴

Vse te naloge in cilji za prihodnost so uresničljivi tudi v digitalnem okolju. Zakon o notariatu že dopušča elektronske notarske listine, sestavljene prek neposredne varne videopovezave z notarjem. Čakamo še na ministra, da bo izbral izvajalca, ki bo izdelal informacijski sistem za podporo poslovanju notarja in videokomunikacijski sistem za sestavo notarskih listin na daljavo z možnostjo video-elektronske identifikacije.

Omnia sunt incerta, cum a iure discessum est ali *Vse postane negotovo, če se oddaljimo od prava* (Ciceronovo pismo Luciju Papiriju Petu iz leta 46 pred Kristusom). Te Ciceronove besede izražajo bistvo vloge prava v družbi: pravo zagotavlja predvidljivost in pravno varnost. Pravo omogoča mirno sožitje med ljudmi, tudi med tistimi, ki se ne marajo in imajo neporavnane račune. S pomočjo sredstev, ki jih nudi pravo, bo mogoče preprečiti njihovo nasilno reševanje. Samovoljo in silo lahko prepreči samo dosledno spoštovanje pravnih pravil in načel. Ravnanje v nasprotju s pravom ali njegova zloraba povzročita na individualni ravni krivico, na kolektivni pa anarhijo ali tiranijo. Če nočemo nesreče posameznika in razpada družbe, je dosledno spoštovanje prava edina možnost.⁵

Zagotavljanje predvidljivosti in pravne varnosti je naloga notariata tudi v naslednjih tridesetih letih.

4 Primerjava zapuščinskih postopkov v Avstriji, na Hrvaškem, Češkem, Slovaškem, v Madžarski in Sloveniji v okviru projekta Justice Without Litigation (Brigita Lurger & Karl Stoger, Vienna 2022, Manz'sche Verlags-und Universitätsbuchhandlung, str. 165 in 222).

5 Kranjc, Janez. 2022. *Nepozabna latinščina*. GV Založba, str. 257–259.

Nataša Pirc Musar, predsednica Republike Slovenije

Spoštovani predsednik Notarske zbornice Slovenije, spoštovane notarke in notarji, kolegice in kolegi,

trideset let ni le obletnica – je zgodba. Zgodba pomembnega in zahtevnega strokovnega dela, pa tudi zgodba zaupanja in srčnosti. Je zgodba vas, notark in notarjev, ki že tri desetletja služite pravni državi in pravni varnosti ljudi.

Da odkrijemo korenine notariata, se moramo zazreti globoko v preteklost, vse do tretjega stoletja. *Ludex et notarius* ni le naziv, to je poklic s stoletnimi izkušnjami in zgodovino. Ko danes prebiramo stare notarske listine, lahko v njih najdemo številne zanimive zgodbe krajev in ljudi. V teh listinah utripajo življenja, navade in misli naših prednikov. To niso le dokumenti – to so dragoceni spomini naroda.

Notarski poklic je spoj pravnega znanja, človeške preudarnosti in visokih etičnih standardov. Od svojih začetkov v naši državi pa vse do danes se je notariat razvijal kot trdna opora, temelječa na zaupanju, pravni varnosti in odgovornosti do posameznikov in skupnosti. Vsako svetovanje, vsaka sestava pogodbe, overitev podpisa ali vpis v zemljiško knjigo, vsako urejanje dednih in zapuščinskih zadev ali mediacija je korak k večjemu redu, večji jasnosti in večji zaščiti pravic posameznika.

Kajti notar je več kot le izvajalec pravnih dejanj. Je zaupanja vredna oseba, varuh zakonitosti in zaščitnik pravic. Je nepristranski spremljevalec, ki s svojim podpisom in pečatom pomaga ljudem, da sprejemajo odločitve, ki so zakonite in pravične. Vloga notarja je pogosto nevidna – a ko je najbolj potrebna, je nenadomestljiva.

Notarji ste v teh treh desetletjih ne le utrdili svoj položaj, temveč pomembno sooblikovali pravni vsakdan naše družbe. Neprecenljiv je vaš prispevek k razbremenitvi sodstva. Pomagali ste in pomagajte ljudem v pomembnih življenjskih prelomnicah – ob sklepanju pogodb, nakupih in prodajah nepremičnin, dedovanju, urejanju družinskih in premoženjskih razmerij in podobno. Pomemben mejnik pri vašem delu je gotovo vzpostavitev centralnega registra oporok ter njegova prenova oziroma nova aplikacija za stabilno in varno delovanje. Družinski zakonik vam je leta 2019 zaupal prav tako zelo pomembno nalogo vodenja registra pogodb o ureditvi premoženjskopravnih razmerij. Verjamem, da vse naloge opravljate z vso potrebno skrbnostjo in neprecenljivim občutkom za človeka.

Spoštovane notarke in spoštovani notarji,

vaš ugled ni naključen. Temelji na zanesljivosti, predanosti, neomajni zavezanosti pravici in resnici. Učinki in rezultati vašega dela so temeljni za delovanje pravne države. Ob tej priložnosti se iskreno zahvaljujem tudi Notarski zbornici Slovenije za UVELJAVLJANJE VISOKIH ETIČNIH STANDARDOV. Notarska zbornica Slovenije že 30 let ne le usmerja, temveč združuje in vas povezuje v enoten zbor, ki uresničuje najvišje strokovne standarde. Skrb za odličnost vašega delovanja, razvoj stroke in zaščito ljudi so temelji, na katerih zbornica gradi prihodnost.

Veseli me, da potekajo tudi strokovne razprave o nadaljnji nadgradnji vaše vloge, zlasti na področju nespornih zapuščinskih zadev. Z zanimanjem bom spremljala morebitne spremembe na tem področju. Verjamem, da bo prihodnost šla v smeri večje učinkovitosti, še večje pravne varnosti in s tem v dobro ljudi, ki potrebujejo hitre, zanesljive in pravične rešitve. Upam, da bo čim prej uspela tudi digitalizacija notarskih storitev, za katero vem, da si zelo prizadevate, saj bo omogočila hiter dostop do celotnega arhivskega gradiva notarjev, zagotovila večjo učinkovitost in kakovost dela, državljanom in pravnim subjektom pa omogočila koristi s skrajšanjem roka za dostop do notarskih listin in njihovo varno trajno hrambo.

V obdobju naglega razvoja umetne inteligence in digitalizacije se vedno znova pokaže poseben pomen vrednot, ki so zapisane v bistvo določenega poklica. Notar ni le še en člen v javni službi, temveč je človek etike, vrednot in razumevanja. Notarski poklic je poslanstvo in izraz zaupanja družbe, ki ga ta polaga v pravne strokovnjake. Želim in verjamem, da bo ta poklic tudi v prihodnje ostal enako časten, enako cenjen in upam še privlačnejši za mlade generacije pravnikov, ki bodo nadaljevale to izjemno dediščino.

Hvala za vse, kar počnete: za pravičnost, varnost in krepitev zaupanja v vladavino prava, h kateri moramo prispevati in si zanjo prizadevati prav vsi, vsak dan. Še zlasti v času, ki je pred nami.

Naj zaključim z mislijo kitajskega modreca in filozofa Lao Tzuja, ki naj bo vodilo vsem nam: »Bodi moder in pomagaj vsem nepristransko, ne pozabi na nikogar. Izkoristi vsako priložnost. Tako slediš luči.«

Iskrene čestitke ob 30. obletnici delovanja notark in notarjev in Notarske zbornice v Republiki Sloveniji ter uspešno delo tudi v prihodnje v dobro ljudi in skupnosti.

Andreja Katič, ministrica za pravosodje Republike Slovenije

Spoštovani predsednik Notarske zbornice Slovenije, spoštovane notarke in notarji!

V čast mi je, da vam lahko iskreno čestitam ob izjemnem jubileju – 30. obletnici delovanja notariata v Republiki Sloveniji. Bogata tradicija slovenskega notariata nedvomno kaže na uspešno delujočo javno službo, ki jo določa že Ustava Republike Slovenije ter je primerljiva z notariati v Evropi in po svetu. Bogato dediščino neguje in razvija tudi krovna organizacija slovenskih notark in notarjev, Notarska zbornica Slovenije, ki med drugim skrbi za uspešno mednarodno sodelovanje in povezovanje.

Začetki notariata na Slovenskem segajo v daljno leto 1855. Zapisi pričajo, da je bil v času francoskih Ilirskih provinc okoli Križank osrednji ljubljanski sodni prostor, okrog katerega so bile številne notarske in odvetniške pisarne. Na območju sedanje države se je notariat kot institucija začel razvijati že v času po koncu prve svetovne vojne. Kljub tedanji uspešni ustanovitvi notariata je bil slednji v letu 1944 žal ukinjen, po omenjenih dogodkih pa je preteklo kar 50 let, preden je Republika Slovenija naredila pomemben korak k utrjevanju pravne varnosti, varovanju pravic državljanov in zagotavljanju zaupanja v pravno državo ter znova vzpostavila notariat, ki je v svojem bistvu sicer ostal nespremenjen – v pravni sistem uvesti institucijo, ki bi skrbela za pravno varnost in zanesljivost v pravnem prometu ter tako zmanjšala število sodnih sporov. Na notarje so se zato zopet prenesla nekatera opravila, ki so bila v pristojnosti sodišč.

Zakon o notariatu, ki velja še danes, je bil sprejet 10. marca 1994. Na podlagi zakona je državni zbor imenoval 30 notarjev, v času do uveljavitve zakona 1. junija 1995 pa je tedanja ministrica za pravosodje imenovala še preostale notarje, ki so tako 1. junija 1995 poskrbeli, da so stranke prišle do notarskih storitev, ki so jih potrebovale.

Začetki prvoimenovanih notarjev gotovo niso bili lahki, saj se zavedam, da so ti notarji vzpostavljali temelje delovanja notariata v Republiki Sloveniji. V letih, ki so sledila, se je število notarskih mest in imenovanih notarjev vseskozi povečevalo. Notarji ste skozi leta delovanja pridobili veliko znanja in neprecenljive izkušnje, s katerimi ste oblikovali notariat, kot ga poznamo danes. Ste osebe javnega zaupanja, ki ne zastopate zgolj ene stranke, temveč v enaki meri varujete interese vseh udeležencev notarskega opravila. Kot strokovno visoko usposobljeni ne svetujete zgolj na enem pravnem področju, pač pa stranke opremljate z informacijami s praktično vseh področij prava. Ste nepristranski, neodvisni in objektivni pravni strokovnjaki, ki strankam svetujete pri sklepanju pravnih poslov, o katerih sestavljate listine s pomembno dokazno vrednostjo, ki omogočajo lažje in hitrejšo razreševanje morebitnih sodnih sporov. Iz prakse je razvidno, da ste s svojim zavzetim in zahtevnim delom nedvomno upravičili idejo, zaradi katere je bil notariat pred tremi desetletji znova vzpostavljen, to je zagotavljanje preventivne pravne varnosti v civilnopravnih razmerjih, s čimer pomembno razbre-

menjujete delo sodišč ter tako uresničujete pravno gotovost in skrbnost – vrednote, ki so ključne za vsako demokratično in pravno urejeno družbo.

Od uveljavitve Zakona o notariatu ste prehodili dolgo in zahtevno pot, ki vas je pripeljala do tega pomembnega jubileja. V tem času, ko je notariat zaznamovalo kar nekaj pomembnih prelomnic in izzivov, ste ob neprestanem izobraževanju in seznanjanju z veljavno sodno prakso pridobili ogromno izkušenj ter se v pravnem sistemu Republike Slovenije usidrali kot njegov pomemben, nenadomestljiv del. Vaša vloga presega zgolj formalne postopke. S svojo strokovnostjo, odgovornostjo in etično držo vsak dan ustvarjate prostor zaupanja – tako v strokovni kot tudi laični javnosti. V času, ko se soočamo z novimi izzivi digitalizacije, varovanja osebnih podatkov ter hitro spreminjajočega se pravnega okolja, je pomen notariata kot stabilnega, zaupanja vrednega in nepristranskega stebra pravne varnosti bolj izrazit kot kadarkoli prej. Navkljub uspešni poti pa verjamem, da je pred vsemi nami še veliko izzivov in s tem v zvezi tudi razmislek o vlogi, pomenu in razvoju notarskega poklica, ki je v vseh teh letih postal nepogrešljiv steber našega pravnega sistema. S številnimi izzivi ste se notarji in notarke že uspešno soočili in s tem pomembno prispevali k utrjevanju pravne varnosti in razvoju pravnega sistema. Verjamem, da bomo tudi v prihodnje s konstruktivnim sodelovanjem uspešno naslovili nekatere sistemske spremembe, ki jih narekujejo potrebe časa in pričakovanja družbe.

Naj bo ta obletnica priložnost, da izrazim iskreno zahvalo ne le za vaše strokovno delo, ampak tudi za človeško bližino, razumevanje in čut za pravičnost, ki ga izkazuje vsak dan. Vaša predanost poklicu in znanje so temelj, na katerem gradimo zaupanje ljudi v pravni red. Naj vas prihodnost vodi k še nadaljnjemu razvoju, strokovni odličnosti in zvestobi vrednotam, ki jih tako dostojanstveno zastopate. Hkrati naj vam zaželim uspešno delo ter veliko tvornega sodelovanja med Notarsko zbornico Slovenije in Ministrstvom za pravosodje tudi v prihodnje.

Iskrena hvala in vse dobro še naprej.

Miha Kozinc,

minister za pravosodje Republike Slovenije 1992 – 1994, odvetnik v Ljubljani

Uvedba notariata pred tridesetimi leti ni bil tako enostaven proces, kot se to mogoče zdi danes. Predvsem je bila največja ovira v tem, da več kot 50 let notariat na tem območju ni deloval ter je za veliko večino ljudi to predstavljalo nekaj novega, nekaj nepotrebnega, nekaj, kar bo zakompliciralo življenje, pa še dražje bo.

Dotedanji sistem, kjer so zadeve urejali nepravdni sodniki, je bil po večinskem mnenju zadovoljiv ter je deloval relativno dobro. Tudi sam se menil, da v tem delu pravosodje večinoma deluje, kot je treba.

Vendar pa je bila sreča, da so ustavodajalci v ustavo zapisali notariat kot del pravosodnega sistema. To je bil eden od bistvenih elementov za vnovično uveljavitev notariata glede na to, da so bili pritiski, da se notariat ne ustanovi, precej veliki. Izhajali so iz dejstva, da je notariat nekaj arhaičnega, nepotrebnega, da je sodna ureditev teh zadev več kot zadostna.

Kasneje so se predvsem s strani odvetnikov pojavile ideje, da bi, če že moramo uveljavljati notariat, ker je ustavna kategorija, uveljavili obliko notariata, kjer bi odvetnik – notar lahko opravljal vse posle, tudi notarske, z utemeljitvijo, da takšno obliko poznajo v Nemčiji.

Nobena racionalna razlaga ni pomagala, obet večjih zaslužkov je bil premočan, da bi se prepričalo kolege.

V tistem obdobju je Odvetniška zbornica Slovenije zavzela nevtrarno stališče ter ni pritiskala, da bi se takšna oblika uveljavila, kar pa seveda ne pomeni, da posamezni odvetniki ne bi poskušali z osebnimi vplivi doseči takšno obliko notariata.

Vendar je bil sprejet zakon, kakršen je, žal mi je le, da tedaj nismo med notarske pristojnosti določili tudi vodenja zapuščinskih postopkov.

Takšna sprememba bi bila tedaj sprejeta z lahkoto ter ne bi bilo težav, kakršne so danes, ko se nikakor ne more doseči, da bi notarji opravljali tudi zapuščinski postopek. Razlogi za to mi niso znani, vendar menim, da bo Notarska zbornica Slovenije poskrbela, da bo čim prej prišlo tudi do takšne spremembe.

Ob tridesetletnici notariata na Slovenskem lahko z zadovoljstvom ugotovimo, da je notariat izpolnil pričakovanja in postal nepogrešljiv del slovenskega pravnega sistema, ki zagotavlja pravno varnost in prispeva k zaupanju v pravni red.

Slovenski notarji so si s svojim strokovnim delom ter etičnim ravnanjem pridobili visoko stopnjo zaupanja javnosti in se uveljavili kot zanesljivi in nepristranski varuhi pravne države, kot se je to od njih tudi pričakovalo.

Andrej Škrk, prvi predsednik Notarske zbornice Slovenije

PRED TRIDESETIMI LETI

Mogoče je trditi, da smo si notarji s svojim 30-letnim prizadevnim in strokovnim delom priborili in utrdili svoj položaj v pravnem sistemu in pri delovanju pravne države ter tako upravičili zaupanje, dano s sprejetjem Zakona o notariatu pred 31 leti. Notarjevo delo je danes vtkano v pravni promet v širokem spektru dejavnosti – od zemljiške knjige, različnih registrov, sestave neposredno izvršljivih in drugih listin, sestave in hrambe oporok do fiduciarne hrambe denarja in listin itd. Notarji navdajajo ljudi z zaupanjem, da bodo svoje delo opravili dobro in pri tem skrbeli za njihovo pravno varnost.

Danes si je kar težko zamisliti, v kakšnih okoliščinah smo notarji začeli z delom pred 30 leti. Od izvolitve prvih 30 notarjev do 1. junija 1995, ko smo morali začeti z delom na območju celotne države, je bilo na razpolago le dobrih pet mesecev. Takrat je malokdo izmed nas vedel, kakšna je notarska pisarna in kakšno je delo notarja. Najprej smo morali konstituirati Notarsko zbornico in na skupščini 15. februarja 1995 sprejeti statut in nekatere druge akte zbornice. Ministrica za pravosodje je nato aprila imenovala še preostalih 30 notarjev. V tistem kratkem času je bilo treba pripraviti vse, kar je danes za delo v notarski pisarni samoumevno. Določiti je bilo treba enoten videz notarskih listin, ki je veljal za vso državo, naročiti številne pečate enotno za vse notarje, pridobiti računalniški program za zapolnitev praznih mest v notarskih listinah in za avtomatičen zapis datumov in števil, tudi z besedo, poiskati in nabaviti ognjevarne varnostne omare in končno, a ne nazadnje tudi urediti nove notarske pisarne z vso potrebno tehnično opremo in kadrom za začetek dela. Treba je bilo najeti prostore za zbornico in jo opremiti. Nekaj začetnih mesecev so bili dokumenti zbornice kar v moji takratni odvetniški pisarni. Veliko pomoč pri spoznavanju notarskega dela so nam nudili tudi Notarska zbornica Avstrije in avstrijski notarji. Obiskovali smo njihove notarske pisarne in se od njih ogromno naučili. Seveda so bili zelo prizadevni tudi na Ministrstvu za pravosodje, ki je moralo sprejeti številne poslov-nike za delo notarjev, sprejeti tarifo in imenovati preostalih 30 notarjev.

Bilo je torej ogromno težav in vprašanj, na katera smo morali skupaj poiskati odgovore. A uspelo nam je in 1. junija smo notarji po vsej državi začeli z delovanjem.

Omeniti je še treba, da tedaj internet in elektronska pošta še nista bila v uporabi, a si danes notarskega dela brez teh pripomočkov sploh ne moremo predstavljati. V številne vpisnike smo vse vpisovali ročno, ročno izpolnjevali pečate za odpravke, prepise, overitve, vsa komunikacija je potekala v papirnatih obliki, mobilnih telefonov praktično še ni bilo.

Lahko trdim, da javnost z vnovično uvedbo notariata žal ni bila ustrezno seznanjena. Kakšen mesec pred začetkom našega dela so se na sodiščih pred sobami, kjer so tedaj opravljali overitve podpisov, panično vile dolge vrste čakajočih v strahu pred novimi, višjimi cenami pri notarjih. A izkazalo se je, da je bil strah v mnogih primerih neupravičen. Ljudje so se spraševali, zakaj sedaj novi privilegiranci, če smo brez notarjev mirno shajali zadnjih 50 let. Tudi medije so bolj zanimali prihodki naših pisarn

kot pa novosti in prednosti, ki jih je prinesel notariat. Celo na sodiščih se je sprva postavljala pod vprašaj neposredna izvršljivost notarskih zapisov.

Javnost smo skušali obveščati o novostih in prednostih, ki jih je prinesla nova javna služba, tudi s pomočjo posebnih natiskanih zloženok, ki smo jih delili strankam v svojih pisarnah. Kot že rečeno, tedaj ni bilo dostopa do širše javnosti prek interneta, Facebooka, Instagrama in podobno. Tega negativnega odnosa javnosti smo se zelo dobro zavedali. Vedeli smo, da bomo svoj obstoj upravičili le s svojim strokovnim in predanim delom. Tedaj smo imeli notarji številna srečanja, na katerih smo se izobraževali in nesebično delili izkušnje ter primerjali in izmenjevali svoje osnutke listin, da bi bilo naše delo čim bolj enotno in hitro. Izvršni odbor zbornice se je sestajal mesečno in sprejemal »obvezna navodila« za naše delo in tudi za enotno uporabo tarife. Sestajali smo se tudi po območnih zborih in se izobraževali ter izmenjevali izkušnje.

Veliko je bilo govora o uporabi tarife, saj so bile naše pristojbine mnogokrat za javnost najbolj aktualno vprašanje. Večkrat smo predlagali Ministrstvu za pravosodje znižanje posameznih tarifnih postavk, kjer smo ocenili, da so bile te previsoko zastavljene. Treba je pojasniti, da so bile pristojbine določene na podlagi začasne tarife, ki je bila sprejeta skupaj z Zakonom o notariatu že leta 1994 in je temeljila na tarifi, ki je veljala v Republiki Avstriji. Tako smo že pred začetkom poslovanja predlagali ministrstvu ustrezne korekcije navzdol, ki so bile prilagojene okoliščinam v Sloveniji.

Ves čas smo poudarjali svojo pomembno nalogo, to je objektivnost do vseh strank in prvenstveno skrb, da pri svojem delu skrbimo za interese vseh strank pravnega posla. Dolžnost notarja je, da opozarja na nevarnosti in pasti posameznih dogovorov. Vedeli smo, da nas to pomembno razlikuje od drugih pravnih poklicev, ki zagovarjajo predvsem interese svoje stranke. Vedeli smo, da je to bistvena primerjalna prednost notariata. Da se stranka pri notarju počuti varno. Da bo notar poskrbel, da bo vse zakonito in varno.

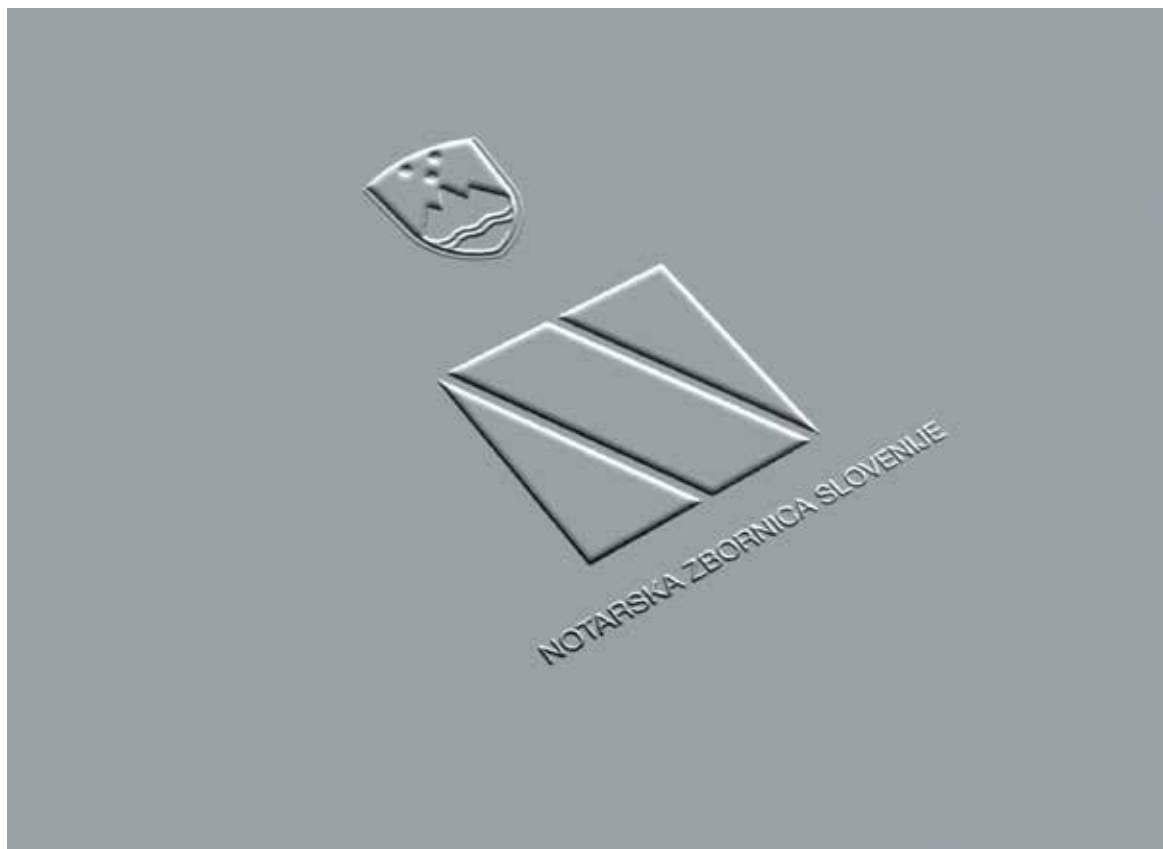
Prav dejstvo, da se ljudje pri notarju počutijo varne, da včasih preložijo breme na notarja, da zaupajo v notarjevo poštenost in objektivnost, je bilo in je še danes ključno za delo notarja. In prav ta osebna nota je tista, ki plemeniti notarjevo delo. V času hitrega razvoja in pogostih zlorab tehnike in umetne inteligence, ki že sestavlja odlične listine, je prav ta osebna nota, zaupanje v notarja, bistveni element. To je temelj, na katerem stoji notariat kot ljudem prijazna javna služba. In na ta temelj je treba tudi v bodoče usmeriti vso pozornost, saj ga nič ne more nadomestiti.

Dr. Miodrag Đorđević,
predsednik Vrhovnega sodišča Republike Slovenije

KDO NAJ REŠUJE ZAPUŠČINSKE ZADEVE?

30. obletnica delovanja notarjev in Notarske zbornice Slovenije

Zapuščinski postopki v slovenskem pravnem sistemu potekajo pred sodišči, čeprav gre v veliki večini za nesporne zadeve, ki ne zahtevajo reševanja sporov. Okrog 85 % zapuščinskih zadev je namreč zaključenih že na prvem naroku. Zaradi potreb po večji učinkovitosti, razbremenitvi sodnega sistema in približevanju praksi številnih evropskih držav (npr. Avstrije, Češke in Francije), je še vedno aktualno vprašanje, ali bi ne bilo smiselno zapuščinske zadeve prenesti v pristojnost notarjev. Sodišča bi lahko ostala pristojna le v primerih, ko bi bila med strankami sporna dejanska ali pravna vprašanja (npr. kaj spada v zapuščino, veljavnost oporoke), torej v primerih, v katerih že po obstoječi ureditvi odločajo pravdna sodišča. A v luči bliskovitega razvoja umetne inteligence in ob digitalizaciji zapuščinskih postopkov bi bila lahko smiselna tudi ohranitev sodne pristojnosti.

Mag. Damir Kontrec,
predsednik civilnega oddelka Vrhovnega sodišča Republike Hrvaške

NOTARJI KOT POOBLAŠČENCI SODIŠČA V DEDNOPRAVNEM POSTOPKU (IZKUŠNJE IZ REPUBLIKE HRVAŠKE)

Z uveljavitvijo Zakona o dedovanju (v nadaljevanju ZD) leta 2003 so v Republiki Hrvaški notarji postali pomemben dejavnik v dednopravnem postopku, saj so postali pooblaščenca sodišča. V tretjem odstavku 46. člena ZD je bilo določeno, da sodišče notarju poveri izvedbo dednega postopka in mu pošlje smrtnico. Četrty odstavek istega člena pa določa, da je notar kot pooblaščenec sodišča pooblaščen, da kot sodnik ali sodni svetovalec izvede vsa postopkovna dejanja in sprejme vse odločitve razen tistih, za katere zakon izrecno določa, da jih ne sme.

Za delo notarjev so pomembne tudi določbe 243. do 245. člena ZD, po katerih notar izvede poverjena dejanja v skladu z določbami ZD, ki urejajo dedni postopek. Notar ima določen rok, v katerem mora postopek zaključiti, če tega ne more storiti, pa mora sodišče obvestiti o razlogih za nedokončanje postopka in tudi o načinu dodeljevanja zadev notarjem.

Za uresničevanje teh določb v praksi so bili sprejeti tudi podzakonski akti, in sicer:

- Pravilnik o dodeljevanju dednopravnih zadev v delo notarjem,
- Pravilnik o višini nagrade in povračilu stroškov notarja kot pooblaščenca sodišča v dednopravnem postopku.

Na začetku je bilo kar nekaj pripomb sodišč, da so notarji kot pooblaščenca v dednopravnih postopkih nepotrebni, saj naj bi šlo za zadeve, ki ne pomenijo velike obremenitve za sodišča. Kljub takim pripombam sem na Občinskem sodišču v Varaždinu v obdobju od leta 2003 do 2005 opravil raziskavo in ugotovil, da je s prenosom pristojnosti v dednopravnih postopkih s sodišč na notarje prišlo do razbremenitve občinskih sodišč, kar je sodnikom omogočilo delo na drugih, bolj zapletenih zadevah. V obdobju 15 mesecev je bilo na osnovi statističnih podatkov ugotovljeno, da se je razbremenilo 2,9 sodnika, kar pomeni, da so trije sodniki lahko delali na drugih vrstah zadev.

Dvajset let kasneje, upoštevaje »normo« za delo sodnikov (Okvirna merila za delo sodnikov), je zanimivo pogledati podatke o delu notarjev na dednih zadevah v obdobju od 2020 do 2024. V tem času so notarji kot pooblaščenca sodišč prejeli v delo skupno 314.233 dednih zadev, rešili pa so jih 288.876. Če to število rešenih zadev delimo s povprečno obremenitvijo sodnika pri dednih zadevah, ki znaša 600 zadev letno, dobimo rezultat, da je bilo v petih letih razbremenjenih 453 sodnikov ali povprečno skoraj 90 sodnikov na leto. Po mojem mnenju to predstavlja stvarno razbremenitev sodišč v nespornih zadevah, pri čemer je treba poudariti, da se v primeru spora zadeva vedno vrne na prvostopenjsko občinsko sodišče, kjer se postopek nato nadaljuje.

Dr. Adam Toth, predsednik Notarske zbornice Madžarske

Prvi sodobni madžarski zakon o notarjih je bil sprejet leta 1874 in je začel veljati leta 1875. Tako letos mineva 150 let neprekinjenega delovanja notarskega poklica na Madžarskem. Podobno kot v drugih državah avstro-ogrske monarhije so bile leta 1886 notarjem – sodnim pooblaščencom prvič podeljene naloge v zapuščinskih zadevah. Njihov položaj se je spremenil leta 1952, ko so jim bila v okviru njihove pristojnosti podeljena pooblastila za izdajanje sklepov o dedovanju. Od tega leta naprej madžarska sodišča na prvi stopnji niso bila več pristojna odločati v zapuščinskih zadevah.

Danes so pravila, ki urejajo zapuščinske postopke, določena v Zakonu XXXVIII iz leta 2010. Zakon izrecno določa, da imajo zapuščinski postopki, ki se vodijo pri notarju, enak pravni učinek kot postopki, ki so jih vodila sodišča prve stopnje. Pritožbe zoper odločitve notarja v zapuščinskih zadevah se vložijo neposredno pri sodišču druge stopnje, tj. okrožnem sodišču.

Notarji na Madžarskem obravnavajo od 120.000 do 140.000 zapuščinskih zadev letno. Od pet do osem odstotkov teh zadev se predloži sodišču. Notarji tako vsako leto razbremenijo sodišča v povprečju s 110.000 do 120.000 zadevami. Po javnem mnenju je prenos pristojnosti v zapuščinskih zadevah na prvi stopnji s sodišč na notarje velik uspeh, saj se od reforme naprej sodišča v postopku s pritožbo ukvarjajo le z vprašanji veljavnosti oporok in pritožbami zoper odločbe o dedovanju oziroma prenosu zapuščine.

Dr. Michael Umfahrer,
predsednik Notarske zbornice Avstrije

30 LET SLOVENSKEGA NOTARIATA – STALEN RAZVOJ IN USPEŠNI SOSEDSKI ODNOSI

Ko je 1. junija 1995 začel delovati takrat novi, a dejansko ponovno ustanovljeni slovenski notariat, verjetno ni bilo mogoče predvideti, kako uspešen bo njegov razvoj za slovensko družbo in tudi v celotni evropski strukturi. Gre namreč za zgodbo o uspehu, na katero se lahko ozremo in ki je tesno povezana tudi z Avstrijo. Notarska zbornica Avstrije je ustanovitev slovenskega notariata podpirala od samega začetka. Skupaj s slovenskimi kolegi smo želeli izkoristiti obdobje velikih pretresov v Evropi, po padcu železne zavese in razpadu Jugoslavije, za vzpostavitev novih, trdnih ustavnih struktur, ki bi utrdile pravne temelje takrat mlade Republike Slovenije. Ustanovitev svobodnega, neodvisnega in nepristranskega notariata je k temu nedvomno odločilno prispevala. Danes je notariat sestavni del pravnega sistema v Sloveniji. Že od nekdaj obstajajo posebej trdni odnosi med slovenskim in avstrijskim notariatom. V zadnjih 30 letih smo tako skupaj prehodili številne poti, na primer v okviru srednjeevropskega notarskega sodelovanja (t. i. heksagonale), h kateremu Slovenija prispeva številne vsebinske spodbude.

Od vstopa Slovenije v EU leta 2004 se je sodelovanje med našima notariatoma bistveno povečalo tako po kakovosti kot po intenzivnosti. Slovenski notariat ni le zanesljiv partner v Evropi, temveč tudi aktiven pobudnik novih dosežkov, kot je evropski imenik notarjev CNUE, ki je na voljo na pravosodnem portalu EU. Slovenija je od samega začetka tudi del Evropske mreže notarjev – ENN, po drugi strani pa tudi podpira avstrijske pobude na ravni EU. Trenutno sodelujemo v projektu Do pravice brez pravdanja – JuWiLi, ki ga financira EU in je lahko povod za posodobitev nespornih sodnih postopkov in njihov prenos na notarje. Po zgledu sosednjih držav Avstrije in Hrvaške si slovenski notariat prizadeva za vzpostavitev sodnega komisariata na tem področju in za prevzem urejanja zapuščinskih postopkov. Avstrijski notariat vidi Slovenijo kot eno od držav, ki je vzor za urejanje sporazumne razveze zakonske zveze pred notarjem.

Slovenski notariat je od leta 1995 doživel izjemen razvoj, vedno je sledil družbenemu in tehnološkemu razvoju ter je danes nepogrešljiv partner in del evropske notarske družine. Zavedamo se, da so potrebne zanesljive institucije stabilnosti, zlasti v času velikih negotovosti in groženj. Pri tem lahko notariat nedvomno prispeva svoj delež. Veselim se še mnogih priložnosti za izmenjavo idej s slovenskimi kolegi in slovenskemu notariatu želim nadaljevanje uspešne poti ter ustrezno krepitev notarskega poklica v okviru slovenske pravne države.

Staša Lepej, notarka v Zagorju ob Savi

PRVIH TRIDESET NOTARJEV, KI SO V SLOVENIJI USTVARILI DANAŠNJI NOTARIAT

Pisalo se je leto 1994, ko je državni zbor tik pred koncem leta imenoval prvih 30 notarjev, ki so v Republiki Sloveniji orali ledino vnovičnega odprtja notariata. Danes notarje imenuje ministrstvo za pravosodje, prvih 30 notarjev pa je imenoval državni zbor na predlog ministrstva za pravosodje in po predhodnem mnenju tričlanske komisije, ki so jo sestavljali predstavnik ministrstva, predstavnik Vrhovnega sodišča Republike Slovenije in predstavnik Odvetniške zbornice Slovenije.

Do tega dogodka je preteklo pet desetletij, ko je po končani II. svetovni vojni takratna oblast praktično čez noč ukinila notariate. Novoimenovani notarji so imeli le pol leta časa, da so konstituirali svoje vodstvene organe, odprli pisarne, se organizirali in s 1. junijem 1995 pričeli poslovati. Med prvimi 30 notarji je bilo 12 žensk in 17 moških. V Ljubljani se je odprlo pet notarskih mest, dve v Mariboru, po eno notarsko mesto pa je bilo še v 21 večjih mestih po Sloveniji. Iz prve skupine notarjev je aktivna le še notarka Nina Češarek iz Kočevja. V tem času je šest notarjev umrlo, ostali pa so se upokojili. V začetku leta 1995 je državni zbor imenoval še dodatnih 37 notarjev.

2. stran ★ DELO

NOTARJI SO SE LOTILI DELA

Razbremenili bodo sodišča, storitve pa bodo malo dražje

Od danes s pogodbami v eno od tridesetih notarskih pisarn – Nezdržljivi odvetniške in notarske funkcije – Nadzor nad delom in zaslužkom

LJUBLJANA, 31. maja – S 1. junijem začnejo v Sloveniji tudi uradno poslovati notarske pisarne. Prvih 30 notarjev bo tako začelo opravljati službo, ki je bila pri nas v zadnjih 50 letih pozabljena. Za mnoge posle, ki jih je doslej opravljalo sodišče, nas bodo odslej napotili k notarju.

Najbolj pomembno notarsko delo bo sestavljanje javnih listin, zapisov o določenih pravnih poslih, ki jih izrecno določa zakon in, ki so že zdaj pod posebnim varstvom države in jih po sedanjih predpisih overja sodnik. Imeli bodo tudi pomembno vlogo v nepremičninskem poslovanju, statusnem oblikovanju in upravljanju gospodarskih družb, v kapitalskem povezovanju in drugih poslih.

Notarji naj bi s svojim delom razbremenili sodišča, ki opravijo več kot sto tisoč overitev različnih listin na leto. V posameznih primerih bodo svoje stranke zastopali tudi pred državnimi organi, če pa bodo s kršitvijo svojih dolžnosti in pooblastil stranki povzročili škodo, bodo zanj tudi odgovorni. Zakon prepoveduje združevanje odvetniške in notarske funkcije, prepoveduje pa tudi poslovanje notarja in odvetnika v isti pisarni.

Notarji bodo zaračunavali svoje storitve po notarski tarifi, ki je že predmet različnih komentarjev, saj bodo dražje, kot so bile doslej. Vendar pa naj bi se povečala pravna varnost, saj imajo listine, ki jih sestavijo, naravo javnih listin. Njihovo delo bo nujno temeljilo na visoki stopnji zaupanja, saj bo notar poleg opravljanja drugih poslov shranjeval tudi pomembne osebne listine in denar svojih strank.

Vse svoje storitve bo moral natančno vpisovati, skupaj s podatki o višini nagrad, ki so prav tako določene. Nadzor nad obsegom dela in zaslužkom vsakega bo zelo natančen, poleg notarske zbornice pa bo njegovo delo posredno nadzorovalo tudi ministrstvo za pravosodje. Če se kdor koli ne bo strinjal z višino nagrade, se bo lahko pritožil na notarsko zbornico. Odgovornost notarjev je disciplinska in odškodninska. Kršitve niso določene v zakonu o notariatu, temveč z internimi akti notarske zbornice. Zakon določa kazni za posamezne vrste kršitev. Najhujša je opomin, tej sledi denarna kazen, pri hudih kršitvah

● S 1. junijem začnejo poslovati naslednji notarji: Marko Fink v Celju, Janez Feriel v Črnomlju, Marjan Kotar v Grosupljem, Andrej Rozman v Idriji, Aleksander Ternovec v Ilirski Bistrici, Janez Novak v Kamniku, Nina Češarek v Kočevju, Nevenka Kovarščič v Kopru, Duša Trobec Buičan v Kranju, Andrej Martinc v Krškem, Marija Zag Gvoš in Lendavi, Jole Dornovšek, Andrej Škrk, Nevenka Turj, Duška Bredin in Katarina Terčelj Verovšek v Ljubljani, Stanislav Bohinc in Duška Kalinger Vebić v Mariboru, Andrej Roškar v Murski Soboti, Eva Lučovnik v Novi Gorici, Andrej Tiran v Novem mestu, Darko Jerić v Postojni, Marija Škovri na Ptuj, Stane Krulac v Radovljici, Janez Mlakar v Slovenj Gradcu, Jolica Škrk v Slovenski Bistrici, Edvard Sivec v Tolmini, Marijana Kolonc Rus v Trbovljah in Avgust Ribič v Velenju.

pa prepoved opravljanja notarskega poklica za pet let.

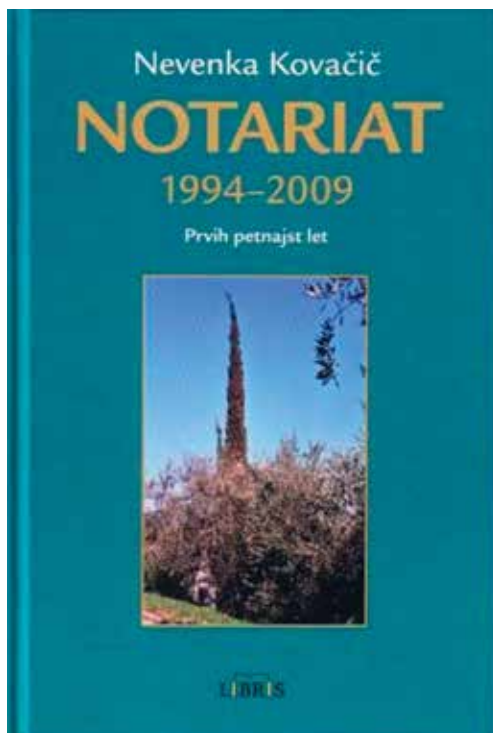
Po pravilniku o delovnem času trajajo uradne ure v notarskih pisarnah od ponedeljka do četrтка od 9. do 12. ure in od 14. do 16. ure ter v petek od 9. do 12. ure in od 13. do 14. ure.

Delo, 31. 5. 1995

Članek iz Dela o ponovni uvedbi notariata

Članki v dnevnem časopisju maja in junija 1995 o ponovni uvedbi notariata

Nekatere od teh prvih 30 notarjev smo povprašali, kako se spominjajo svojih začetkov v notariatu, česa se iz tistega obdobja najbolj spominjajo in kako doživljajo spremembe na področju notariata danes.

Nevenka Kovačič,
nekdanja notarka v Kopru,
z delom je prenehala
decembra 2007

Po spletu okoliščin sem prva zaprisežena notarka nove dobe v Sloveniji. Ministrstvo za pravosodje je organiziralo prve prisege notarjev, ki nas je imenoval parlament, enotno pri vseh predsednikih višjih sodišč v Sloveniji, in sicer v petek, dne 12. maja 1995, med 10. in 12. uro. Po vsej Sloveniji so notarji zapriseženi točno ob dvanajstih, v Kopru pa že ob desetih. Prisege so bile javne, prisotni so bili novinarji, snemala je televizija. Predsednik Višjega sodišča v Kopru je k prisegi najprej poklical mene.

Tako sem po naključju prav jaz po vnovičnem odprtju notariata v Sloveniji prva zaprisežena za notarko, s sedežem notarske pisarne v Kopru. Prvim notarjem nam je bilo na nek način lažje poslovati, saj smo se notarstva učili vsi, notarji in stranke. Notariat sem opravljala z vso odgovornostjo, poštenostjo in dostojanstvom ter napisala tudi edino knjigo o notariatu novega časa z naslovom Notariat 1994–2009, prvih petnajst let.

Knjiga, ki jo je napisala prva zaprisežena notarka v Sloveniji

Predsedstvo
Ustanovne
skupščine 1995

Eva Lučovnik, nekdanja notarka v Novi Gorici, z delom je prenehala decembra 2007

Do imenovanja na prvo notarsko mesto v Novi Gorici sem bila sodnica na Okrajnem sodišču v Novi Gorici in sem reševala zapuščinske in nepravdne zadeve. Ko se je odprla možnost, sem se prijavila za notarko, ker se mi je zdelo, da bo to delo najbolj blizu delu, ki sem ga opravljala doslej. Skrbelo me je, ker sem vedela, da se podajam na neznano pot, kjer bomo povsem na novo orali ledino. Obiskala sem notarja v bližnjem Gradišču v Italiji, ki mi je prijazno pokazal njihove vpisnike in predstavil potek dela v notarski pisarni. To mi je prišlo zelo prav na začetku mojega dela, saj je bil sistem delovanja notariatov v Italiji podoben slovenskemu. Gneča, ki se je prvi dan odprtja pisarne naredila pred vrati, je bila zelo velika. Ljudje so morali čakati tudi pol ure, da so opravili overitve podpisov na enostavnih listinah, največkrat na pogodbah za prodajo vozil in pooblastilih. Šele kasneje so prišle na vrsto sestave pogodb in drugih listin v obliki notarskih zapisov. Po približno pol leta dela sem zaposlila notarsko kandidatko, ki je ostala z menoj vse do moje upokojitve in ki danes vodi lastno notarsko pisarno.

Delo notarke mi je bilo zelo všeč. Rada sem pomagala ljudem, ki so želeli urediti svoje premoženjske, poslovne ali družinske zadeve. Zelo sem se trudila, da smo notarji severnoprimske regije sodelovali in se med seboj posvetovali. Resnično me je motilo, če so notarske pisarne iz drugih delov Slovenije vpeljevale prakso kar malo po svoje in smo v enakih zadevah delali različno. Najbolj pa so me motile izredno hitre in po mojem mnenju premalo premišljene spremembe zakonodaje. Zgodilo se je, da se je od trenutka, ko smo s posamezno stranko dorekli, kako rešiti njen pravni problem, pa do realizacije (podpisa pogodbe) spremenil veljavni zakon!

Proti koncu moje notarske kariere se je pričela počasi uvajati digitalizacija, začetki elektronske zemljiške knjige in podobno. Na strokovna izobraževanja sem poslala mojo notarsko kandidatko, ki ji je novo znanje kasneje prišlo še kako prav.

Prvi rojstni dan 1996

Upokojila sem se takoj, ko mi je zakonodaja to dopustila, in nisem imela s prehodom v novo življenjsko obdobje nobenih težav. Moja tajnica in notarska kandidatka sta si našli drugo zaposlitev, vso pisarniško opremo sem podarila šoli. Prostore sem imela v najemu in sem jih vrnila lastniku. Lepo poglavje mojega življenja je bil tako zaključeno. Niti za trenutek nisem obžalovala te svoje odločitve. Čez noč sem dobila čas za vse mogoče hobije, potovanja in takrat še edino vnukinjo.

Današnje notariate, zakonodajo in podobno spremljam samo še od daleč. Nikjer, kjer diši po pravu, me ni. Želim pa vsem sedanjim notarjem in notarkam vso srečo in obilico uspehov.

Andrej Škrk, nekdanji notar v Ljubljani, z delom je prenehal decembra 2010

Svoje spomine na začetek notariata sem zapisal in so bili objavljeni v Notarskem vestniku ob peti obletnici začetka dela notarjev v Republiki Sloveniji. Navajam nekaj odlomkov iz tega zapisa.

Le malo ljudi se je še spominjalo, kako je potekalo delo v notarskih pisarnah pred odpravo notariata po drugi svetovni vojni, zato so se takrat spraševali, kaj jim pravzaprav prinaša notariat novega, koristnega, v čem bo sedaj večja pravna varnost, ali pa je bila novost le v tem, da bodo morali več časa čakati v notarskih pisarnah, kot je bilo to do tedaj potrebno na upravnih organih ali sodiščih, in da bodo plačevali višje pristojbine. Tako tedaj, na samem začetku, medijska javnost notariatu ni bila naklonjena, kar smo notarji čutili in vzeli tudi kot izziv, da dokažemo, da bo naše delo resnično pripomoglo k večji pravni varnosti, primernejšemu in zelo kulturnemu odnosu do strank v notariatu, da notarji nismo birokrati, temveč da smo imenovani in da delamo za stranke, pri svojem delu pa smo neodvisni in do skrajne mere objektivni.

Notarska zbornica Slovenije se je že kmalu po ustanovitvi povezala z Mednarodno zvezo latinskega notariata (UINL), tesno pa smo sodelovali tudi s kolegi notarji iz sosednjih držav, predvsem iz Avstrije, ki so s svojimi praktičnimi izkušnjami pomagali prebroditi začetne težave pri vzpostavljanju delovanja notarskih pisarn. Uspelo nam je urediti odnose tudi z odvetniki,

ki so sprva močno nasprotovali uvedbi notariata, saj smo notarji dejansko prevzeli del njihovih pravnih opravil in jim s tem posredno odvzeli tudi del zaslužka. Sčasoma pa smo vsi ugotovili, da se oba pravna poklica dopolnjujeta in da se v zadovoljstvo strank veča pravna varnost. Zlasti je pomembno novost takrat predstavljal notarski zapis kot neposredni izvršilni naslov.

V notariat sem prišel iz vrst odvetnikov. Prenehal sem še pred uvedbo elektronskih vpisnikov, pred tem pa smo seveda skrbeli, da smo bili v pisarni zelo na tekočem s vsemi spremembami.

Prehod v upokojitev ni težak, se pa moraš na novo življenjsko obdobje malo pripraviti s hobiji. Meni je bilo lažje, ker sem bil še kar nekaj časa po upokojitvi član Sodnega sveta. Potem pa pohodništvo (prehodil sem kar nekaj caminov), potovanja, delo v naravi ... Še vedno spremljam vsa dogajanja in spremembe na področju notariata.

Odnos ljudi se je zelo spremenil. V začetku smo bili popolnoma nepotrebna in še draga nadloga, brez katere smo živeli 50 let, sedaj pa so že ugotovili, da so notarji zanesljivi in mirno spiš, če za delo angažiraš notarja. Seveda je odločitev o nadaljnji usodi notariata včasih tudi politična, a verjamem, da je zaupanje tisti element, ki bo prevladal.

Dušica Kalinger, nekdanja notarka v Mariboru, z delom je prenehala julija 2015

Začetki notariata so bili zame zelo burni, saj smo orali ledino in nismo vedeli, kaj nas čaka. Veliko podporo smo imeli s strani naših kolegov iz Avstrije, predvsem od tedanjega predsednika avstrijske notarske zbornice dr. Woschnaka. Pri njem sem bila na praksi, preden sem 1. junija

Ustanovna skupščina 1995

Ustanovna skupščina 1995

1995 nastopila funkcijo notarke. Prav tako nam je nesebično nudila strokovno pomoč dr. Vesna Rijavec in drugi profesorji s Pravne fakultete v Ljubljani.

Svoje delo sem opravljala z velikim žarom, ker sem rada delala z ljudmi. Prej sem bila dve mandatni dobi, vsako po osem let, zaposlena kot namestnica na Javnem pravobranilstvu v Mariboru. Notariat mi je dal 20 let bogatih izkušenj in možnost za osebno rast v službi, smisel katere je pravna pomoč ljudem. Tudi odnosi s kolegi notarji so bili pristrčni, smo se pa kdaj tudi skregali. Težave so bile, vendar so pozabljene in v mojem spominu je to funkcija, ki sem jo z veseljem opravljala, čeprav je z leti postajala naporna zaradi finančnih fluktuacij. Pri večjem številu zaposlenih je to velika skrb, zato sem komaj čakala, da grem po 39 letih delovne dobe v pokoj. Sedaj se poglobljam v svojo resnično strast, v metafiziko zavesti, energije in svetlobe s skupino, ki ima svoje člane po vsem svetu, kar brez tehnologije ne bi bilo možno. AI (umetna inteligenca) je zelo pomemben dejavnik pri mojem delu, zato jo redno uporabljam. Vsem notarjem in notarkam, ki še aktivno delujete, želim čim manj mentalnih bojev in skrbi, ki kratijo radost življenja in uničujejo zdravje, zato da bo tudi Vaša zlata doba, tako kot je moja, polna modrosti in sladkosti.

Jožica Škrk, nekdanja notarka v Slovenski Bistrici, z delom je prenehala decembra 2019

V začetku je bil notariat vsem nam neznanka in hkrati tudi velik izziv, saj je predstavljal pravnisko delo, ki se v Sloveniji ni opravljalo več desetletij. Pred pričetkom dela v notarski pisarni sem bila sodnica na Temeljnem sodišču Maribor, enota Slovenska Bistrica. Kot vodja enote

Slovenska Bistrica sem opravljala delo nepravdne sodnice ter bila vodja zemljiške knjige. Preden smo pričeli z opravljanjem dela notarja, smo se udeležili kar nekaj seminarjev, ki so nam bili v veliko pomoč.

S prijaznim pristopom do strank in nudenjem tudi brezplačnih pravnih nasvetov smo sčasoma pričeli pridobivati zaupanje strank, ki je nato raslo iz leta v leto. Za pridobitev popolnega zaupanja strank pa je preteklo kar nekaj časa in vloženega je bilo veliko našega truda.

Delo v notarskih pisarnah se je z leti zelo spreminjalo, predvsem z uvedbo elektronskega poslovanja. Za starejšo generacijo notarjev je to predstavljalo določene težave, ki pa smo jih predali v reševanje mlajšemu kadru v svojih pisarnah.

Konec leta 2019 sem dala slovo notariatu in se upokojila. Odhod v pokoj mi osebno ni povzročil večjih težav, pač pa so se mi odprle nove možnosti: predvsem potovanja, vrtnarjenje in preživljanje časa z vnuki.

Marija Škovrlj, nekdanja notarka na Ptuj, z delom je prenehala decembra 2021

Bila sem počaščena, da sem bila imenovana med prvimi 30 notarji v Sloveniji. V notariat sem prišla po dvanajst in pol letih advokature, pred tem pa sem bila dve leti kazenska sodnica.

Vse je bilo novo, nejasno, neznano in včasih je bilo treba iti tudi po pomoč na sodišče, npr. kako narediti protest menice. Smo pa se hitro učili in si medsebojno pomagali. Telefoni v notarskih pisarnah so pregorevali.

Spomnim se, da je bila prve dni notariata strašna gneča. Osnovnošolci, ki so zaključili osnovno šolo, so prihajali overjat fotokopije spričeval. Zjutraj, še pred odprtjem pisarne, so me pričakali v dolgi vrsti, ki se je vila od pritličja do vhodnih vrat v notarsko pisarno v drugem nadstropju. Pri overjanju podpisov prodajalcev na kupoprodajnih pogodbah za osebne avtomobile, ki so bile tiskane na samokopirnem papirju, so nam nagajala nalivna peresa. To so taki drobni detajli, ki mi zdajle pridejo na misel.

Na splošno imam na delo v notariatu lepe spomine, predvsem hvaležnost in prijaznost večine uporabnikov naših storitev. Se je pa našla tudi kaka cvetka, ki je nezadovoljno zaloputnila vrata notarske pisarne in me nekam poslala ..., ker nisem sledila njeni zahtevi po storitvi, ki je bila v nasprotju z zakonom in moralo.

Ko sedaj gledam nazaj, se mi zdi, da je bil odnos strank do notarjev vedno približno enak, to je spoštljiv, ljudje so bili hvaležni za pomoč. Seveda pa se je vedno našel tudi kdo, ki ni bil zadovoljen in ki je kak dan prinesel v pisarno slabo energijo.

Kako sem sprejemala spremembe na področju razvoja tehnologije, novih aplikacij, prehod od navadnih vpisnikov na elektronske? Spremembe so predvsem za starejše ljudi že nasploh vedno težke. Na srečo sem imela v času, ko so se začele v notariatu večje spremembe in digitalizacija, pridno, mlado in sposobno pomočnico, ki je danes notarka, in je te novitete hitro usvojila, jih izvajala in naučila tudi ostale zaposlene v notariatu.

Glede prihodnosti notariata sem optimistična. Menim, da je notariat potreben in ga je zato treba ohraniti. Ker pa je temelj notariata zaupanje, je po mojem mnenju nujen osebni stik strank z

Sprejem po Ustanovni skupščini 1995

notarjem. Da to drži, se je najbolj pokazalo v času covida-19, ko je bilo sporazumevanje s strankami omejeno na komuniciranje prek elektronske pošte in telefonov. Ko pa so prišle stranke dejansko sklepali pogodbo v pisarno, smo pogosto ugotovili, da se nismo dobro razumeli in je bilo treba vsebine pogodb popravljati.

Moj zadnji delovni dan v notariatu je bil 31. 12. 2021, ko sem ob 9. uri zapisala in podpisala zadnjo hipoteko, ob dvanajstih pa sem na urgenci ostala brez polovice sredinca na desni roki. Prehod iz notariata v upokojenski stan pa je bil enostaven, lep, brez stresa. Sedaj veliko časa namenim sprehodom, prebiranju knjig in revij, reševanju križank ter seveda druženju s prijatelji in potovanjem po domovini in tujini.

Še vedno ohranjam stike s kolegicami in kolegi, v glavnem s tistimi, s katerimi sem bila bolj v stiku tudi v aktivni dobi. Udeležujem se ponovioletnih srečanj, ki jih Notarska zbornica organizira za nas upokojece, večkrat se tudi oglasim pri notarki na Ptuj, ki je bila imenovana na moje mesto. Lahko rečem, da sem do neke mere na tekočem z bistvenimi spremembami v zakonodaji in sem te dni v notarski pisarni na lastnem primeru ugotovila, kaj je Chat GPT.

Z veseljem se spominjam vseh naših srečanj tako na predavanjih in seminarjih v Portorožu, na Bledu itd., ki so jim sledila vesela druženja, kot seveda tudi prednovioletnih srečanj na Brdu, vožnje z ladjico po Piranskem zalivu, s kanuji po Krki in še in še.

Darko Jerše, nekdanji notar v Postojni, z delom je prenehal decembra 2022

Preden sem postal notar, sem deset let deloval kot odvetnik, še prej sem bil sodnik. Osnove notarskega dela sem spoznal, še preden je bil v Sloveniji zakonsko vzpostavljen notariat, saj je eden od sorodnikov deloval kot notar v Italiji in sem z zanimanjem spremljal njegovo delo. Ko je bil nato v Sloveniji uveden novodobni notariat, sem se z veseljem prijavil na razpisano notarsko mesto v Postojni. Pričakoval sem, da bom po sodnji in odvetništvu našel v notariatu najboljše iz obeh svetov. Po eni strani sem se hotel znebiti konfliktnosti, ki poganja odvetniško delo, po drugi strani sem upal na predvidljivo delo ob jasnih pristojnostih.

Pred težko pričakovanim 1. junijem 1995 smo imeli sicer imenovani notarji že nekaj izobraževanja, a seveda ne dovolj, da bi lahko suvereno opravili vse, kar je bilo treba. Začetek dela je bil za vse, ki smo bili imenovani v prvem krogu, kar naporen, saj smo začeli iz nič, se klicali in posvetovali med seboj in upali, da se nam čim prej pridružijo še kolegice in kolegi s preostalimi notarskimi mest. Na srečo je na začetku poslovanja glavnino našega dela predstavljalo overjanje pogodb o prodaji avtomobilov, kar je že po nekaj dneh postalo preprosto rutinsko opravilo – čeprav ob pogostih očitkih strank, »zakaj kompliciramo s tem, da mora priti overit podpis ravno prodajalec in ne katerikoli sorodnik«, kot je bilo menda v navadi, ko so overitve opravljale upravne enote.

Kaj dobrega ali slabega mi je ostalo v spominu iz tega poklica? Predvsem to, da sem moral vse svoje notarsko življenje preživeti brez pomočnika. Če ni bilo nujno in vsaj sam nisem nikoli ocenil, da je nujno, sem vsako svojo zdravstveno težavo namesto v bolniškem staležu preživel v pisarni, dneve letnega dopusta pa sem marsikatero leto lahko preštel na prste ene roke, le redko dveh. Zdaj se zavedam, da je bila to ena večjih neumnosti, ki sem jih storil v življenju, in česa takšnega ne priporočam nikomur (pomanjkanje oddiha zagotovo prej ali slej pride za teboj). Če lahko dam po 28 letih takšnega dela pameten nasvet notarjem brez pomočnika: za pošteno delo pripada vsakomur ne le pošteno plačilo, ampak tudi pošten dopust!

Spremembe zakonodaje sem moral seveda ves čas spremljati, elektronsko poslovanje pa je bilo moja šibka točka. E-področje sem zato, kolikor je bilo pač mogoče, prepustil mlajšima sodelavkama v pisarni in tako dočakal upokojitev v analognem stanju.

Prehod v upokojenski stan je bil brez potrebe stresen. Upal sem, da bo pravočasno imenovan moj naslednik/ naslednica, in predstavljal sem si, da mu bom predal v roke pisarno, morda skupaj z zaposlenima in kakšno izkušnjo. Vendar niti še po dveh letih, odkar sem pravočasno poslal obvestilo, da se upokojim, nove notarke ali notarja v Postojni ni, kar veliko pove o odnosu oseb, ki so za to zadolžene na Ministrstvu za pravosodje. Tukaj se spet navežem na svoj nasvet glede dopusta: najmanj leto in pol v Postojni ne bo imenovanega notarja, pa se očitno svet ne bo podrl, še zlasti pa to ne bo kogarkoli na pristojnem ministrstvu kaj zaskrbelo!

Sicer pa je upokojenski status kar ugoden, pokojnina redna, skrbi z dohodnino nobenih, le znamenito upokojensko pomanjkanje časa, iz katerega se zaposleni radi norčujejo, je po nekem čudežu res problem. Večine načrtov za upokojenske dni zato še nisem uresničil, le redni sprehodi so postali obvezna rutina. Ostalo, upam vsaj, še pride na vrsto.

Z nekaterimi kolegicami in kolegi se večkrat slišimo, podrobneje pa stanja v notariatu ne spremljam. Še prav posebej o digitalizaciji in notariatu na daljavo nočem vedeti ničesar.

Odnos javnosti do notariata je morda danes boljši, kot je bil na začetku. Verjetno predvsem zato, ker je obstoj notariata danes nekaj samo po sebi umevnega, na začetku pa je naš obstoj najbolj zaznamovala trditev, da je brez nas vse funkcioniralo, potem pa smo postali (seveda nepotreben) dodatni strošek. K temu lahko dodamo še orjaške časopisne naslove iz naših prvih dni v smislu »..... SIT za četrto ure dela«, kar se je nanašalo predvsem na pristojbino za skupščine družb, kar je odnos strank do notarjev za lep čas zakoličilo.

Prihodnost notariata? Vsekakor mislim, da je lahko kar vprašljiva. Če bo digitalizacija skupaj z umetno inteligenco napredovala tako, kot zdaj kaže ali celo še hitreje, bodo postala mnoga opravila bodisi avtomatizirana ali preprosto nepotrebna. Iskati dolgoročno prihodnost samo v okviru sedanjih pristojnosti ni ravno perspektivno. Prej ali slej se bo še pokazalo, še bolj kot se je doslej, da notariat lahko dolgoročno upraviči svoj obstoj le s pravnimi storitvami, ki zahtevajo osebni pristop, znanje, izkušnje, potrpežljivost – skratka predvsem z izvedbo zapuščinskih postopkov, vključno s spremljajočimi pravnimi posli. Moje vedeževanje se zato (ne prvič) zaključi s tem, da je prihodnost notariata v veliki meri odvisna od tega, ali bodo v njegovo pristojnost končno prešle zapuščinske zadeve in pod kakšnimi pogoji.

Janez Ferlež, nekdanji notar v Črnomlju, z delom je prenehal decembra 2022

V notariat sem prišel po sedemletni predhodni advokaturi v Črnomlju, še prej, od pravosodnega izpita dalje, pa sem bil na tožilstvu na Okrajnem sodišču v Novem mestu.

Kaj mi je najbolj (dobrega, slabega) ostalo v spominu iz notarskega poklica? Verjetno kot večini starejših notarjev čedalje bolj stresno delo, saj vrtoglavemu tempu sprememb (predvsem tehnologije in njene uporabnosti, novih programov idr.) nam starejšim že skorajda ni bilo več moč slediti. Predvsem nam, ki smo sami tipkali. Kar nekaj notarjev in notark ni pisalo. To so bile večinoma večje pisarne, ostali smo dejansko vse počeli sami. Res pa je, da so nas kasneje deloma nadomestili mlajši, tozadevno bolj uporabni kadri. Sam sem imel še izredno neprijetno izkušnjo z večmesečno odsotnostjo zaradi operacije glave (tumor) že drugi mesec po nastopu notariata leta 1995. Vsi kolegi dolenskega območnega zbora so mi takrat nesebično pomagali, še posebej kolega Dokler iz Brežic.

Samo prenehanje dela v notariatu vsaj pri meni ni bilo nič kaj stresno, saj sem ugotovil, da bi dejansko lahko prenehal že prej, a sem delal še naprej, ker je tudi žena še delala in bi doma samo še kuhal (četudi sem tu strokoven, saj sem bil v vojski kuhar z opravljenim trimesečnim kuharskim tečajem).

To, da sem počasi že za v penzijo in počasi out, so zagotovo opazili moji sodelavci, pa verjetno tudi stranke. Razloga tako ni bilo nobenega razen finančnega z vsemi mogočimi odpravinami, pa tudi srečo sem imel, da za notariat v Črnomlju ni bilo ravno velikega boja in je sedanja prevzemnica, sicer moja prejšnja dolgoletna namestnica, to mesto prevzela sorazmerno ugodno. Sedaj se ukvarjam, tako kot večina naše populacije, predvsem z zdravstvom in organizacijo tega, predvsem pa z lekarništvom in raznoraznimi boleznimi. Ravno kar, ko to pišem, so mi sporočili, da imam 17. v mesecu »angiografijo«, to je metoda, ko ti gredo s katetrom skozi žile v dimljah vse do srčka in tam nekaj šarijo, predvsem pa ugotovijo, ali bo še kaj mojega sodelovanja v Notarskem vestniku ali pa bo kmalu »čao«.

Danes opazujem notariat bolj od daleč. Je pa res, da grem enkrat ali dvakrat mesečno v pisarno v Črnomelj – malo na kavo. Se pa zdaj že drugo leto mi štirje ali pet bivših notarjev s partnerji odpravimo na dvo- ali tridnevni izlet nekam sorazmerno blizu (Dunaj, Pompeji ...), se dobimo na kakšnem rojstnem dnevu in se takrat tudi kaj pomenimo.

Mislim, da se odnos ljudi, javnosti in medijev do notarjev od začetkov do danes ni bistveno spremenil. Sprva smo bili kar vsi po vrsti siloviti zaslužkarji. No, potem se je ta zavist (tudi medsebojna) malo omilila in osredinila na nekaj »velikih« notarjev, zdaj pa se mi zdi, da vsaj finančno večina notarjev tone proti dnu prestižne lestvice in pada v bridko povprečje, če že ne pod njega.

Kako vidim prihodnost notariata, je seveda izključno moje osebno mnenje. Notariat, tako v Sloveniji kot verjetno tudi drugod, nima nikakršne svetle bodočnosti. Kot so nas v zgodovini že ukinili, nas lahko kadarkoli tudi sedaj. Tista ustavna omemba notariata je en sam larifari. Če se bo določena vplivna skupina pravnikov, predvsem gospodarstvenikov, najverjetneje pa politikov, odločila, da nas ne potrebujejo več, nas bodo vseh sto brez kakšnih velikih problemov eliminirali, kot so nas, prej rečeno, v preteklosti že.

Da so ravno pravniki tisti, ki jim gre notariat najbolj v nos, je bilo lepo videti pred približno 20 leti, ko so advokati šli v tovrstno akcijo, sodstvo pa že 30 let ne vidi prav nobene potrebe, da bi v bistvu temeljno notarsko dejavnost – zapuščinski postopek in zapuščine ter vse v zvezi z dedovanjem, prepustilo notarjem. Mislim, da je po 30 letih skrajni čas za odločen korak v tej smeri, saj si v nasprotnem v tem stanju ležernosti, samozadovoljstva in prepričanja »bo že nekako« ter ob popolnem pomanjkanju odločne iniciative z vsemi predhodno navedenimi odločujočimi deležniki lahko zaželimmo samo še »na svidenje v naslednji vojni«.

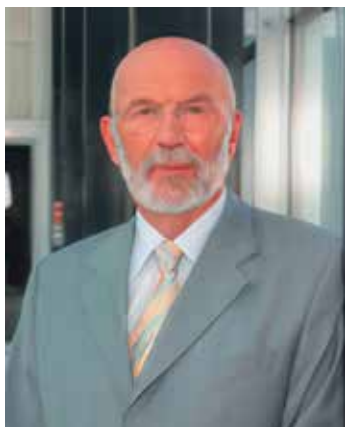

Aleksander Šanca, generalni sekretar
Notarske zbornice Slovenije

30 LET NOTARIATA

1990

Janez Zajc,
nekdanji minister za pravosodje
Republike Slovenije

Dr. Nikolaus Michalek,
Notarska zbornica Avstrije,
nekdanji minister za pravosodje
Avstrije

Dr. Klaus Woschnak,
Notarska zbornica Avstrije

Dr. Rajko Pirnat,
nekdanji minister za pravosodje
Republike Slovenije

Potreba po ponovni uvedbi notariata se je v Sloveniji pojavila že v drugi polovici osemdesetih let. Potekali so pogovori predstavnikov evropskega notariata in predstavnikov slovenskega pravosodja. Takratnega ministra za pravosodje Janeza Zajca je obiskala delegacija v kateri sta med drugim bila dr. Nikolaus Michalek, predsednik Notarske zbornice Avstrije in kasnejši avstrijski minister za pravosodje in dr. Klaus Woschnak, član vodstva zbornice in kasnejši predsednik Notarske zbornice Avstrije.

Predstavniki Sveta Evrope, Mednarodnega združenja sodnikov, Mednarodne unije latinskega notariata in ministri za pravosodje štirih evropskih držav, med njimi tudi minister za pravosodje RS dr. Rajko Pirnat, na Madžarskem sprejmejo resolucijo o podpori prizadevanjem za rekonstrukcijo pravne države in pravosodja v evropskih reformističnih državah. Izda se »Izobraževalni program ob ponovni uvedbi svobodnega latinskega notariata«.

1991

Ustava Republike Slovenije je bila sprejeta in uveljavljena konec decembra 1991. V 137. členu opredeljuje notariat kot javno službo, ki jo ureja zakon.

1994

V Uradnem listu RS, št. 13/94 je bil objavljen Zakon o notariatu, ki je začel veljati 9. aprila 1994. Sledile so spremembe, ki so bile objavljene oziroma so stopile v veljavo v letih 1994, 2001, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2013, 2020, 2022 in 2023.

Državni zbor RS je z odlokom št. 740-01/92-3/7 z dne 21. 12. 1994 imenoval prvih 30 notarjev.

Sprejem Zakona o notariatu –
Miha Kozinc, nekdanji minister za pravosodje

Meta Zupančič, nekdanja
ministrice za pravosodje

Časopis Delo 1994 – izvolili notarje

1995

Ustanovna skupščina Notarske zbornice Slovenije (v nadaljevanju: NZS) je potekala 15. 2. 1995 v Ljubljani. Skupščina je sprejela Statut NZS in opravila volitve organov zbornice. Za prvega predsednika zbornice je bil izvoljen notar Andrej Škrk. Aprila in maja 1995 sta sledili še dve seji skupščine, na katerih so bili sprejeti predpisi in pravilniki, ki so bili potrebni za poslovanje NZS in notarjev.

Tedanja ministrica za pravosodje imenuje preostalih 37 notarjev.

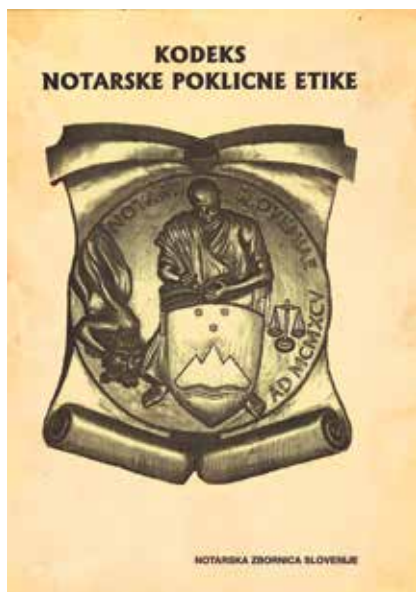
1. junija 1995 so notarji začeli s poslovanjem.

Andrej Škrk

1996

Sprejem Kodeksa notarske poklicne etike in Obveznih navodil za delo notarjev.

Kodeks notarske poklicne etike

1997

Za predsednika zbornice je izvoljen notar Boris Lepša.

Notarske pisarne so bile priključene na elektronsko centralno bazo Sodnega registra.

NZS je bila v Santa Domingu sprejeta v Mednarodno unijo latinskega notariata (UINL).

NZS je začela voditi centralni register pri notarjih hranjenih oporok.

Boris Lepša

Sprejem v UINL Santa Domingo

1999

NZS je obiskal avstrijski minister za pravosodje dr. Nikolaus Michalek, dolgoletni notar in predsednik Notarske zbornice Avstrije.

2000

Za predsednika zbornice je izvoljen notar Bojan Podgoršek.

Izšla je prva številka Notarskega vestnika.

Dr. Bojan Podgoršek

2001

Sprejet je Obligacijski zakonik, ki celovito in na moderen način ureja obli-
gijska razmerja. Med drugim na novo ureja darilno in družbeno pogodbo,
uvaja spremembe pri gospodarskih pogodbah ter sklenitvi pogodb, opre-
deljuje tudi izročilno pogodbo in pogodbo o dosmrtnem preživljanju, ki
sta prenešeni iz zakona o dedovanju, ter pogodbo o preužitku.

Ustanovljena je bila Notarska akademija, ki skrbi za izobraževanje no-
tarjev in notarskih pomočnikov.

Nov sedež NZS je na Tavčarjevi ulici 2 v Ljubljani.

Vzpostavljena je bila spletna stran NZS: www.notar-z.si

Izobraževanje

Sedež Notarske
zbornice
Slovenije

2002

Sprejet je Stvarnopravni zakonik, ki celovito ureja področje stvarnega prava, posest in stvarne pravice ter način njihove pridobitve, prenosa, varstva in prenehanja.

Notarskim pisarnam je omogočen neposredni elektronski dostop do vpogleda v podatke elektronske zemljiške knjige.

V uporabi je nov logotip NZS:

NOTARSKA
ZBORNICA
SLOVENIJE | Tavčarjeva ul. 2, SI-1000 Ljubljana, Slovenija
www.notar-z.si, e: info.nzs@siol.net
t: +386 1 439 25 70 f: +386 1 434 02 47

2003

Za predsednico zbornice je bila izvoljena notarka Erika Braniselj.

Erika Braniselj

2004

NZS je bila v Atenah sprejeta v članstvo Sveta notariatov Evropske unije (CNUE).

Sprejet je Zakon o varstvu kupcev stanovanj in enostanovanjskih stavb, ki s pomočjo notarjev varuje potrošnike pri nakupu novih stanovanj.

NZS je v sodelovanju s centrom Vlade za informatiko vzpostavila aplikacijo Elektronsko knjigo sklepov za enoosebne d.o.o.

2005

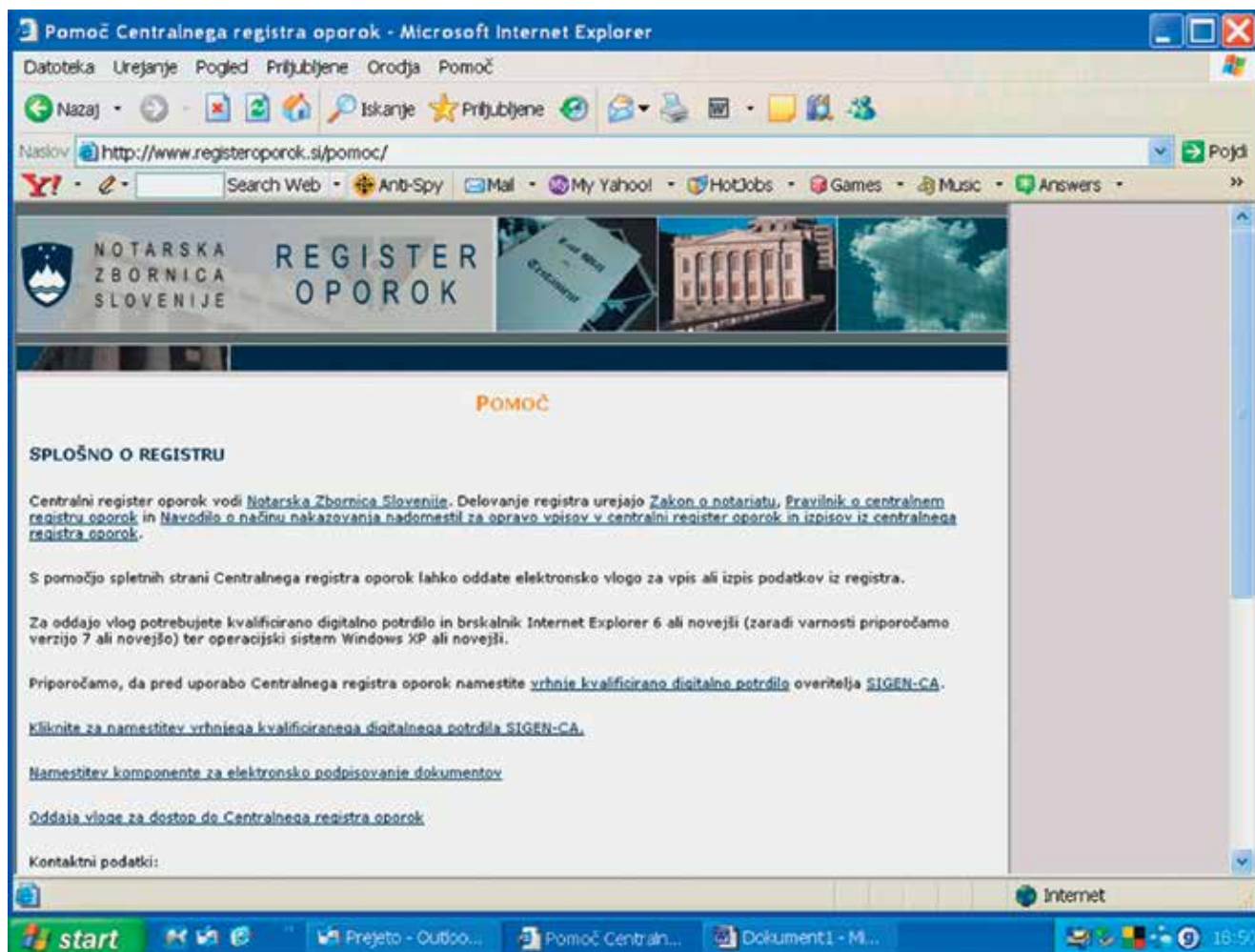
Za predsednika zbornice je izvoljen notar Anton Rojec.

Anton Rojec

2007

Vzpostavitev elektronskega Centralnega registra oporok, ki ga vodi NZS.

Centralni register oporok

2008

Delovati začne portal eVEM, ki uvede elektronske notarske predloge za vpis v sodni register.

Za predsednico zbornice je izvoljena notarka Marjana Tičar Bešter, pri čemer je šlo za enoletni nadomestni mandat. Funkcijo predsednice je nato opravljala še dva polna mandata.

Marjana Tičar Bešter

2009

Spremembe Pravilnika o poslovanju notarja uvedejo možnost elektronskega vodenja notarskih vpisnikov in imenikov.

2010

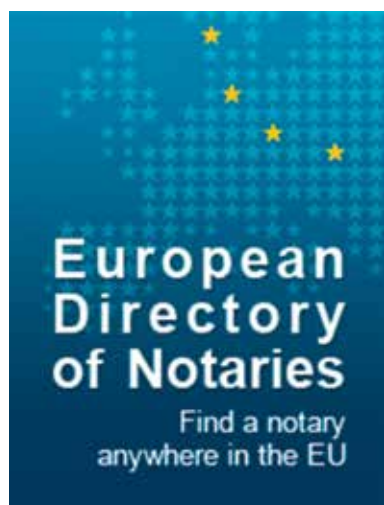
Prenovljena je spletna stran NZS; izdani sta dve številki Notarskih novic.

Prva številka Notarskih novic

2011

Informacijski sistem elektronske zemljiške knjige (e-ZK), v skladu z novim Zakonom o zemljiški knjigi, uvede elektronske notarske predloge za vpis v zemljiško knjigo. Notarji vložijo 75 odstotkov predlogov za vpis v zemljiško knjigo.

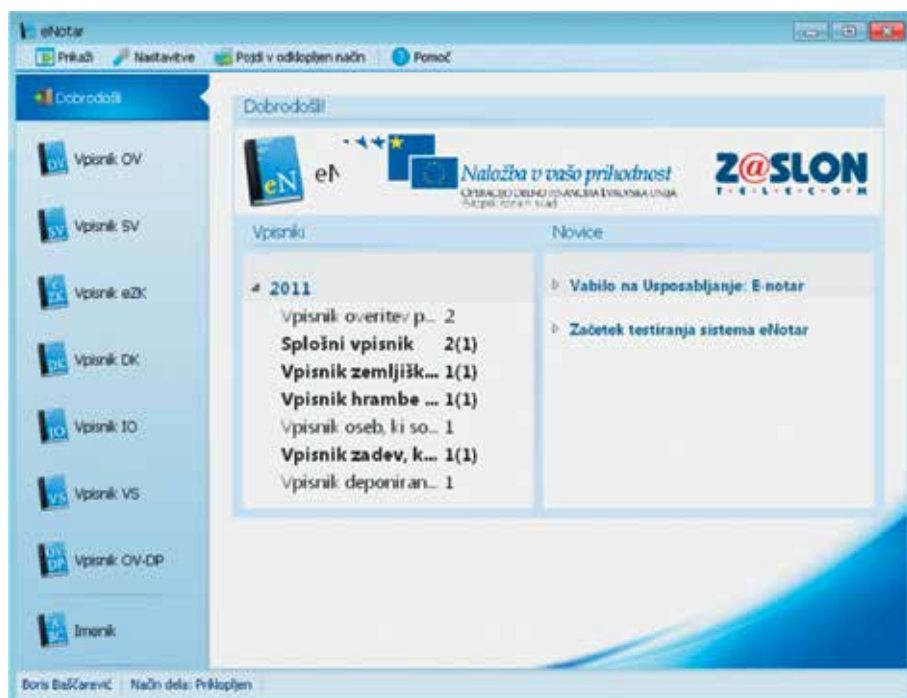

Vzpostavljen je register notarjev Evropske unije. Vodilni partner v projektu je bila NZS.

Evropski register notarjev

2012

Notarji so začeli uporabljati aplikacijo e-Notar, ki nudi informacijsko podporo pri poslovanju notarske pisarne.

Aplikacija e-Notar

2014

Ustanovitev Notarske fundacija – ustanove, s splošnokoristnim, dobrodelnim in trajnim namenom. Preko fundacije notarji prispevajo denarna sredstva v humanitarne namene.

Vrhovno sodišče RS je v zahtevi za varstvo zakonitosti odločilo, da zemljiškoknjižno dovolilo lahko overi tudi tuj notar ob pogoju, da je slovenski notar pred vložitvijo predloga za vknjižbo lastninske pravice preveri, če so bili v času overitve izpolnjeni vsi zakonski pogoji prisilnih določb Zakona o zemljiški knjigi.

2015

Za predsednico zbornice je izvoljena notarka Sonja Kralj, ki je funkcijo opravljala dva mandata.

Sonja Kralj

20. obletnica Notariata

2016

Zaživela je nova spletna stran NZS.

Vzpostavljen je bil Facebook profil NZS.

Nova –
prenovljena
spletna stran

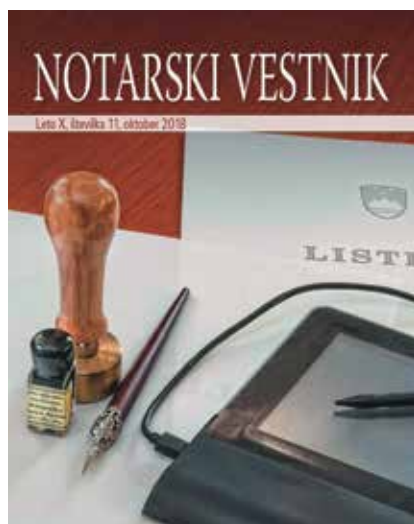

Facebook NZS

2018

Notarski vestnik, ki od tega leta izhaja vsako leto, je bil vpisan v razvid medijev pri Ministrstvu za kulturo Republike Slovenije.

2019

Družinski zakonik uvede notarski zapis razveze zakonske zveze in pogodbe o ureditvi premoženjsko-pravnih razmerij (t.i. predporočne pogodbe). NZS vzpostavi in vodi Register pogodb o ureditvi premoženjsko-pravnih razmerij.

2020

Ne glede na epidemijo COVID-19 so notarske pisarne odprte in notarske storitve dostopne državljanom.

Ob 25. obletnici notariata v RS je bila 1. junija izvedena slavnostna skupščina NZS po video povezavi. V tem letu so bila izvedena prva usposabljanja notarjev po video povezavi in brezplačna svetovanja uporabnikom notarskih storitev ob evropskem Dnevu civilnega pravosodja.

Slavnostna skupščina po videopovezavi

2021

Za predsednika zbornice je izvoljen dr. Bojan Podgoršek, ki funkcijo opravlja še danes.

Vzpostavitev možnosti, da se napovedi za odmero davkov, povezanih s prenosom nepremičnin vložijo po elektronski poti.

Na RTV Slovenija 1 je bil predvajan kratki dokumentarni film o zgodovini notariata na Slovenskem »Pečat in podpis«. Film je bil posnet leta 2020, ob 25. obletnici notariata in predstavlja razvoj notariata na Slovenskem in v bližnji okolici.

Dr. Bojan Podgoršek

2022

Konferenca v Ljubljani v okviru Evropskega projekta »Do pravice brez pravdanja – JuWiLi« izpostavi pravne in ekonomske prednosti notarskega reševanja nespornih zapuščinskih zadev.

NZS vzpostavi prenovljeno oz. novo aplikacijo Centralnega registra oporok, ki uvaja popolno elektronsko poslovanje.

Državni zbor je soglasno sprejel novelo Zakona o notariatu, s katero se ureja celovita digitalizacija notarskih storitev. Novela omogoča oddaljen dostop do notarja, sestavljanje notarskih listin na daljavo, varno video-elektronsko identifikacijo ter poenostavljen elektronski dostop do uradnih evidenc in registrov.

2023

Zaključek operacije Učinkovito pravosodje in nadgradnja informacijskega sistema e-Notar.

Na zaključni konferenci je podarjen pomen digitalizacije za prihodnje delovanje pravosodja. NZS je leta 2021 pripravila dokumentacijo za projekt digitalizacije notarskih storitev oziroma za sestavljanje notarskih listin na daljavo. Javno naročilo za vzpostavitev informacijskega sistema »Notar na daljavo«, kljub temu še vedno ni oddano, notarji pa s tem zamujajo dragoceni čas, v katerem bi že lahko izvajali svoje storitve na daljavo.

Uporabljati se začne nova celostna podoba NZS - logotip (znak), ki označuje NZS in slovenske notarje.

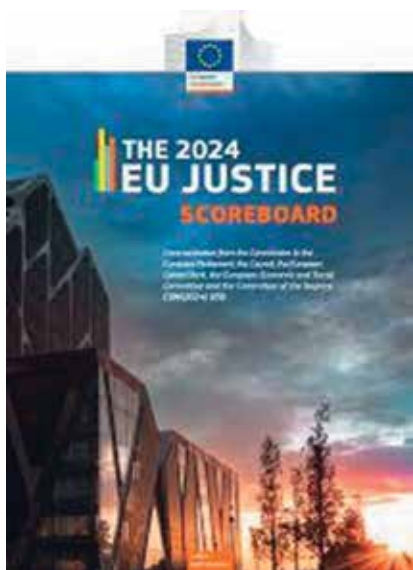

NOTARSKA
ZBORNICA
SLOVENIJE

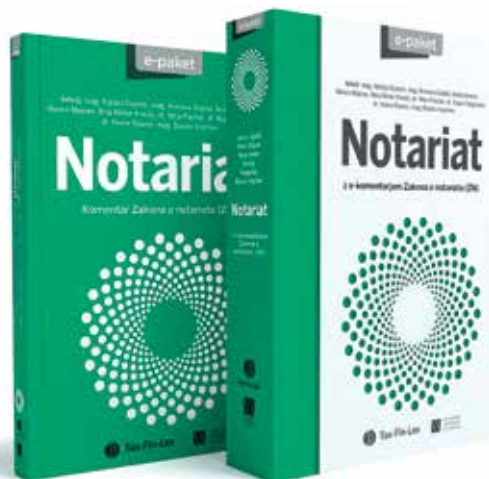
2024

Izšel komentar Zakona o notariatu, ki na razumljiv in praktičen način razloži in obenem poglobljeno obravnava notarsko poslovanje, ki je povezano z najpomembnejšimi pravnimi instituti.

Po podatkih iz Poročila EU Justice Scoreboard za leto 2024 v državah članicah EU nesporne sodne postopke na področju dednega prava pogosto opravljajo notarji, katerih cilj je razbremeniti sodišča ter tako povečati učinkovitost in kakovost pravosodnega sistema.

Po podatkih iz Poročila EU Justice Scoreboard za leto 2024 v državah članicah EU nesporne sodne postopke na področju dednega prava pogosto opravljajo notarji, katerih cilj je razbremeniti sodišča ter tako povečati učinkovitost in kakovost pravosodnega sistema. Slovenski notarji si prizadevamo, da bi bila takšna ureditev, po kateri bi notarji vodili nesporne zapuščinske postopke, tudi del pravnega reda Republike Slovenije

Komentar Zakona o notariatu 2024-2025

Digitalna konferenca

Svetovalni dan 2020–2024

2025

Ob 30. obletnici notariata v RS je 3. junija 2025 izšla jubilejna številka Notarskega vestnika.

Že 30 let notarji z neodvisnostjo in nepristranskostjo gradijo zaupanje v pravno državo. Notarji kot osebe javnega zaupanja s svojo strokovnostjo delujejo v smeri preprečevanja sporov. Notariat prispeva k predvidljivosti pravnega prometa in povečuje pravno varnost. Prenos nespornih zapuščinskih zadev na notarje bi razbremenilo sodišča in omogočilo hitrejše in bolj ekonomično prehajanje premoženja med generacijami.

Staša Lepej, notarka v Zagorju ob Savi

UKINITEV NOTARIATOV PO KONCU II. SVETOVNE VOJNE

Ob obletnici vnovične uvedbe notariata v Sloveniji vam predstavljam nekaj pogledov na stanje in vzroke, ki so vodili k odpravi notariatov ob koncu II. svetovne vojne. Članek je napisan v poljudni obliki ob povsem laičnem iskanju podatkov v arhivih in literaturi.

ZAČETKI NOTARIATOV IN NJIHOVO DELOVANJE DO ZAČETKA II. SVETOVNE VOJNE

Zametki notariata na Slovenskem segajo že v 9. stoletje. Zgodovinski viri navajajo, da so se notariati najprej pojavili na območju slovenske Istre in v obmorskih mestih. V preteklosti so imeli notarji različne vloge. Pomen in pristojnosti, kot jih imajo notarji še dandanes, pa so na našem geografskem prostoru, takrat habsburški monarhiji, pridobili l. 1850. Takrat sta izšla notarski red (Notariatsordnung) in l. 1871 notarski zakon, ki sta veljala v vseh takratnih slovenskih pokrajinah. Urejala sta pristojnosti, organizacijo, izvrševanje in poslovanje notariatov. Notarje je imenovalo pravosodno ministrstvo (Justizministerium) na Dunaju. Notariat je bil poklic v interesu centralne oblasti. Notarski red je določal, da »notarje imenuje država in jih pooblašča, da po naročilu strank sestavljajo beležniške listine, to je beležniške zapise, zapisnike in potrdila kot javne listine«. Kot osnovni materialni zakon pa je v tistih časih, konkretno od januarja 1812, veljal na območju takratnih slovenskih pokrajin obči državljanski zakonik. L. 1930 je predpise o notariatu v tedaj že novi državi Kraljevini Jugoslaviji nadomestil nov zakon o notarjih (javnih beležnikih), ki je veljal vse do konca II. svetovne vojne.

V zgodovinskih arhivih po vsej Sloveniji se hrani obširno in izvirno notarsko gradivo, ki obsega notarsko poslovanje takratnih notarjev od začetka njihovega delovanja do konca II. svetovne vojne. V obdobju 1850–1945 je na območju Slovenije delovalo 239 notarjev. Zbirke listin obsegajo izvirnike kupoprodajnih, darilnih, menjalnih, izročilnih, preužitkarskih, najemnih, kreditnih in drugih pogodb, veliko je ženitnih pogodb, dolžnih pisem in izbrisnih dovoljenj, oporok in dednih izjav, s področja gospodarstva pa so med listinami zapisniki skupščin gospodarskih družb, družbene pogodbe in ustanovni akti, prenosi lastništva družb ipd. Pristojnosti notarjev se v skoraj sto letih delovanja niso kaj dosti spreminjale. Z menjavo oblasti pa se je spreminjal zunanji videz notarskih listin (grbi, pečati, kolki, jezik, način vezave listin idr.) in nazivi notarjev. Kraljevi in cesarski notarji so postali po zakonu iz l. 1930 javni notarji.

Notarji so bili od nekdaj pomembno vpeti v življenje in delo vseh ljudi. Njihova osnovna naloga je bila vedno varovanje lastine in posesti. Bili so šolani in pismeni, govorili so več jezikov in so med ljudmi uživali visok ugled.

V zgodovinskih arhivih je zaslediti, da je bil pred začetkom II. svetovne vojne v vsakem sodnem okraju en notar, v tistih sodnih okrajih, ki so imeli veliko prebivalcev (mesta), je bilo tudi več notarjev. Takrat je bilo v Ljubljani šest notarjev, v Mariboru štirje, v Celju, na Ptuj in Murski Soboti po dva, v ostalih sodnih okrajih pa po en notar.

Slovenski poročevalec januar 1945, članek o ukinitvi notariata

NAJAVA UKINITVE NOTARIATOV

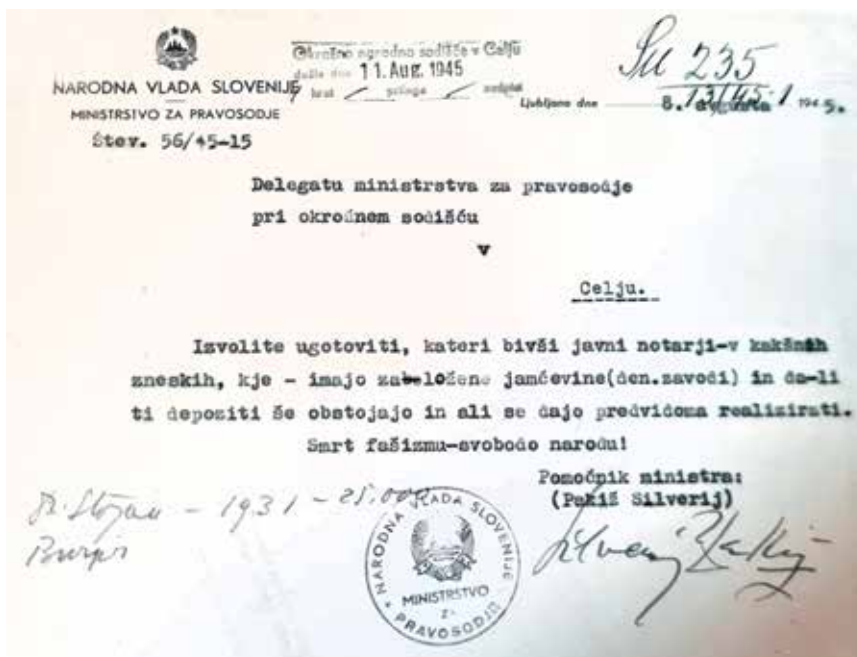
Govorice o ukinitvi notariatov so se pojavile že pred začetkom I. svetovne vojne, sprejem novega zakona o notarjih l. 1930 pa je te govorice nekoliko utišal.

Časopis **Slovenski gospodar** je dne 24. avgusta 1911 na naslovni strani objavil članek Odprava notariata. Članek odraža poglede takratnega katoliško konservativnega prebivalstva na notarje. »Kjerkoli mogoče, moramo gledati na to, da kmet, obrtnik in delavec dosežejo svoje pravice v državi brezplačnim in najcenejšim potom. Zato je tudi v programu naše ljudske stranke, da se odpravi notariat. Notariat je v svoji sedanji obliki zastarela uprava. Na eni strani je notar cesarjev kraljevi uradnik in opravlja pod državno zaščito važne javne zadeve, na drugi strani pa je obrtnik, ki iz opravljanja javne prostovoljne sodne službe dobiva kolikor mogoče velik dohodek. Služba vsebuje sama v sebi nasprotje, ki, kakor kaže izkušnja, rodi in mora roditi veliko

nedostatkov. Vrh tega pa pomenja notariat za večino stanov, posebno za kmečki stan, celo nepotrebno draginjo v mnogih, za kmeta izredno važnih pravnih zadevah. Zato prebivalstvo že dolgo zahteva, da se notariat v sedanji obliki odpravi ...«

Zanimivo, da takratni časopisi Slovenec, Slovenski narod, Slovenski dom, Jutro in drugi ne omenjajo morebitne ukinitve notarjev, čeprav so se v javnosti verjetno kresala mnenja za ali proti njihovi ukinitvi.

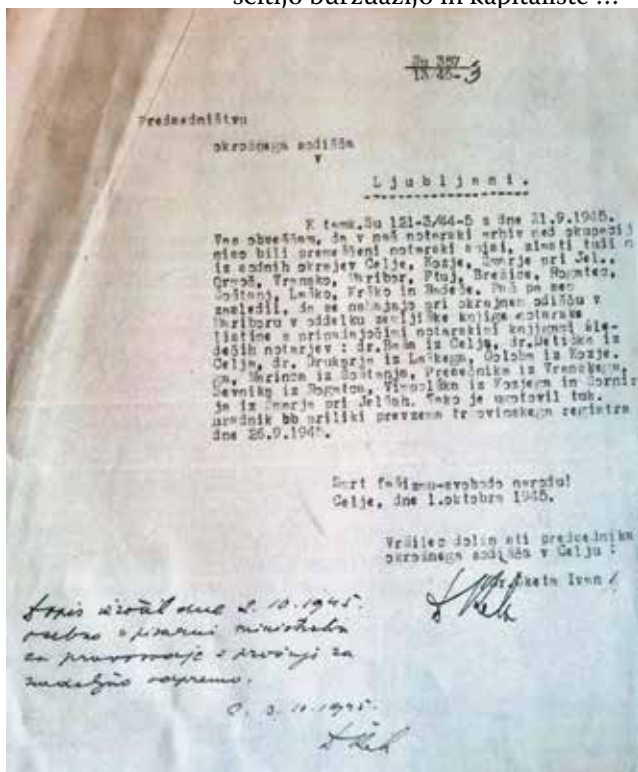
Korespondenca v zvezi z ukinitvijo notariata

Navodila Narodne vlade Republike Slovenije

slovom »Pravniki«, salonski komunisti se gredo »pravniški kongres«, s podnaslovom »Zmešane razprave in še bolj zmešani sklepi »pravnikov« OF, omenja kongres pravnikov v Suhorju v Beli krajini, ki so se ga morali obvezno udeležiti vsi advokati, sodniki, notarji in drugi juristi. Govora je bilo o odpravi notariata, advokature in nasploh sodnije v današnji obliki, češ da ščitijo buržuazijo in kapitaliste ...

Navodila v zvezi z notarskimi arhivi

pravljen tudi v onih delih države, kjer je imel notariat že stare tradicije, kot npr. na območju okrožnega sodišča v Dubrovniku. Notarji, ki so, preden so postali notarji, izvrševali odvetniški poklic, se lahko takoj vrnejo v svoj prvotni poklic, drugi bivši notarji pa se lahko vpišejo med odvetnike po novi zakonski odredbi pod posebnimi pogoji. Kratko poročilo v Slovenskem pravniku se udarno in jedrnato zaključuje s parolo: »Revolucija je ustvarila revolucionarno pravo in pomedla s starim uglednim pravniškim stanom!«

Je pa zanimiv zapis v istem glasilu, ki pravi: »Iz slovenske pravne zgodovine nam je znano, da sta v Ljubljani v času, ko še ni bil vpeljan notariat, sestavljala menične proteste vedno po dva odvetnika, ki sta nosila poleg svojega odvetniškega tudi naslov: menična protestna notarja. Veljalo je tedaj načelo: »poštenje enega notarja odtehta poštenje dveh odvetnikov!«

Do govoric o odpravi notariata je bil kritičen časopis Slovenski narod, ki 29. novembra 1943 v članku z naslovom »Pravniki«, salonski komunisti se gredo »pravniški kongres«, s podnaslovom »Zmešane razprave in še bolj zmešani sklepi »pravnikov« OF, omenja kongres pravnikov v Suhorju v Beli krajini, ki so se ga morali obvezno udeležiti vsi advokati, sodniki, notarji in drugi juristi. Govora je bilo o odpravi notariata, advokature in nasploh sodnije v današnji obliki, češ da ščitijo buržuazijo in kapitaliste ...

Pojavljale pa so se dileme o razmejitvi nekaterih pristojnosti med sodišči in notarji. II. svetovna vojna je prinesla izgon nekaterih slovenskih notarjev z nemškega zasedbenega območja. Iznane notarje so nadomestili novim oblastem lojalni notarji. Pod drobnogled države so prišli podjetniki, obrtniki in industrialci, ki so sodelovali z okupatorjem.

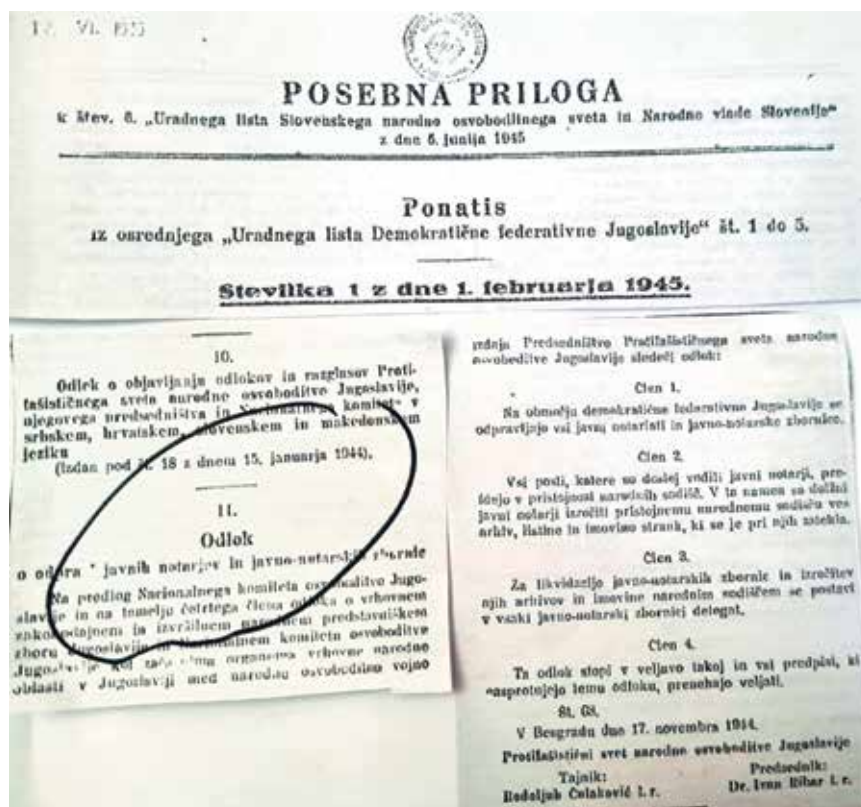
NOVA OBLAST LETA 1945 ODPRAVI IN LIKVIDIRA NOTARIATE

Ukinitev notariata je bila ena od prvih odločitev nove komunistične oblasti, ki je bila sprejeta še pred koncem II. svetovne vojne. V ta sveženj ukrepov so spadali še razni drugi ukrepi, s katerimi si je nova oblast skušala utrditi svoj položaj in zgraditi novo komunistično ureditev.

Spremembe so se takrat dogajale tudi na področju odvetništva, a ne tako drastične in dokončne kot v no-

tariatih. V odvetniške zbornice po vsej novi državi so bili imenovani delegati, katerih naloga je bila »počistiti« odvetniške vrste in iz vrst odvetnikov izločiti tiste, ki so sodelovali z okupatorjem.

Jasnega odgovora na vprašanje, zakaj nova oblast tudi notariats ni raje reorganizirala in jih »počistila«, kot je to storila z drugimi javnimi službami in odvetništvom, ampak jih je preprosto ukinila kot nepotrebne, škodljive in drage, ni. Po koncu II. svetovne vojne so bili sprejeti številni predpisi o poddržavljenju premoženja, nacionalizaciji in zaplembah, predpisi o agrarni reformi itd. Notarski spisi so vsebovali številne podatke o premoženju državljanov in podjetij. Kaj je bilo bolj priročno za realizacijo ukrepov o poddržavljenju in odvzemu zasebne lastnine kot zaseči notarske arhive in listine z name-

Odluk o odpravi notariats v slovenskem uradnem listu leta 1945

nom manipuliranja in potvarjanja teh podatkov? Ukinitev notariats je bil verjetno eden od prvih ukrepov oblasti za ukinitve zasebne lastnine in njeno poddržavljanje v skladu z novo komunistično ideologijo.¹

Uradni list Demokratične federativne Jugoslavije (Službeni list) št. 1, izdan 1. februarja 1945 v Beogradu, je objavil (v cirilici) **sklep AVNOJ-a z dne 17. novembra 1944**, s katerim so na področju demokratične in federativne Jugoslavije ukinjeni vsi javni notariats in javnonotarske zbornice. Pod sklep AVNOJ-a kot začasnega organa najvišje države oblasti se je podpisal predsednik dr. Ivan Ribar. Sklep je pričel veljati takoj.

Posli, ki so jih do tedaj opravljali notarji, so prešli v pristojnost narodnih sodišč. V vsaki javnonotarski zbornici se je postavil delegat, ki je vodil

Razglas - ukinitve notariats Celje

¹ Vir: Članek avtorice Zdravke Jelaska Marijan z naslovom U službi države, u službi građanina: javni bilježnici u gradu Splitu 1918–1944, Acta Histriae 16/2008.

Sklep AVNOJ-a o odpravi notariata,
Uradni list Jugoslavije

»Notariat je ukinjen. Z odlokom od 19. novembra t. l. je Predsedstvo AVNOJ-a ukinilo notariat v naši državi. Poklic notarjev oziroma javnih beležnikov je s tem odpravljen. Odslej bodo vsa opravila, ki so jih doslej vršili notarji, izvrševala sodišča, kar bo zelo pocenilo sklepanje raznih pogodb, zapuščinskih obravnav ipd.«

Objavi ukinitve notariatov je sledilo v uradnih listih več uradnih objav, neposredno povezanih z notarji. Ministrstvo za pravosodje narodne vlade Slovenije je posredovalo predsednikom sodišč obširna in jasna navodila o postopku likvidacije notariatov kot na primer: Notariate je šteti kot odpravljene in ne morejo in ne smejo več poslovati, razen opravljanja poslov, ki so za stranke resnično neodložljivi. Ne morejo pa razpisovati zapuščinskih razprav, opravljati cenitev in drugih podobnih uradnih poslov, ne smejo zastopati pred sodišči in drugimi oblastmi. Arhive in notarske listine so dolžni izročiti sodiščem in vrniti strankam predujme in drugo imovino, razen če sumijo, da spadajo pod »udar odloka o prehodu sovražnikove imovine v državno last«. Za vse posle v zvezi s prenehanjem dejavnosti bivši notarji niso upravičeni do nagrade po notarski tarifi, temveč le do povrnitve stroškov.

Proti koncu leta 1945 so bili v več uradnih listih objavljeni oklici okrožnih sodišč s pozivi morebitnih upnikov, ki imajo zastavne ali kakršnekoli druge pravice do bivših notarjev, naj v roku dveh mesecev prigrasijo svoje terjatve, ki se bodo poplačale iz kavcije (jamčevine). Pred ukinitvijo notariatov je namreč takratni zakon o javnih beležnikih (notarjih) iz l. 1930 določal, da mora vsak novoimenovani notar pred prisego in pred nastopom notarske funkcije položiti pri

likvidacijo javnonotarskih zbornic in izročitev njihovih arhivov ter premoženja pristojnim sodiščem. Notarji so bili sodiščem dolžni izročiti vse zadeve, spise, arhive, listine in premoženje strank, ki se je nahajalo pri njih.

V Uradnem listu Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta in Narodne vlade Slovenije št. 5 z dne 2. junija 1945 je minister za pravosodje postavil za delegata v javnonotarski zbornici v Ljubljani in v Zvezi javnonotarskih zbornic (s pripisom, v kolikor je ta obstajala v Ljubljani) dr. Jelka Ravnikarja, bivšega javnega notarja in referenta – pravnika pri komisiji za ugotavljanje zločinov okupatorjev in njihovih pomagačev.

V Uradnem listu Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta in Narodne vlade Slovenije št. 6 z dne 6. junija 1945 je bil taisti odlok AVNOJ-a objavljen kot priloga Uradnega lista v slovenski različici.

Jugoslavija je tako postala ena redkih evropskih držav brez notarske institucije. V vzhodnoevropskih državah so namreč notariate poddržali in reorganizirali, niso pa jih ukinili.

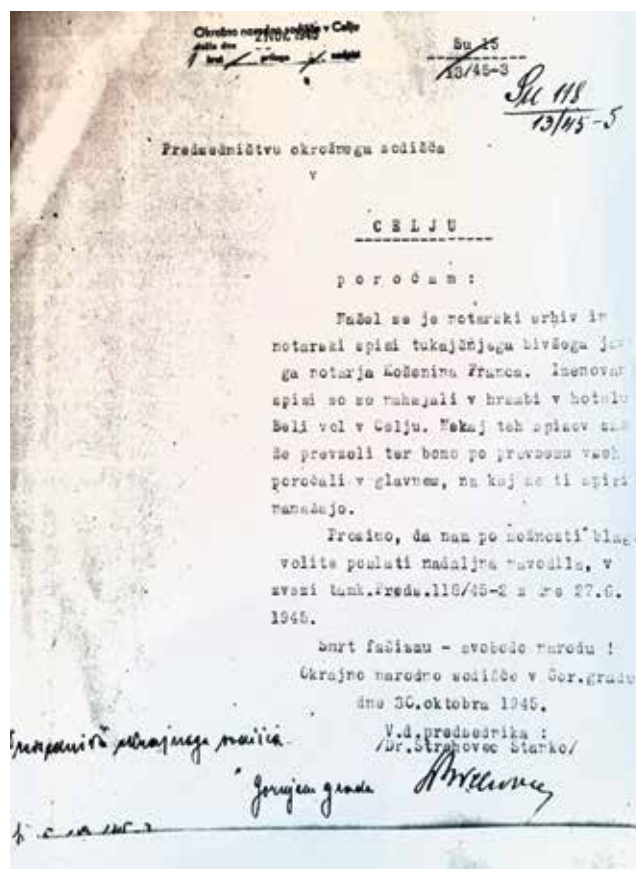
Ukinitve notariatov ni naletela na odziv javnosti, časopisi so o tem molčali.

Le v **Slovenskem poročevalcu** z dne 6. januarja 1945 je med gospodarskimi vestmi zaslediti kratko novico:

okrožnem sodišču, kjer bo imel sedež, kavcijo (jamčevino). Kavcija je bila namenjena zavarovanju notarjevih obveznosti, ki bi lahko nastale iz njegovega poslovanja, in za denarne kazni ter stroške disciplinskega postopka.

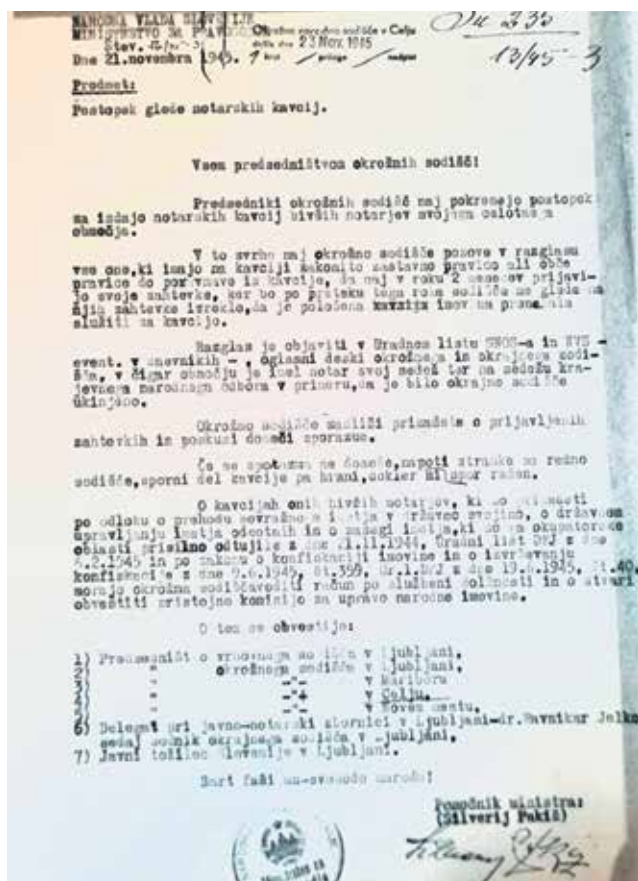
Iz oklicev je mogoče ugotoviti, da je pred ukinitvijo notariatskega delovanja npr. na območju Okrožnega sodišča v Celju 13 notarjev, na območju Okrožnega sodišča v Ljubljani 19 notarjev, na območju Okrožnega sodišča v Novem mestu devet notarjev in na območju Okrožnega sodišča v Mariboru 16 notarjev, ki so bili poimensko naštet v oklicih. V sodnih spisih ni zaslediti, da bi kateri od upnikov priglasil terjatev. Po preteku oklicnega roka so sodišča kavcije vrnila in dala na razpolaganje bivšim javnim notarjem.

Po odloku predsedstva AVNOJ-a so notarji na območju Slovenije dejansko prenehali opravljati dejavnost v prvi polovici leta 1945. Drugače pa je bilo v delu Istre, v coni B Svobodnega tržaškega ozemlja (severozahodni del Istre do reke Mirne). To ozemlje je bilo priključeno Jugoslaviji šele leta 1954, zato so tam notarji delovali še do leta 1950.

Poročilo o najdenem notarskem arhivu

Med listinami, ki se nanašajo na notarje, je mogoče v zgodovinskih arhivih izluščiti marsikatero zgodbo. Po ukazu o likvidaciji notariatskega so npr. na območju Okrožnega sodišča v Celju iskali notarski arhiv nekdanjega javnega notarja Franca Košenine s sedežem v Gornjem Gradu. Ta je bil v času II. svetovne vojne izgnan v Srbijo. Ko se je vrnil iz pregnanstva, svojega notarskega arhiva ni našel, čeprav ga je v času nemške okupacije pustil v hrambi v prostorih sodišča v Celju. Brez izginulega notarskega arhiva ni bilo mogoče opraviti likvidacije notariatskega v smislu navodil. Iz pisnega poročila predsednika Okrajnega

Postopek glede notarskih kavcij

narodnega sodišča v Gornjem Gradu, ki dne 30. oktobra 1945 obvešča predsednika Okrožnega sodišča v Celju, pa je razvidno, da so se notarski arhiv in notarski spisi bivšega javnega notarja Franca Košenine kasneje vendarle našli. Spisi so se nahajali v hrambi v hotelu Beli vol v Celju.

Medtem ko je bil ugled notarjev v germanskih državah velik, pa v jugoslovanskem prostoru ni bilo tako. Nova ideologija po vojni ni dopuščala buržujskih poklicev, zato jih je preprosto ukinila. Zaradi visoke strokovne izobrazbe in prakse ter vesplošne razgledanosti so bivši notarji našli delo v pravosodju, ki ga je po koncu vojne nova oblast organizirala na novo. Pristojnosti in dela nekdanjih notarjev so po njihovi ukinitvi prešla predvsem na sodišča in na druge upravne organe, v veliki meri pa tudi na odvetnike.

Večina nekdanjih notarjev je kandidirala za narodne sodnike pri novoustanovljenih okrajnih sodiščih po Sloveniji in so tudi postali sodniki.

V Uradnem listu št. 45 z dne 18. oktobra 1945 je mogoče prebrati, da je bil bivši notar v Mariboru (Radljah) imenovan za stalnega sodnika na Okrožnem sodišču v Celju, za sodnika Okrajnega sodišča v Grosuplju sta bila imenovana bivša javna notarja iz Višnje Gore in Velikih Lašč, za sodnika Okrajnega sodišča v Kamniku bivši notar iz Rogatca, za sodnika okrajnega sodišča v Krškem bivši javni notar iz Cerknice itd.

Notar
Josip Lesar

V spisih, hranjenih v Zgodovinskem arhivu Celje, ni podatkov, da bi bil Josip Lesar kdaj obtožen ali obsojen vojnih zločinov. Ohranilo se je le nekaj suhoparnih listin, iz katerih je razvidno, da je »glasom poročila MNO v Brežicah notar ob zlomu Nemčije pobegnil iz Ribnice nekam čez mejo in da obstoji sum, da

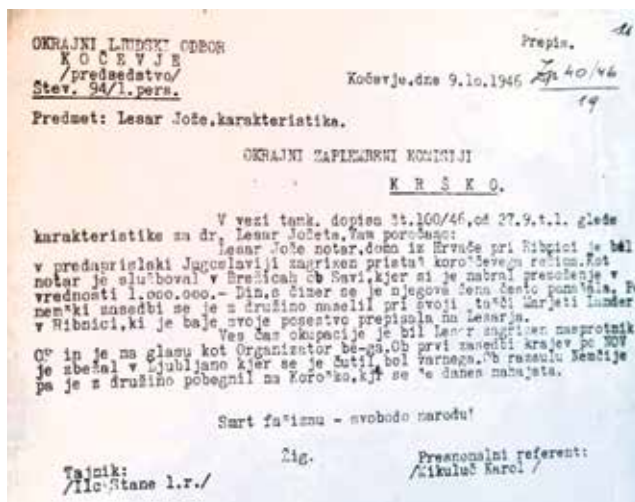
NEKDANJEMU BREŽIŠKEMU NOTARJU JOSIPU LESARJU JE POVOJNA OBLAST ZAPLENILA PREMOŽENJE

Med nekdanjimi notarji, ki novi oblasti niso bili po volji in so svojo notarsko kariero ob likvidaciji notariatov zaključili neslavno, izstopa ime notarja Josipa (Jožeta) Lesarja (1901–1984), po rodu iz Ribnice. Bil je slovenski notar, politik in kulturni delavec, ki je pomembno zaznamoval predvojno in povojno obdobje takratnega pravnega življenja.

Pred začetkom in še v času vojne je imel notarsko pisarno v Brežicah. Med II. svetovno vojno je popisal požgane hiše, poslopja in vasi po občinah na območju Slovenije in pomembno prispeval k ohranjanju slovenske kulturne dediščine.

V spisih, hranjenih v Zgodovinskem arhivu Celje, ni podatkov, da bi bil Josip Lesar kdaj obtožen ali obsojen vojnih zločinov. Ohranilo se je le nekaj suhoparnih listin, iz katerih je razvidno, da je »glasom poročila MNO v Brežicah notar ob zlomu Nemčije pobegnil iz Ribnice nekam čez mejo in da obstoji sum, da

Karakteristika Jožeta Lesarja

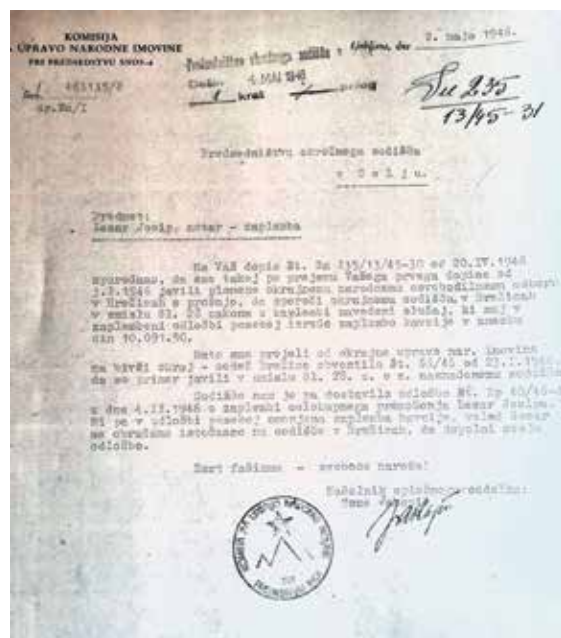
Nekdanji notar Josip Lesar z družino ob zaroki svoje hčerke Regine v Argentini

je vojni zločinec in da je njegova imovina zaplenjena«. Okrajno sodišče v Krškem s sedežem v Brežicah mu je dne 9. maja 1946 zaplenilo celokupno imovino, ki pa je v času zaplembe obsegala zgolj kavcijo pri Državni hipotekarni banki v Ljubljani in jo preneslo v last FLRJ. Listine ne omenjajo vzrokov za zaplembo premoženja niti ne omenjajo kakšne obsodilne sodbe. Sklicujejo se zgolj na zakon o zaplembi imovine in na neobrazložene ugotovitve, da je bivši notar neznanega prebivališča, ker je prebegnil v tujino. Zaplemba premoženja je utemeljena na podlagi zapisnika Upravne narodne imovine in 28. člena Zakona o konfiskaciji in opravljanju konfiskacije.

Po koncu vojne je Josip Lesar emigriral najprej na Koroško, nato v Italijo, od tam pa l. 1948 v Argentino, kjer je živel do svoje smrti. Nikoli več ni stopil na slovenska tla. Njegova družina in potomci niso zaprosili za vrnitev premoženja ali njegovo rehabilitacijo ter ovrženje očitkov, da je bil vojni zločinec in da je sodeloval z okupatorjem. Josip Lesar je tudi v izgnanstvu ohranil stike z ljudmi v svojem rodnem kraju in je o Ribnici napisal

Nekdanji notar Josip Lesar s štirimi vnuki leta 1961, Argentina

Zaplemba premoženja brežiškemu notarju Josipu Lesarju

knjigo Hrvača – opis gospodarske strukture kmečke vasi, ki je v Sloveniji izšla posthumno l. 2023.

Svojci so o Lesarju zapisali: »Jože Lesar je bil pred vojno notar v Brežicah in vidni član SLS in Akademskega orla. Po nemški okupaciji Brežic je moral bežati v rojstno Ribnico na »italijansko stran«, ker so ga Nemci hoteli deportirati. Ko se je v Ribnici okrepila partizanska aktivnost, se je preselil z družino v Ljubljano, kjer so ostali do konca okupacije in potem zbežali prek Koroške v Italijo in kasneje v Argentino. Družina se je naselila v Buenos Airesu in notar Lesar je tam ostal do smrti.«

Josip Lesar je v Argentini zapisal svoje spomine v Pismih potomcem, ki bodo v knjižni obliki v kratkem izšli pri eni od slovenskih založb. Knjiga bo v marsičem osvetlila poglede nanj, na

njegovo življenje in delovanje notarjev v času med obema svetovnima vojnama in po koncu II. svetovne vojne. Njegov sporočilo potomcem v tej knjigi spominov je bilo: »V zgodovini odkrivamo temelje, ki nam pomagajo za bodočnost, in da vemo, od kje prihajamo. Ne poznamo dreves brez korenin.«

V tipkopisu, napisanem za svojo družino, opisuje Josip Lesar med drugim tudi svoje videnje dogodkov, povezanih z notariati. Njegovi zapisi so dragocen ohranjen spomin, ki pravzaprav potrjuje vse teorije naših zgodovinarjev, ki raziskujejo vzroke za ukinitve notariatov po koncu II. svetovne vojne.

Odlomek iz zapisov Josipa Lesarja, ki se nanaša na notarje:

»Izmed 60 notarjev, kolikor nas je bilo ob izbruhu II. svetovne vojne v Sloveniji v aktivni službi, jih je ostalo na svojih mestih le 21, nas ostalih 39, torej skoraj 2/3, pa je bilo pregnanih s svojih mest. Mnogo se jih je nahajalo v pregnanstvih na Hrvaškem in v Srbiji, nekaterim se nam je posrečilo prebegniti v Ljubljano in na Dolenjsko, prav redki pa so ostali kot brezposelni v mestih svojega službovanja. Nacističnim okupatorjem se menda ni predal prostovoljno nobeden v izdajniško službo. S par izjemami so ostali vsi notariji moške neupognjenih hrbtenic. Še tisti, ki so se udinjali nemškimi okupatorjem, so bili v to prisiljeni po rodbinskih prilikah ali kako drugače.

V Jugoslaviji je notarski stan obstajal le v onih pokrajinah, ki so pred osvoboditvijo l. 1918 spadale pod Avstro-Ogrsko, to so Slovenija, na Hrvaškem, v Dalmaciji in v Vojvodini. V Bosni in Hercegovini ni bil nikdar razširjen in tudi v Srbiji notariata niso poznali. Pač je zakon o javnih notarjih iz l. 1931 zakon razširil še na ti dve pokrajini, kar pa se v dejanju ni nikoli izvršilo.

Notarski stan je v socialnem pogledu vedno veljal za meščanski stan, torej za buržoazijo. V resnici to tudi je bil, zlasti v predvojni dobi, pod bivšo Avstrijo. Takrat je notar veljal za uglednega in imovitega gospoda.

V dobi Jugoslavije pa je notar prehajal vse bolj med srednje sloje, notar se je moral za svoje življenje že boriti. Delati je moral trdo in vztrajno, da se je lahko obdržal nad povprečjem uradniškega stanu. Ker je bila pavperizacija vse bolj splošen pojav, se je čutilo napram notariatu vedno večje nasprotovanje tako med navadnim prebivalstvom kot tudi med uradništvom nasploh ter zlasti med sodniškim stanom in advokati. Sodniki, ki so imeli enako univerzitetno izobrazbo kot notariji, so gledali na notarje z neko zavistjo, kot da se jim godi boljše v gmotnem oziru, kar je bilo pa le deloma upravičeno. Advokati pa so videli v notarjih svoje konkurente, zlasti v podeželskih krajih, ki da jim odjedajo kruh. Z naraščajočim številom advokatov je namreč med advokati nastajala vse hujša tekma in včasih v nekaterih krajih kar borba za obstanek. Dasi so bili notariji, vsaj kar velja za dobo v Jugoslaviji, izšli v pretežni večini iz vrst kmečkega prebivalstva in iz nižjih slojev naroda in kljub svojemu socialno vedno bolj čutečemu smislu, so postajali splošno vedno manj priljubljeni. Deloma so to povzročale tudi politične stranke, pri katerih notariji večinoma niso hoteli sodelovati. [...] Nerazpoloženje napram notarjem se je tudi med vojno nadaljevalo v taki meri, da je partizanska oblast v pozni jeseni l. 1944, ko se je še nahajala v gozdovih, objavila zakon, da se notariat v Jugoslaviji ukinja. Najbrž je bil poleg umetno ustvar-

Razglas o kavcijah

jene nerazpoloženosti razlog tudi v tem, ker v partizanstvu notarji niso sodelovali. Kolikor vem, je bil edina izjema metliški notar Jakopič ...

Notarji smo bili pri svojem delu eminentni čuvarji pravnega reda. Vse svoje posle smo vršili strogo v skladu z zakonom. Vsak notar je povsod in za vsako ceno iskal pravico in ugotavljal stanje pravne sigurnosti za vse stranke, brez razlike. Zato nikdar ni mogel postati politični ekstremist. Red in pravica morata veljati za vse! Z ozirom na to svoje pojmovanje, ki je bilo v svojem bistvu konzervativno, notarji nismo mogli biti revolucionarji. Kakor vsi inteligenčni stanovi smo tudi notarji stremeli k izboljšanju pravnega reda, toda izboljšanje bi moralo priti potom evolucije in ob strogem upoštevanju obstoječih pravnih predpisov. Prav zaradi tega svojega gledanja na revolucionarno spreminjanje pravnega reda se notarji tudi niso mogli priključiti partizanstvu, to pa brez ozira na naše politične difference.»

Vnuk nekdanjega javnega notarja Josipa Lesarja Gregorio Martin Rant, ki živi v Argentini, je o svojem dedu zapisal: »Kakršno življenje, taka smrt. Mirno je umrl leta 1984. Njegovo življenje je bilo polno ljubezni do njegovih bližnjih, do družine in do njegovih strank. Vi, notarji in notarke, znate poslušati, ne samo slišati.«

NEKDANJI METLIŠKI NOTAR ANTON JAKOPIČ

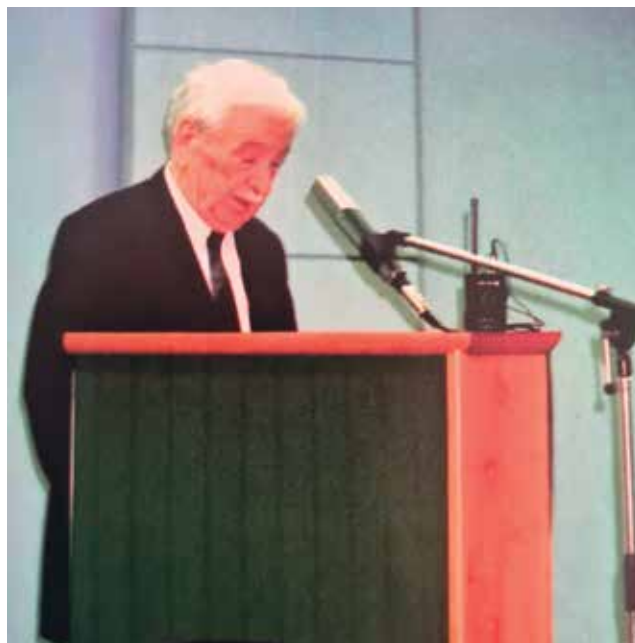

Anton Jakopič v partizanih
v Partizanskem Rogu 1944
(prvi z desne)

eden od slavnostnih govornikov na ustanovni skupščini Notarske zbornice Slovenije dne 15. februarja 1995. Kronika mesta Metlike opisuje, da je 16. aprila 1941 nemško vojaštvo zapustilo Metliko, notar Jakopič pa je skupaj z županom organiziral meščanske straže, ki so preprečevale nasilje, spopade in ropanje. Bela krajina je takrat prišla pod italijansko oblast. Istega leta

Posebno zgodbo v zgodovini slovenskega notariata ima nekdanji notar Anton (Tone) Jakopič. Februarja 1940 je postal javni notar v Metliki, ob koncu druge svetovne vojne pa ga je doletela enaka usoda kot ostale takratne notarje – ukinitvev.

Ob vnovični uvedbi notariata v Sloveniji je bil Tone Jakopič edini še živeči notar iz medvojne obdobja in

Tone Jakopič na ustanovni skupščini NZS junija 1995

postane Tone Jakopič član prvega mestnega odbora OF v Metliki. Kasneje je deloval v Bazi 20 in sodeloval pri Radijskem vestniku v belokranjskem bataljonu.

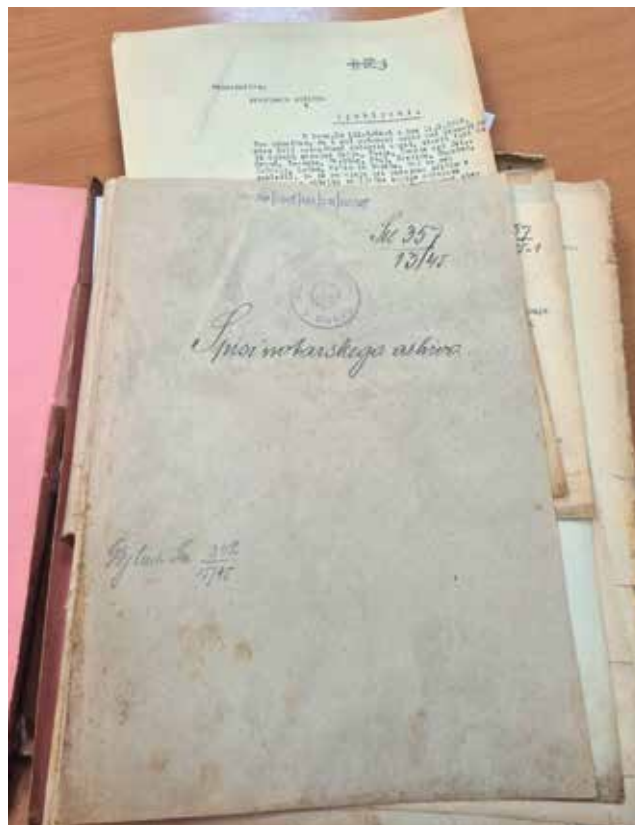
Ni naključje in verjetno gre za isto osebo, da je pod enim od dopisov Komisije pravo narodne imovine pri predsedstvu SNOS-a z dne 2. maja 1946, ki se nanaša na zaplembo premoženja bivšega notarja Josipa Lesarja, podpisan kot načelnik splošnega oddelka komisije Tone Jakopič.

PRAVI URADNI RAZLOGI ZA UKINITEV NOTARIATOV OSTAJAJO NEPOJASNJENI

Razlogov za ukinitve notariatov po koncu II. svetovne vojne je bilo več, uradno pa niso pojasnjeni. Največji razlog so bile nedvomno korenite pravne povojne reforme, prehod na socialistični pravni sistem in novi revolucionarni pogledi na lastnino ter odvzemi zasebne lastnine. Te so pospremili še drugi predpisi in postopki, agrarne reforme, zemljiški maksimum, razlastitve in zaplembe premoženja, konfiskacije, poddržavljanje podjetij idr. Zaradi nacionalizacije zasebne lastnine, predvsem na področju nepremičnin in podjetij, pravzaprav niti ni bilo več potreb po notarskih storitvah, saj je število pravnih poslov med zasebniki upadlo, pogodbe pa so se odslej urejale prek odvetnikov, sodišč in državnih organov. Pravna opravila, ki so bila v domeni notarjev, npr. zapuščine, sestavljanje zahtevnejših pogodb, overjanje ipd., so se prenesla na sodišča. Prejšnjo visoko strokovnost in izobrazbeno ter življenjsko širino notarjev so zamenjali navadni uslužbenci, ki so bili zgolj administratorji in birokrati.

Nove ideologije so se nagibale k državnemu monopoliizmu nad pravosodjem in pravnimi posli in večjemu nadzoru države nad pravnim prometom. Novi sistem je ustvarjal enakopravno brezrazredno družbo, nova oblast pa je v zasebnem notariatu videla ostanke buržoaznega pravnega reda. V takih razmerah in z miselnostjo »vse je naše«, zasebne lastnine ni več, so postali notarji nepotrebni zaslužkarji ter zastarela in celo škodljiva institucija, ki je v preteklosti služila interesom takratnega političnega režima in ni bila skladna z novim družbenim redom.

Po ukinitvi notariatov bi moralo vse notarsko gradivo preiti v arhive novoustanovljenih narodnih sodišč, vendar je velik del notarskega gradiva izgubljen. Članek iz l. 1987 v Arhivih, glasilu Arhivskega društva in arhivov Slovenije, navaja, da je ohranjenega in sistemiziranega manj kot 20 % celotnega notarskega gradiva iz preteklosti. Je pa veliko notarskih listin v civilnih sodnih spisih, ki so nastali po l. 1945, ter v zemljiškoknjižnih in zapuščinskih spisih, vendar to gradivo ni sistematično urejeno.

Fotografije in listine - Zgodovinski arhiv Celje

Mapa o notarskih arhivih

Prof. dr. Aleš Galič, Pravna fakulteta v Ljubljani

Izvleček iz gradiva STROKOVNA IZHODIŠČA ZA REFORMO PROCESNEGA DELA DEDNEGA PRAVA: PRENOS PRISTOJNOSTI V NESPORNIH ZAPUŠČINSKIH ZADEVAH NA NOTARJE

III. VSEBINSKI RAZLOGI ZA PRENOS PRISTOJNOSTI V NESPORNIH ZAPUŠČINSKIH ZADEVAH S SODIŠČ NA NOTARJE

Ocena stanja¹

Področje dedovanja pri nas ureja Zakon o dedovanju² (v nadaljevanju ZD). Zakon je bil sprejet leta 1976, prvič dopolnjen leta 1978, nato pa še leta 2001 in nazadnje leta 2016. V izhodiščih se ureditev z omenjenimi novelami ni bistveno spreminjala. V Republiki Sloveniji (v nadaljevanju RS) je pravica do dedovanja zagotovljena z ustavo (33. člen Ustave RS). Ustava jo zagotavlja poleg pravice do (zasebne) lastnine. Obe pravici sta tako v tesni zvezi (v teoriji se govori o akcesornosti dedovanja glede na lastnino). Iz temeljne ustavne pravice do dedovanja izhaja zapustnikova pravica, da svobodno razpolaga s svojim premoženjem za primer smrti (svoboda testiranja), za dediča pa pravica, da pridobi premoženje mortis causa. Tako kot lahko posameznik za življenja v načelu po svoji volji uredi in oblikuje svoja pravna razmerja z drugimi pravnimi subjekti, lahko z razpolaganjem za primer smrti v načelu svobodno določi, na katero osebo (osebe) bo prešlo njegovo premoženje ob smrti. Svoboda testiranja je sestavni del zasebne avtonomije volje, ki velja v civilnem pravu.

¹ Večina podpoglavja »Ocena stanja« je – z manjšimi vsebinskimi in redakcijskimi spremembami, dodatki ter črtanji – povzeta po obrazložitvi predlogov sprememb ZD v letih 2012 in 2017 (Predloga Zakona o dedovanju – redni postopek – predlog za obravnavo, EVA: 2012-2030-0035 ter EVA 2017-2030-0045; <https://e-uprava.gov.si/drzava-in-druzba/e-demokracija/predlogi-predpisov/predlog-predpisa.html?id=8829>).

² Uradni list SRS, št. 15/76, 23/78, Uradni list RS, št. 13/94 – ZN, 40/94 – odl. US, 117/00 – odl. US, 67/01, 83/01 – OZ, 73/04 – ZN-C, 31/13 – odl. US in 63/16.

Za uveljavljanje in varstvo pravic do zapuščine, zlasti za dedno pravico, se uporablja predvsem zapuščinski postopek. To je postopek, v katerem opravljajo dejanja stranke, sodišče in drugi organi, z njimi pa se uveljavljajo, ugotovijo in potrdijo z zapustnikovo smrtjo nastale pravice dedičev in drugih upravičencev do zapuščine. Za opravo zapuščinske obravnave je po dosedanjni ureditvi pristojno (zapuščinsko) sodišče.

Sodna pristojnost za obravnavo dednih zadev je sicer v Republiki Sloveniji uveljavljena že dolgo, vendar to ne pomeni, da ne bi smela biti predmet kritične vnovične presoje. Urejanje prehoda zapuščine na dediče namreč ni klasično sojenje (v smislu sodne prakse Sodišča EU: reševanje spornih dejanskih in pravnih vprašanj med strankami z nasprotujočimi si interesi v kontradiktornem postopku), temveč ugotovitveno ali oblikovalno urejanje premoženjskopравnih razmerij. To velja zlasti v primeru, če med udeleženci postopka ni spora o obsegu zapuščine, položaju dedičev (zakonitih in oporočnih) ter vseh drugih pravicah in pravnih razmerjih v zvezi z zapuščino in ni nobene potrebe, da bi o zapuščinah odločala sodišča.

V zapuščinskih postopkih želijo dediči hitro razpolagati z zapuščino ali njenimi deli, kot so na primer bančne vloge oziroma depoziti, vrednostni papirji, tudi nepremičnine in drugo. Tega niti najhitrejši sodni zapuščinski postopki ne morejo zagotoviti. Zapuščinski postopek mora tedaj, kadar med dediči oziroma vsemi upravičenci do zapuščine ni spornih vprašanj, omogočiti, da se življenje zaradi prehoda zapuščine na dediče povsem nemoteno odvija naprej, ne da bi imeli dediči težave zaradi nekajmesečnih postopkov. To še posebej velja, kadar je predmet zapuščine podjetje samostojnega podjetnika ali gospodarska družba z majhnim številom lastnikov.

Na zapuščinske zadeve je z vidika razumnega trajanja posameznih zadev treba gledati drugače kot na večino drugih zadev, o katerih odločajo sodišča. Zato je koristno, da obstaja možnost, da dediči (in druge aktivno stvarno legitimirane osebe glede dedne zadeve), kadar med njimi ni spora, takoj uredijo premoženjskopравni položaj, ki je nastal s smrtjo zapustnika. To jim lahko omogoči postopek pred notarjem. Tudi v večini primerljivih pravnih sistemov so notarji pooblašeni za vodenje postopka prehoda zapuščine na dediče, sodišča pa odločajo v primerih sporov v zvezi z zapuščino. Spremembe na tem področju so smiselne ne le z vidika razbremenitve sodišč glede odločanja v teh zadevah, temveč tudi z vidika potrebne krepitve notariata kot javne službe.

Pristojnosti notarjev po veljavni slovenski dednopravni ureditvi

Notarji opravljajo javno službo. Notariat je v okviru pravosodnega sistema javna služba, katere delovna področja in pooblastila določa zakon (drugi odstavek 137. člena Ustave RS). Po (vnovični) uvedbi notariata v slovenski pravosodni sistem leta 1994 je med subjekte zapuščinskega postopka treba šteti tudi notarje.

Zakon o notariatu³ (v nadaljevanju ZN) pooblašča notarje, da v zvezi z dedovanjem opravljajo naslednja dejanja oziroma jim daje naslednje pristojnosti:⁴

- sestavljanje notarskih zapisov o oporokah,
- sestavljanje sporazumov o odpovedi neuvedenemu dedovanju in
- sestavljanje dednih izjav.

3 Uradni list RS, št. 2/07 – uradno prečiščeno besedilo, 33/07 – ZSReg-B, 45/08 in 91/13.

4 Člen 46 ter tretja točka prvega odstavka 47. in 49. člena ZN.

Poleg tega so notarji pooblašteni, da v zapuščinskem postopku na podlagi naloga zapuščinskega sodišča opravijo popis in cenitev zapustnikovega premoženja ter sprejmejo v hrambo zapustnikovo premoženje ali njegov del, če zaradi zavarovanja tako odloči zapuščinsko sodišče. Ta dejanja opravljajo notarji po določbah ZD (71. člen v povezavi z 2. členom ZN).

Nadaljnja pooblastila so notarji dobili z Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o notariatu (ZN-E) iz leta 2006⁵. Notarji lahko opravljajo vse oblike alternativnega reševanja sporov, izvajajo po nalogu sodišč opravila, ki se jim lahko odstopijo na podlagi zakona, in izvajajo druga opravila, za katera jih pooblašča zakon (prvi odstavek 2. člena ZN). V okviru ukrepov za zavarovanje zapuščine je bil z ZN-E dodatno sprejet tudi ukrep, da sodišče notarja lahko imenuje za skrbnika zapuščine (tretji odstavek 71. člena ZN).

Pomembna novost je bila tudi uvedba centralnega registra oporok, ki se vodi kot informatizirana baza podatkov. V njem so shranjeni podatki o vseh zapisanih oporokah razen tistih, ki jih je posameznik napisal sam in jih tudi samostojno hrani. V centralnem registru oporok se tako vodijo oporoke, sestavljene v obliki notarskega zapisa, oporoke, ki so shranjene pri notarju, oporoke, ki jih sestavi odvetnik ali so mu izročene v hrambo, sodne oporoke in oporoke, izročene v hrambo sodišču na podlagi določb ZD. Notarji, sodniki in odvetniki, ki bodisi sestavljajo oporoke ali jih sprejemajo v hrambo, so dolžni najkasneje v 15 dneh po času, ko je bila oporoka sestavljena ali sprejeta v hrambo, posredovati Notarski zbornici zahtevo za vpis v centralni register oporok (108. b člen ZN).⁶

V pravnem sistemu RS notarji v zapuščinskem postopku nimajo pomembnejših javnih pooblastil, medtem ko so po primerljivih evropskih sistemih lahko najmanj pooblašenci sodišča za urejanje pomembnih zapuščinskih vprašanj in opravljanje opravil, ki sodijo v okvir zapuščinskega postopka ali celo opravljajo sodno funkcijo. Naš sistem, ki na ustavni ravni opredeljuje notariat, je na eni strani v ustavi opredelil notariat kot javno službo, vendar mu na drugi strani ni podelil pomembnejših javnih pooblastil.

Notarji so nekatere svoje pristojnosti tudi izgubili. Z uveljavitvijo Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o upravnem postopku⁷ so notarji izgubili pomembna pooblastila pri overitvah podpisov, prepisov in kopij, kar je pri številnih notarjih (predvsem v manjših krajih) zmanjšalo pripad zadev za več kot polovico. Leta 2005 je bila notarska tarifa občutno znižana, kar je dodatno zaostriło gospodarski položaj notarjev. K zaostritvi položaja notarjev z manjšim obsegom dela pa je istega leta prispevalo tudi zvišanje števila notarskih mest z 68 na 99.

Seveda glavni razlog za uveljavitev večjih pooblastil notarjev v zapuščinskih postopkih ne more biti izguba njihovih pooblastil na nekaterih drugih področjih in vprašanje, kako bo mogoče glede na omejena pooblastila še materialno zagotoviti sredstva za opravljanje notariata kot javne službe. Vsekakor pa je lahko tudi ta vidik eden od razlogov za razširitev notarjevih pooblastil pri urejanju postopkov prehoda zapuščine na dediče. Na eni strani obstaja notariat kot javna služba, ki jo skrbna javna pooblastila ogrožajo, na drugi strani pa v našem pravnem sistemu v nasprotju s skoraj vsemi drugimi evropskimi državami, kjer poznajo notariat kot javno službo, notarji v zapuščinskem postopku nimajo skoraj nikakršnih pooblastil. Če država ustanovi neko javno službo, naj ji podeli tudi ustrezna pooblastila.

5 Uradni list RS, št. 115/06.

6 Prof. dr. Zupančič, Karel in prof. dr. Žnidaršič Skubic, Viktorija. 2009. *Dedno pravo* (tretja, spremenjena in dopolnjena izdaja). Uradni list Republike Slovenije. Str. 267–279.

7 Uradni list RS, št. 73/04.

Predlagana ureditev prinaša predvsem prednosti za ljudi oziroma stranke v zapuščinskih postopkih: notarji so odzivni in lahko celoviteje rešujejo zapuščinske zadeve, pri katerih je zaradi nemotenega dela gospodarskih subjektov in učinkovitega razpolaganja z zapustnikovim premoženjem vedno pomembnejši hiter in učinkovit postopek reševanja razmerij med dediči. Notar lahko udeležencem posveti dovolj časa, sodnik pa praviloma nima možnosti, da bi se v tolikšni meri posvečal strankam in zanje opravil tudi nekatere formalnosti, povezane z bančnimi zadevami, upravljanjem premoženja in podobnim.

Nujnost vnovične kritične ocene, ali vse pristojnosti sodišč spadajo v funkcijo sojenja kot inherentno nalogo sodišč

Že obrazložitve predhodnih predlogov reforme dednega prava so vsebovale obširne utemeljitve koristi prenosa pristojnosti na notarje z vidika vseh deležnikov – to so primarno udeleženci postopkov, nato sodišče (država) in notarji (ne sme pa se zanemariti še četrtega pomembnega deležnika, to so odvetniki). V tej študiji se zato osredotočam na tisto, kar ocenjujem kot potencialno nove vidike.

Ustavno sodišče je v odmevni odločbi št. U-I-772/21 glede zagotavljanja materialne neodvisnosti sodstva poudarilo, da sodniki izvajajo oblastno funkcijo, da so nosilci sodne veje oblasti in da izvrševanje njihove funkcije pomeni izvrševanje sodne oblasti v ustavnem sistemu delitve oblasti na zakonodajno, izvršilno in sodno.⁸ Vsebinsko isti poudarki so že dolgo stalnica v odločbah Ustavnega sodišča glede položaja sodnikov in sodstva v celoti oziroma o oblastni funkciji sodnikov kot nosilcev sodne veje oblasti.⁹

Vendar je za to, da bodo sodniki – tako pri nosilcih drugih dveh vej oblasti kot v splošni javnosti – resnično in dejansko dojeti, spoštovani in sprejeti kot nosilci oblasti, je nujno, da pristojnosti, ki so jim naložene, resnično pomenijo izvrševanje (sodne) oblasti.

Akt, ki pomeni izvrševanje sodne oblasti, je sojenje. Sojenje pa je – ko gre za področje civilnega prava – odločanje v kontradiktornem postopku v sporu med strankami glede njihovih pravic in obveznosti. »Izvrševanje sodne funkcije«, kot izpostavlja tudi Sodišče Evropske unije, nima zgolj formalnega vidika (določena pristojnost sodišča), pač pa tudi vsebinski vidik (reševanje spora med strankami glede dejanskih in pravnih vprašanj). V moči odločanja o spornih in za pravice strank odločilnih pravnih in dejanskih vprašanjih in nato v zavezujoči naravi sodnih odločitev se izraža oblastna funkcija.

Zakonodajalec sicer sme sodiščem naložiti tudi pristojnosti, ki niso sojenje v opisanem ozemlju, vsebinskem pomenu in ki ne pomenijo izvrševanja oblastne funkcije. Vendar če je takšnih pristojnosti veliko, se nujno izgubi percepcija in prestiž sodnikov kot nosilcev ene od treh vej državne oblasti.

Da se na sodišča – kot to velja po obstoječi ureditvi glede urejanja zapuščine – avtomatično usmerjajo nesporne zadeve, kjer tudi življenjske izkušnje in statistični podatki izkazujejo, da jih več kot 95 % tudi dejansko ostane nespornih, ni v skladu s pravim poslanstvom sodišč v ustavnopravnem smislu izvrševanja sodne oblasti. Formalno so to zadeve, o katerih odločajo

8 Odločba Ustavnega sodišča, št. U-I-772/21 z dne 1. junija 2023.

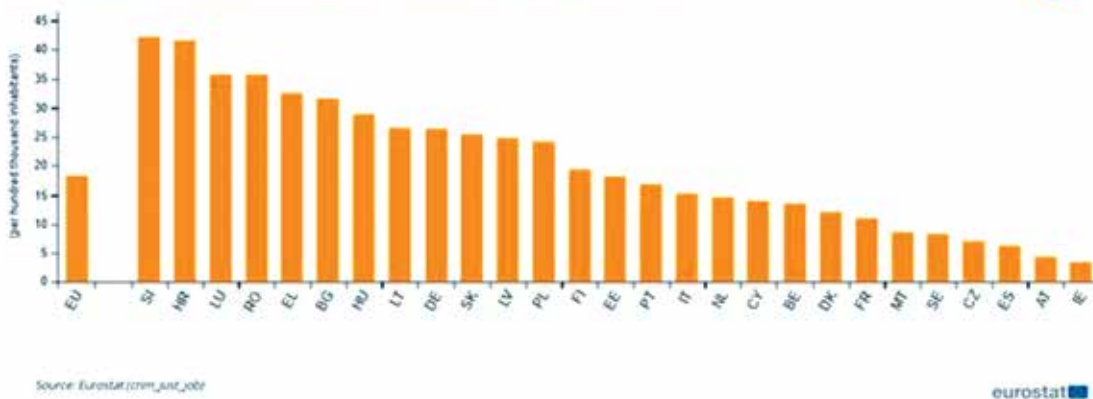
9 Na primer odločba Ustavnega sodišča, št. U-I-60/06 (111. točka obrazložitve), odločba Ustavnega sodišča, št. U-I-10/08 (25. točka obrazložitve), in odločba Ustavnega sodišča, št. U-I-42/12 (28. točka obrazložitve).

sodišča, v vsebinskem smislu pa ne gre za sojenje in s tem za izvrševanje sodne oblasti. Tudi to posledično negativno vpliva na pomanjkanje ustrezne percepcije tako v javnosti kot pri drugih dveh nosilcih državne oblasti, da so sodniki enakopraven del državne oblasti.

Predstavniki sodstva upravičeno poudarjajo posebnost položaja sodnikov, ki niso javni uslužbenci, pač pa (enakopravni) nosilci ene od treh vej državne oblasti. Glede na številne njihove medijske nastope se očitno zavedajo pomena, kako je sodstvo dejansko dojeta in sprejeto v javnosti in pri drugih dveh vejah državne oblasti, ne zgolj načelno in formalno v odločbah Ustavnega sodišča. Vendar bi se morali ob tem zavedati tudi, da je protislovno in neproduktivno, da obenem vztrajajo pri ohranitvi sodne pristojnosti v zapuščinskih zadevah,¹⁰ kjer po vsebini – dokler ni odločanja v sporu – ne gre za izvajanje sodne veje oblasti v pravem, vsebinskem smislu. Poudarjanje izvajanja oblastne funkcije in izpostavljanje primerjave z nosilci drugih dveh vej oblasti glede finančnih vidikov je težko združljivo z zavzemanjem za izvajanje neoblastnih funkcij.

Naslednji razlog, ki bi v Sloveniji moral pomeniti spodbudo za vnovičen kritičen razmislek o prenosu pristojnosti v zapuščinskih zadevah s sodišč na notarje, pa se po mojem prepričanju izraža v grafu na Sliki 1. Graf prikazuje število sodnikov glede na število prebivalcev v državah

Professional judges (per hundred thousand inhabitants), average 2019-2021

EU. Republika Slovenija je na prvem mestu.

Slika 1: Poklicni sodniki (na 100.000 prebivalcev), povprečje za 2019–2021

Okoliščina, da ima Republika Slovenija v Evropski uniji (skupaj s Hrvaško) najvišje število sodnikov glede na število prebivalcev, je zaskrbljujoča. Menim, da ta podatek izraža globoko nerazumevanje v Sloveniji o tem, kaj je prava naloga sodišč in kaj je pravo poslanstvo sodnikov kot nosilcev sodne veje oblasti.

Okoliščina, koliko je v določeni državi sodnikov, in okoliščina, s kakšnimi zadevami se pri svojem delu ukvarjajo, ima tudi močan vpliv na percepcijo sodstva in sodnikov v splošni javnosti. V času, ko mora Ustavno sodišče opozarjati, da mora biti sodna veja oblasti (finančno) v primerljivem položaju z drugima dvema vejama oblasti, ne čudi, da v splošni javnosti percepcija sodnikov kot veje državne oblasti ne prevladuje. Po eni strani je to povezano z velikim številom sodnikov. Razumljivo je, da se s tem izgublja prestiž funkcije. Ob številu 800 sodnikov v državi

10 Zbornik 50 let Slovenskega sodniškega društva, 2021, str. 68.

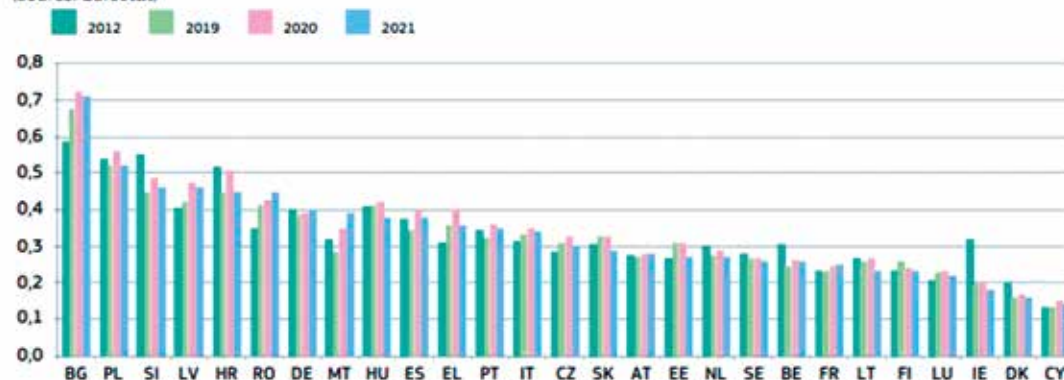
z dvema milijonoma prebivalcev, je neizogibno, da niti v javnosti niti v drugih dveh vejah oblasti niso in ne bodo resnično dojemani kot del državne oblasti.

Preveliko število sodnikov pa je povezano s prevelikim številom vrst zadev, s katerimi se ukvarjajo. Med temi so očitno zadeve, ki v drugih državah (z bistveno manjšim številom sodnikov glede na število prebivalcev, a z nič daljšim povprečnim trajanjem postopkov) niso v pristojnosti sodišč. Spomniti velja na stališče Sodišča EU, da izvrševanje sodne funkcije ne pomeni le zunanjega, formalnega vidika (ali gre za državno sodišče), pač pa tudi vsebinski vidik. Bistvo sojenja – in s tem v ustavnopravnem pomenu izvrševanja sodne oblasti v sistemu delitve državne oblasti – je odločanje v sporih med posamezniki v kontradiktornem postopku (in o kazenskih obtožbah, ko gre za kazenske zadeve).

V času izostrenih konfliktnih razmer med sodniki na eni strani ter zakonodajno in izvršilno vejo oblasti na drugi strani ne gre podcenjevati izjemno negativnih učinkov okoliščine, da je v Sloveniji očitno nesorazmerno veliko število sodnikov (v njihovi pristojnosti pa so zadeve, kjer ne gre za sojenje).

Temu se pridružuje še finančni vidik. Graf na Sliki 2 prikazuje izdatke za sodišča v deležu bruto družbenega proizvoda držav članic EU. Tudi tu je Slovenija v vrhu. Opozoriti pa je treba, da se ta statistični podatek nanaša na čas, ko so bile plače sodnikov v Sloveniji po ugotovitvi Ustavnega sodišča prenizke in v neskladju z ustavno zagotovljeno (finančno) neodvisnostjo sodnikov.¹¹ Ko oziroma če bo odločba Ustavnega sodišča, št. U-I-772/21, ustrezno izvršena, bo to neizogibno povzročilo, da se bo obravnavani izdatek v Sloveniji relativno še močno povečal. Če pa se kljub povišanju sodniških plač (in nespremenjenemu številu sodnikov) ne bo povečal, bo

Figure 3.3 General government total expenditure on law courts as a percentage of GDP, 2012, 2019 – 2021 (*)
(source: Eurostat)

(*) Member States are ordered according to their expenditure in 2020 (from highest to lowest). While a significant effort was undertaken to harmonise the recording of government measures to mitigate the economic and social impact of the COVID-19 pandemic, a full harmonisation of data for the reference years 2020 and 2021 was not yet achieved. The likelihood of future revisions is thus higher than usual and EU and euro area data is provisional for 2021. Further, data for other years is provisional for DE, ES, FR and PT.

to neizogibno šlo na škodo drugih koristnih postavk pri stroških sodišč (sodno osebje, sodobne tehnologije, infrastruktura ipd.).

Slika 2: Skupni izdatki države za sodišča v odstotkih BDP, 2012, 2019–2021

Podatki o številu sodnikov glede na število prebivalcev in o izdatkih za delovanje sodišč glede na bruto družbeni proizvod v državah članicah EU sami po sebi kažejo, da je potrebna spre-

11 Odločba Ustavnega sodišča, št. U-I-772/21, z dne 1. junija 2023.

membra. Nujen je kritičen in resen razmislek o tem, katerih nalog bi sodišča de lege ferenda lahko razbremenili, da bi lahko – postopoma in v daljšem časovnem obdobju – prišli do drugim državam EU vsaj približno primerljivih števil. Seveda samo ukinjanje sodnih pristojnosti ne more znižati števila sodnikov, saj po Ustavi RS uživajo trajni mandat. Je pa možna preusmeritev prostih kapacitet na področja, kjer je v novejšem času prišlo do dodatnih pristojnosti, to je na področje družinskega prava. To možnost je treba razumeti tudi v perspektivi načrtovane uvedbe enovitega prvostopenjskega sodnika.

Vendar se s sklicevanjem na »bogato in več kot stoletno tradicijo«, na dobro utečenost in navajenost deležnikov te številke nikoli ne bodo spremenile.

Poudarjanje oblastne funkcije sodnikov, še posebej v okviru nespornih dednih zadev – če jih le razumemo pravilno – ne more biti prepričljivo. Urejanje prehoda zapuščine na dediče ni sojenje v ožjem, ustavnopravnem pomenu te besede. Gre za ugotovitveno ali oblikovalno urejanje premoženjskopравnih razmerij, katerih posebnost je praviloma zgolj nastanek solastnine v skupnosti dedičev. Po potrebi jo je treba deliti. V primeru spora tudi s pomočjo sodišča. Enako velja tudi v primeru spora o tem, kdo so dediči in kaj sploh spada v zapuščino. Če pa spora ni, je v izhodišču in načelno napačna predstava, da mora država »oblastno« in po uradni dolžnosti poseči v civilnopravno razmerje med dediči, ki je nastalo zaradi smrti. Saj ne gre za premoženje države, ki bi ga država zato lahko »naklonila« dedičem ali ki bi si ga dediči morali pridobiti pred sodiščem. Gre za njihovo premoženje in stvar urejanja premoženjskopравnih razmerij med njimi je, da si ga razdelijo (seveda tudi ob upoštevanju negativnih vidikov tega premoženja, vključno s socialnimi dajatvami, ki jih je zapustnik prejemal). Dodati velja, da delo sodnika v zapuščinskem postopku zajema številna povsem tehnična opravila (preverjanje obsega premoženja v različnih registrih, pri bankah, iskanje sorodstvenih povezav zapustnika za ugotovitev kroga dedičev in iskanje njihovih naslovov, imenovanje upravitelja zapuščine, urejanje razmerij v skupnosti dedičev ipd.).¹²

Če povzamemo: če se v avtomatični določitvi pristojnosti sodišč, da odloča tudi v nespornih zapuščinskih zadevah, vidi oblastno ravnanje in izvrševanje državne (sodne) oblasti, je nekaj narobe s pojmovanjem bistva dednega prava kot civilnega prava. Če pa se prizna, da v nespornih zapuščinskih zadevah ne gre za izvrševanje sodne in s tem državne oblasti v vsebinskem smislu, odpade temeljni razlog za določitev pristojnosti sodišč.

Zakaj ni dobro, da je za vodenje zapuščinskih postopkov pristojno sodišče, je bilo pojasnjeno zgoraj. Ustrezna alternativa je, da zapuščinske zadeve, razen v primeru spora med strankami, uredi notar. Ta alternativa bi v splošni ureditvi urejanja zapuščinskih zadev glede na trenutno ureditev sodne pristojnosti pomenila še največjo možno kontinuiteto. **Druga alternativa bi namreč bila, da zapuščinskih zadev – vse dokler ne pride do kakšnega spora – sploh nihče ne ureja; popis premoženja in ustrezne notifikacije opravijo dediči (lahko s pomočjo notarja ali drugega pravnega strokovnjaka) sami.**¹³

12 Res je, da praktično vrsto teh opravil morda ne opravi sodnik, pač pa strokovni sodelavci oziroma sodniški pomočniki. A videza dela in obremenitve sodišča to ne spremeni. Pričakovati je tudi mogoče, da bi ob reformi nekateri od strokovnih sodelavcev oziroma sodniških pomočnikov našli delo v notarskih pisarnah, kar bi razbremenilo breme financiranja sodišč v državnem proračunu.

13 Na primer Švedska. Gl. pregled ureditve na: <https://www.norden.org/en/info-norden/death-inheritance-and-wills-sweden>. Enako objavljene informacije o švedskem dednem pravu na portalu e-Justice: »Dediščina se večinoma razdeli brez sodelovanja organov. Po smrti zapuščino skupaj razdelijo osebe, ki so upravičene do zapuščine, tj. skupni lastniki pokojnikove zapuščine.« <https://e-justice.europa.eu/166/SL/succession?SWEDEN&init=true&member=1>

Za urejanje prehoda premoženja z zapustnika na dediče (v sistemu ipso iure uvedbe dedovanja pravilno: evidentiranja prehoda) ni nujno, da bi se ta prehod vršil v sodnem postopku, ki je v nasprotju z možnostmi delovanja notarjev vendarle daljši in manj prilagodljiv konkretnim razmeram in potrebam. Notar je nepristranski pravni svetovalec, s svojo preventivno dejavnostjo razbremenjuje državne organe in sodišča, zanje pa opravlja določena opravila z neposrednim prenosom pristojnosti ali po njihovem posebnem nalogu kot sodni pooblaščenec. Pri izvrševanju javnih pooblastil notar ne ravna le v interesu enega udeleženca, temveč v interesu vseh udeležencev notarskega opravila in tako z zagotavljanjem preventivne pravne varnosti v civilnopravnih razmerjih izpolnjuje javni interes.¹⁴

Ustavno sodišče poudarja pomen notariata za delovanje državne oblasti, zlasti za delovanje sodne veje oblasti ter za uresničevanje pravic in svoboščin posameznikov in pravnih oseb.¹⁵ Notar je, kot ga opredeljuje Ustavno sodišče, nepristranski pravni svetovalec, ki s svojo preventivno dejavnostjo razbremenjuje državne organe in sodišča, saj zanje opravlja določena pravna opravila z neposrednim prenosom pristojnosti ali po njihovem posebnem nalogu kot sodni pooblaščenec. Pri izvrševanju javnih pooblastil ne ravna le v interesu enega udeleženca, temveč v interesu vseh udeležencev notarskega opravila in tako z zagotavljanjem preventivne pravne varnosti v civilnopravnih razmerjih izpolnjuje javni interes.¹⁶ Zaradi pomembnosti notarske dejavnosti je v obravnavanem primeru že ustavodajalec določil, da je notariat javna služba. Opredelitev notariata kot javne službe torej pomeni, da se opravlja v javnem interesu (zagotavljanje pravne varnosti) in da morajo biti dobrine, ki se s to javno službo zagotavljajo (notarske storitve), trajno (nepretrgano) dostopne vsem državljanom pod enakimi pogoji.¹⁷

Notarji že sedaj na področju dednega prava opravljajo določene pomembne naloge. Zato je utemeljeno pričakovanje, da tudi na tem pravnem področju izpolnjujejo visoke zahteve strokovnosti in imajo ustrezne izkušnje. Sestavljajo notarske zapise dednopravnih pogodb in sporazumov, ki morajo biti obvezno sestavljeni v obliki notarskega zapisa. To so pogodbe o izročitvi in razdelitvi premoženja v času življenja, pogodbe o dosmrtnem preživljanju, sporazumi o odpovedi neuvedenemu dedovanju, darilne obljube in darilne pogodbe za primer smrti. Sestavljajo tudi oporoke v obliki notarskega zapisa, svetujejo pri vseh teh poslih, sestavljajo dedne dogovore in overjajo podpise na dednih izjavah, ki jih dediči dajejo v zapuščinskem postopku. Poleg tega so notarji pooblaščen, da v zapuščinskem postopku na podlagi naloga zapuščinskega sodišča opravijo popis in cenitev zapustnikovega premoženja ter sprejmejo v hrambo zapustnikovo premoženje ali njegov del, če zaradi zavarovanja tako odloči zapuščinsko sodišče. Notarji lahko opravljajo vse oblike alternativnega reševanja sporov, po nalogu sodišč izvajajo opravila, ki se jim lahko odstopijo na podlagi zakona, in izvajajo druga opravila, za katera jih pooblašča zakon (prvi odstavek 2. člena ZN). V okviru ukrepov za zavarovanje zapuščine je bil z ZN-E dodatno sprejet tudi ukrep, da sodišče notarja lahko imenuje za skrbnika zapuščine (tretji odstavek 71. člena ZN). Notarska zbornica Slovenije vodi centralni register oporok, ki se vodi kot informatizirana baza podatkov. V centralnem registru oporok se vodijo oporoke, sestavljene v obliki notarskega zapisa, oporoke, ki so shranjene pri notarju, oporoke, ki jih sestavi odvetnik ali so mu izročene v hrambo, sodne oporoke in oporoke, izročene v hrambo sodišču na podlagi določb ZD.

14 Rijavec, Vesna, v Šturm, Avbelj in drugi, *Komentar Ustave RS*, 137. člen. F.

15 Odločba US RS U-I-236/08 z dne 8. aprila 2010.

16 Odločba US RS U-I-236/08 z dne 8. aprila 2010. Gl. tudi Rijavec, Vesna, v L. Šturm (ur.), 2002. *Komentar Ustave Republike Slovenije* (str. 943). Ljubljana: Fakulteta za podiplomske državne in evropske študije.

17 Odločbi US RS št. U-I-125/95 z dne 3. decembra 1998 in U-I-236/08 z dne 8. aprila 2010.

S prenosom pristojnosti za urejanje nespornih zapuščinskih zadev na notarje bodo sodišča v pomembnem delu razbremenjena določenih opravil, ki so določena po veljavni ureditvi ZD, ki pa niso sojenje v vsebinskem pomenu te funkcije državne oblasti. Sodniki bodo imeli več možnosti za odločanje v zahtevnejših zadevah, prav tako bodo lahko razporejeni na bolj obremenjena področja sojenja.

Povzetek prednosti prenosa pristojnosti v zapuščinskih zadevah na notarje:

- razbremenitev sodišč;
- omogočenje, da se sodišča posvetijo zadevam, ki pomenijo sojenje v ožjem pomenu besede;
- pravilnost razumevanja zapuščinske zadeve kot primarno premoženjskopравnega razmerja med dediči;
- skrajšanje zapuščinskih postopkov;
- ugodne posledice za državni proračun;
- omogočitev večje prožnosti postopka; lažji dostop do notarja, manj formalnosti pri razpisovanju narokov oziroma sestankov z udeleženci postopka; notarji so odzivni in lahko celoviteje rešujejo zapuščinske zadeve, pri katerih je zaradi nemotenega dela gospodarskih subjektov in učinkovitega razpolaganja z zapustnikovim premoženjem vedno pomembnejši hiter in učinkovit postopek reševanja razmerij med dediči. Notar lahko udeležencem posveti dovolj časa, sodnik pa praviloma nima možnosti, da bi se v tolikšni meri posvečal strankam in zanje opravil tudi nekatere formalnosti, povezane z bančnimi zadevami, upravljanjem premoženja in podobnim;
- zagotovitev, da notariat lahko opravlja poslanstvo, ki mu je zagotovljeno s 137. členom Ustave RS (javna služba)

Študija *Border without Litigations* (pravna in ekonomska analiza temeljita na proučitvi ureditev v Avstriji, Češki, Slovaški, Madžarski, Hrvaški in Alzaciji, kjer postopke vodijo notarji; projekt financira in podpira Evropska komisija) kot bistvene prednosti prenosa zapuščinskih zadev na notarje strnjeno navaja naslednje:

- razbremenitev sodišč,
- hitrejši postopki (in posledično večja ekonomska korist za udeležence),
- boljša pokritost odročnih področij,
- manj formalnosti,
- nižja poraba davkoplačevalskega denarja,
- lažji dostop do notarja,
- omogočanje osebnega stika z notarjem,
- zasebnost, intimnost, neodvisnost, nepristranskost in strokovnost ter
- usposobljenost za mediacijo in druge oblike alternativnega reševanja sporov.

Izpostaviti pa je treba, da je, po navedbah državnega sekretarja, Ministrstvo za pravosodje RS proučilo finančne in druge posledice prenosa pristojnosti v zapuščinskih zadevah s sodišč na notarje in ugotovilo, da bi bil prenos koristen za državljane, zato spremembo podpirajo.¹⁸

Spremembe je v letu 2022 podprl tudi predsednik Vrhovnega sodišča mag. Florjančič. Pri tem je navedel podatke iz sodne statistike, ki naj bi kazali na podaljševanje zapuščinskih postopkov (kljub temu da je zgolj 3–4 % zapuščinskih postopkov prekinjenih zaradi napotitve na pravdo). Povprečno trajanje zapuščinskih zadev je od leta 2017, ko je bilo 5,5 meseca, poskočilo na več

¹⁸ Zlatko Ratej na konferenci »Do pravice brez pravdanja za Evropo, 12. maj 2022. Povzeto po Majcen, M. 2022. Konferenca »Do pravice brez pravdanja za Evropo. *Pravna praksa*, 25, str. 12–14.

kot sedem mesecev leta 2021.¹⁹ S prehodom zapuščinskih postopkov na notarje naj bi se po rezultatih študije sprostilo 40 sodnikov (ki bi se lahko osredotočili na postopke, v katerih gre za pravo sojenje). Vključno s prihranki pri sodnem osebju bi bil lahko, se ocenjuje, prihranek za proračun med 3,5 in 7 milijonov EUR letno.

Prenos pristojnosti je že pred desetletjem podprl tudi Sodni svet: »Potreben je prenos pristojnosti za odločanje v zadevah, ki niso sojenje, s sodišč (na primer brezplačna pravna pomoč, odločanje o stroških, zapuščinski postopki, sporazumne razveze, izvršilni in zemljiškoknjižni postopki).«²⁰

Pogost ugovor proti prenosu pristojnosti v zapuščinskih zadevah s sodišč na notarje je argument uveljavljene sodne prakse in s tem zagotovljene predvidljivosti in večje pravne varnosti.²¹ Možnost, da se tako stranke kot njihovi pooblašenci ter tudi organ, ki odloča v zadevi, zanešejo na ustaljeno sodno prakso, vsekakor koristi predvidljivosti in pravni varnosti, pa tudi hitrosti in ekonomičnosti postopka in preprečevanju nepotrebnih sporov. Podatek, da v Sloveniji obstaja ustaljena sodna praksa glede postopanja v dednopravnih zadevah, verjetno drži. A sam po sebi to ni argument proti prenosu pristojnosti za odločanje v teh zadevah na notarje. Sam prenos pristojnosti v ničemer ne povzroči, da bi ta sodna praksa ostala brez pomena ali da je tudi notar ne bi poznal oziroma bil zmožen spoznati. Do negativnih posledic bi prišlo le v primeru, če bi se obenem s prenosom pristojnosti bistveno spremenil ustroj postopka (ne zgolj organ, ki odloča), in še toliko bolj, če bi prišlo do radikalne spremembe materialnega dednega prava. Prav to na Češkem ugotavlja sama Notarska zbornica; namreč da je glavne probleme za notarje ob prenosu pristojnosti sprožila sprememba materialnega dednega prava, kar je povzročilo, da naenkrat o celi vrsti vprašanj dednega prava ni bilo nobene sodne prakse.²² A predvidimo lahko, da bi do podobnih negativnih posledic prišlo tudi v primeru, če ob radikalni spremembi materialnega dednega prava ne bi prišlo do prenosa pristojnosti s sodišč na notarje.

Prav zaradi navedenih razlogov je koristno, da se vzpostavi sistem, ki omogoča, da notarji odločajo kot sodni komisarji (tj. **sodni pooblašenci**), sicer pa ne pride do bistvene spremembe niti v samem ustroju postopka niti v materialnem dednem pravu.

O izvrševanju socialne funkcije v zapuščinskih postopkih

Kritiki prenosa pristojnosti v zapuščinskih zadevah s sodišč na notarje pogosto poudarjajo, da sodni zapuščinski postopek zasleduje poudarjeno socialno funkcijo.²³ S tem v zvezi poudarjajo, katera vsa številna dejanja v korist dedičev opravi sodišče – ob morebitni večkratni preložitvi naroka za zapuščinsko obravnavo, vse to pa le ob enkratnem plačilu takse (kar naj bi pomenilo, da se številna od omenjenih dejanj v resnici opravijo brezplačno).

Gotovo drži, da gre v številnih zapuščinskih postopkih za zadeve, kjer so slabe socialne okoliščine (zapustnika in dedičev) bolj v ospredju kot vidik urejanja premoženja. Ni malo zapu-

¹⁹ Povzeto po: ibidem.

²⁰ Glej Letno poročilo Sodnega sveta o učinkovitosti in uspešnosti sodišč za leto 2013, str. 20: <http://www.sodni-svet.si/images/stories/datoteke/LPSS2013.pdf>

²¹ Plauštajner, P. 2019. Ali je treba reformirati slovensko dedno pravo. *Odvetnik*, 93, str. 29; Dolar Božič, T., op. cit., str. 6–8.

²² Valova, I. 2014. *Notářská komora* k NOZ: Je třeba více respektu k poznatkům z praxe. Objavljeno dne 23. septembra 2014. Dostopno na: <https://www.ceska-justice.cz/2014/09/notarska-komora-k-noz-je-treba-vice-respektu-k-poznatkum-z-praxe/>

²³ Dolar Božič, T. 2019. Kakšno reformo potrebuje slovensko dedno pravo. *Pravna praksa*, 45, str. 6–8. Dopis Odvetniške zbornice Slovenije Ministrstvu za pravosodje, št. 007-362/2017/3, z dne 8. decembra 2017 (Kritika predloga novele Zakona o dedovanju).

ščinskih zadev, kjer zapuščine z omembe vredno ekonomsko vrednostjo sploh ni. Prav tako (predvsem) med temi tudi ni malo zadev, kjer država (ali občina) uveljavlja zahtevek za omejitev dedovanja iz naslova povračila socialnih dajatev. Obstajajo tudi prezadolžene zapuščine, kjer se opravi oklicni postopek neznanim upnikom in nato prenese zapuščino v stečajno maso zapuščine brez dedičev ali pa postane last države. Drži tudi, da bi za tovrstne primere bilo treba preveriti, kako bi stroškovno učinkovala sprememba pristojnosti (ali bi se notarja – kot je to na Češkem – v primeru, da višina zapuščine ne zadošča, plačalo iz državnih sredstev, ali bi notarjeva terjatev kot strošek zapuščine imela prednost pred terjatvijo države idr.).

Po drugi strani pa je med zapuščinskimi zadevami tudi precej takšnih, kjer gre za zapuščine visoke ali celo zelo visoke vrednosti in kjer dedovanje za dediče pomeni veliko povečanje premoženja. Globoko nerazumevanje pomena načela socialne države je moč razumeti, kot da je prav oziroma celo zaželeno, da bi tudi v takšnih primerih storitve, ki se v bistvu tičejo zasebnopravnega urejanja razmerja med dediči, morali financirati iz davkoplačevalskega denarja. Ravnanja, ki se omenjajo ob domnevni socialni funkciji zapuščinskega postopka (intabulacija lastninske pravice, registracija poslovnih deležev, prenosi delnic, zagotovitev nemotenega upravljanja podjetja zapustnika, poizvedbe o bančnih računih in premoženju v tujini, imenovanje skrbnika zapuščine, ukrepi za zavarovanje, obširne poizvedbe o premoženju zapustnika, prelaganje obravnav zaradi iskanja dogovora itd.), po naravi stvari najpogosteje pridejo v poštev pri zapuščinah velike vrednosti. Pravilno izhodišče je, da se urejanje premoženjskopравnih razmerij v zasebnem interesu (in zasebni premoženjski koristi) financira iz zasebnih in ne iz davkoplačevalskih sredstev. Ali bomo sicer tudi za posle, povezane s prodajo ali nakupom nepremičnin (vključno na primer s pridobitvijo hipotekarnega kredita), utemeljevali, da iz načela socialne države izhaja, da za (bodočega) lastnika to ne sme povzročati stroškov? Za zadeve, kjer poseg države resnično narekuje načelo socialne države, pa mora biti na voljo dostop do sistema brezplačne pravne pomoči – v postopku pred notarjem kot sodnim komisarjem tako kot v vseh sodnih postopkih.

V. IZHODIŠČA PREDLAGANE UREDITVE

1. Cilj zakona in strnjen opis bodoče ureditve

Cilj predlaganega Zakona o spremembah in dopolnitvah ZD je določiti pravila o ureditvi zapuščine, ki omogočajo učinkovitejšo in hitrejšo ureditev pravnih razmerij glede zapuščine in uveljavitev dednih pravic dedičev ter pravic drugih oseb glede zapuščine s tem, da se s predlogom zakona določi pristojnost notarjev za urejanje zapuščinskih zadev, v katerih med osebami, ki uveljavljajo kakšno pravico do zapuščine, ni spora.

Strnjen oris bodoče ureditve. Predlog zakona bo moral na novo urediti postopek urejanja nespornih zapuščinskih zadev, vključno z zapuščinsko obravnavo pri notarju, če pa zapuščinska zadeva med osebami, ki uveljavljajo kakšno pravico do zapuščine, ni več nesporna, tudi zapuščinski postopek pred sodiščem. Zaradi prenosa urejanja zapuščinskih zadev na notarje je treba spremeniti ali dopolniti tudi nekatere člene v materialnem delu ZD, ki upoštevajo dodelanje ureditev pristojnosti (torej pristojnost sodišč).

V fazi izdaje smrtovnice spremembe niso predvidene. **Matičar** bo sestavil **smrtovnico** in jo poslal **sodišču**. Sodišče bo – po vnaprej pripravljenih pravilih (torej praktično po avtomatizmu) in seznamu, ki ga predloži Notarska zbornica Slovenije, pooblastilo notarja, pristojnega za urejanje določene zapuščinske zadeve. S tem notar postane pooblaščenec sodišča v smislu Uredbe EU o dedovanju. Če gre za zadevo s čezmejnimi elementi, sodišče pred tem na podlagi podatkov, ki so mu dostopni, oceni, ali je podana pristojnost organov Republike Slovenije. Če ugotovi, da ni, se po uradni dolžnosti izreče za nepristojno in izda ustrezen sklep.

Z ureditvijo, da bo notar pooblaščenec sodišča (sodni komisar), bo **zagotovljeno, da bo notar imel status sodišča v smislu Uredbe EU o dedovanju**. To je bistveno bolj ustrezen rešitev od alternative: naj notar dela pod nadzorom sodišča. Tretja alternativa (da bi notar polno reševal vsa sporna dejanska in pravna reševanja) gotovo ne pride v poštev. V poštev pa ne pride niti splošna alternativa: da notar ne bi imel položaja sodišča v smislu Uredbe EU o dedovanju. To bi namreč precej poslabšalo položaj dedičev in drugih upravičenih oseb, ki so jim v zapuščinskih postopkih v Sloveniji priznane pravice.

Zapuščinski postopek vodi notar kot pooblaščenec sodišča in stranke se o tem, ali bo postopek vodilo sodišče ali notar, ne morejo odločati. Prav tako strankam ni prepuščena izbira notarja. Do tega, da odloča sodišče, lahko pride v kasnejši fazi urejanja zapuščinske zadeve, ko zadeva med strankami iz različnih razlogov ni več nesporna.

V okviru urejanja zapuščinske zadeve bo notar ocenil, ali je podana pristojnost organa RS za urejanje dedne zadeve po Uredbi EU o dedovanju. O tem sicer predhodno lahko odloči že sodišče, vendar je realno mogoče, da se bodo šele v okviru zapuščinskega postopka, glede na nove informacije, razkrile okoliščine, ki utemeljujejo sklep o nepristojnosti.

Notar bo moral – enako kot velja za sodnika – preizkusiti, ali obstajajo izločitveni ali odklonitveni razlogi (druge okoliščine, ki vzbujajo dvom v njegovo nepristranskost) smiselno enako, kot to velja za sodnika. Tudi stranke bodo lahko predlagale izločitev notarja (o čemer odloča pristojno sodišče, ki ga je pooblastilo). Podobno velja za druga vprašanja nadzora sodišča nad delom notarja ter zagotavljanja odločanja brez nepotrebnega odlašanja.

Osrednji del zapuščinskega postopka ostaja zapuščinska obravnava in izdaja sklepa o dedovanju. Glede pripravljanih dejanj, razpisa obravnave in okoliščin, ki omogočajo opustitev razpisa obravnave, zaradi prenosa pristojnosti na notarje kot pooblaščenca sodišč ne bo treba vsebinsko spreminjati ureditve, ki po obstoječem ZD velja za sodišče. Glede procesnih jamstev v postopku je temeljnega pomena ustreznost zagotovitev spoštovanja **pravice do izjavljanja** oziroma do kontradiktornega postopka. Najpomembnejša (pa tudi zelo težavna – ko gre za uravnoteženje na eni strani pravice do izjave, na drugi strani pa pravice do učinkovitega pravnega varstva) je ureditev **vročanja**. Bo pa koristno pravila o vročanju urediti nekoliko bolj prožno, da bo zagotovljena učinkovitost postopka in skladnost z načelom sorazmernosti. Te spremembe bi bile koristne tudi v primeru, če do prenosa pristojnosti na notarje ne bi prišlo (o tem več v nadaljevanju v posebnem poglavju).

Notar bo pristojen ugotoviti, kdo so pokojnikovi dediči, katero premoženje sestavlja zapuščina in katere pravice iz zapuščine gredo dedičem, volilnojemnikom in drugim osebam. Notar je pri poslovanju vezan na določila ZD in ZN. **Postopek se bo pri notarju končal z izdajo sklepa o dedovanju ali z odstopom zapuščinske zadeve v odločanje pristojnemu sodišču**. Če bo postopek končan z izdajo sklepa o dedovanju, bo notar nemudoma poskrbel za vpis pravic na nepremičninah v zemljiško knjigo, za ustrezne notifikacije uradnim organom (npr. finančni urad)

in za vpis pravic v sodni register ter poučil stranke o dolžnosti vpisa v druge javne evidence (**načelo »vse na enem mestu«**). V primeru pozneje najdenega premoženja in pozneje najdene oporoke (danes čl. 221 in 222 ZD), bo notar ravnal vsebinsko ustrezno enako kot sedaj velja za sodišče. Vsebinsko ureditve v ZD glede teh vprašanj zaradi prenosa pristojnosti na notarje kot pooblaščenca sodišč ne bo treba bistveno spreminjati.

Notar bo delal kot pooblaščenec sodišča, zato ni ovire, da se postopek pred notarjem zaključi z izdajo **sklepa o dedovanju**. Izdaja »notarskega zapisa o dedovanju« (kot je predvideval predlog novele ZD ministrstva iz leta 2017) ni ustrezna. Nujno namreč predvideva podpis vseh dedičev. To pomeni, da že izostanek podpisa enega dediča izniči možnost notarske ureditve. Vendar je treba upoštevati, da izostanek podpisa dediča ni nujno izraz njegovega nestrinjanja. Lahko gre – in pogosto gre – za pasivnost dediča, ki je pogojena z njegovo nezainteresiranostjo za zadevo (ali pa tega, da dediča kljub razumnim poskusom ni bilo mogoče najti in je bila opravljena fiktivna vročitev). V sistemih, kjer je uveljavljen model notarja kot sodnega komisarja (Hrvaška, Češka), ni ovire, da notar izda sklep (o dedovanju), saj je pooblaščenec sodišča. To bolj ustreza vsebini odločitve (notarski zapis napeljuje na misel, da gre za pravnoposlovno razmerje med strankami). Naziv »sklep o dedovanju« tudi bolj ustreza zaželenemu vtisu **kontinuitete** ureditev.

Čeprav notar odloča, če med strankami ni spora, mora biti (skladno z Ustavo RS in Uredbo EU o dedovanju) zoper njegovo odločitev možna **pritožba** na sodišče. Da lahko pride do procesnih kršitev in do kršitev pri uporabi materialnega prava ter ugotovitvi dejanskega stanja, namreč ni izključeno. Ker notar dela kot pooblaščenec sodišča prve stopnje, je ustrezno (in ustavno ter konvencijsko skladno), da o pritožbi odloča sodišče druge stopnje. Smiselno je tudi določiti (po vzoru češke ureditve), da stranka, ki je imela možnost ugovarjati v postopku pred notarjem, pa tega ni storila, iz istega razloga ne more vložiti pritožbe na sodišče (prekluzija).

Raven varstva procesnih jamstev, obseg pravne varnosti in obseg storitve strankam (na primer glede pomoči pri doseganju sporazuma) se ne bodo zmanjšali. Strankam bo zagotovljena celovita ureditev premoženjskopравnih razmerij. Notarji kot nosilci javnega pooblastila so posebej prilagojeni, da vsem strankam nepristransko svetujejo. Po ZN je notar še posebej dolžan poskrbeti za varstvo interesov strank, ki niso sposobne same skrbeti zase. Stranke bodo deležne tudi enake stopnje pravne varnosti kot v postopkih pred sodiščem. Notar kot oseba javnega zaupanja je namreč neodvisen in nepristranski pravni strokovnjak in kot tak pomočnik strankam pri oblikovanju njihovih pravnih razmerij, njihov svetovalec, lahko pa tudi posrednik med različnimi interesi strank, saj mu zakon daje pravico opravljati tudi vse oblike alternativnega reševanja sporov, izvaja pa lahko tudi druga opravila, za katera ga pooblašča katerikoli zakon.

Glede pristojnosti za opravljanje specifičnih dejanj, ki jih ima v obstoječi ureditvi po ZD sodišče, bi bilo enostavno mogoče določiti **pristojnost notarja, ne da bi se vsebinsko ali postopkovno ureditev spreminjala**. To velja na primer za izjavo o odpovedi dediščini (čl. 133), ločitev zapuščine (čl. 143 ZD), postavitve upravitelja dediščine (čl. 145), overitev pogodbe o prenosu dednega deleža (čl. 146), postavitve skrbnika zapuščine (čl. 131 in 192), vabilo z oklicem (206. člen), popis in cenitev pokojnikovega premoženja (184. člen), sprejem izjav in predlogov strank na zapisnik (čl. 169), zavarovanje zapuščine (čl. 191 in 200), poziv izvršitelju oporoke (čl. 201) in obvestilo CSD (čl. 202), ločitev zapuščine (čl. 204), ravnanje s pozneje najdenim premoženjem ali oporoko (čl. 221 in 222).

Ne gre za reformo materialnega dednega prava. Tudi v samem postopku – razen spremembe pristojnosti – sprememb ni veliko. To je ustrezno. Koristno je namreč zagotoviti, da se bodo

notarji, ko začnejo z delom v zapuščinskih zadevah, lahko čim bolj oprli na obstoječo sodno prakso in pravno teorijo. Izkušnje nekaterih držav (Češka), kjer je obenem s prenosom pristojnosti v dednih zadevah s sodišč na notarje prišlo tudi do celovite reforme materialnega dednega prava, dokazujejo, da je tako ambiciozno zastavljena reforma povzročila številne negotovosti in težave. Notarji so se namreč ob novih pristojnostih soočili s številnimi nerešenimi pravnimi vprašanji, glede katerih ni bilo nobene sodne prakse ali uveljavljenih stališč pravne teorije. Ustrezna je torej **postopnost** – najprej prenos pristojnosti, kasneje – po potrebi – pa bolj ambiciozna reforma materialnega dednega prava.

Pomembno vprašanje za celoten ustroj postopka, kako postopati v primeru, če se v postopku izkaže, da **med udeleženci obstajajo sporna pravna in dejanska vprašanja**. Kljub slabostim je še vedno najustreznejša ureditev, da se postopek (v večini primerov spornih dejanskih vprašanj, od katerih je odvisen obstoj, ali obsega dedne pravice ali obseg zapuščine) prekine in napoti udeleženca na pravdo (kot je sedanja ureditev). Vendar o prekinitvi postopka in o tem, koga se napoti na pravdo, ne odloči notar. Notar zadevo le vrne zapuščinskemu sodišču, ki nato izvede vsa procesna dejanja tako pred prekinitvijo postopka kot po zaključku pravde.²⁴

Najustreznejša je rešitev, da notar, če zaradi spornih vprašanj med udeleženci ne more izdati sklepa o dedovanju, **zadevo vrne sodišču**. Predlagano je, da ni notar tisti subjekt, ki bo odločal o prekinitvi postopka in o tem, koga se napoti na pravdo. To naj stori sodišče. Sodišče naj v tem primeru – bodisi po odločitvi v pravdi po napotitvi bodisi če napotitev na pravdo ni potrebna (na primer ker so sporna le pravna vprašanja) – dokonča zapuščinski postopek.

Smiselno je urediti (po hrvaškem vzoru), da notar – če je to glede na naravo in obseg spornih vprašanj mogoče in če je glede na velikost zapuščine in nespornih deležev smotrno – lahko izda **delni sklep o dedovanju**. S tem uredi vsaj tisti del zapuščine, na katerega odločitev v pravdi ne more vplivati.²⁵

Vsebinsko sprememb torej ne bi bilo veliko. Postopek se začne pri notarju, in če je – po istih kriterijih, kot jih sedaj določa ZD za zapuščinsko sodišče – treba postopek prekiniti, se postopek pred notarjem zaključi in zadevo odstopi zapuščinskemu sodišču v nadaljevanje postopanja (odločitev o prekinitvi postopka in o tem, koga se napoti na pravdo; zaključek zapuščinske zadeve z izdajo sklepa o dedovanju po zaključku pravde).

Koristne pa so naslednje spremembe:

- pristojnost notarja, da tudi ob nujnosti prekinitve postopka izda delni sklep o dedovanju v obsegu, na katerega izid pravde ne vpliva, in ob oceni, da je to glede na okoliščine primera (vrednost zapuščine, interes dedičev idr.) primerno;
- pojem »spornosti pravnih vprašanj« je objektiviziran. Pravna vprašanja morajo torej biti tudi objektivno sporna (možnost različnih razlag), če pa je razlog spora, da nek

24 Alternativa, da se postopek zaključi, udeleženec, katerega dednopravni zahtevek ni bil priznan, pa lahko šele naknadno svojo pravico uveljavlja v pravdi, bi zgolj na videz zagotovil večjo učinkovitost. Zadeva je namreč le formalno končana, vsebinsko pa ne. Rezultat pravde bi pogosto zahteval novo ali vnovično ureditev položaja vseh dedičev.

25 Na primer: Zapustnik je imel dva otroka (A in B). V zapuščinskem postopku dedovanje v prvem dednem redu uveljavlja oseba (C), ki trdi, da je bila z zapustnikom v zunajzakonski skupnosti. Obstoj zunajzakonske skupnosti je prerekan in pride do napotitve na pravdo. Ni ovire, da notar ne bi izdal delnega sklepa o dedovanju, s katerim bi za A in B ugotovil, da dedujeta vsak do ene tretjine. Vsaj ta delež bi namreč dedovala v vsakem primeru. Če bi se nato v pravdi ugotovilo, da je C zunajzakonska partnerica, bi bilo nato v končnem/dodatnem sklepu o dedovanju ugotovljeno, da je ona dedič preostale tretjine. Če pa bi se ugotovilo, da zunajzakonska skupnost ni obstajala, bi se preostali tretjinski delež v končnem/dodatnem sklepu o dedovanju razdelil med A in B (torej bi vsak od njiju prejel še eno šestino poleg ene tretjine v delnem sklepu o dedovanju, skupaj torej eno polovico).

udeleženec prava zgolj ne pozna ali ne razume, čeprav je relevantna norma jasna in nedvoumna, ni razloga za prekinitev postopka;²⁶

- pooblastilo notarju, da reši sporna pravna vprašanja, če se vsi udeleženci, ki so se na obravnavi ali pisno s tem strinjali;
- če stranka, ki je napotena, pravde ne sproži, se šteje, da pravica, glede katere je bila napotena, ne obstaja.

2. Notar kot pooblaščenec sodišča (sodni komisar) za zagotovitev, da bo notar sodišče v smislu Uredbe EU o dedovanju

V poglavju II/2.3 je bilo pojasnjeno, da notar (če obenem izpolnjuje določene kvalitativne zahteve glede ureditve postopka) lahko ustreza pojmu sodišča v smislu drugega odstavka 3. člena Uredbe EU o dedovanju na tri načine:

- če ima pristojnost, da v sporu odloča tako o spornih pravnih kot tudi spornih dejanskih vprašanjih;
- če deluje na podlagi pooblastil, ki jih nanj prenese sodišče (pooblaščenec sodišča oziroma sodni komisar);
- če deluje pod nadzorom sodišča.

Uvodno velja opozoriti na naslednje:

- Presoja izvajanja sodne funkcije je torej vsebinska. Ni dovolj, da prenos pristojnosti določi zakonodajalec. Prav tako je glede bistvenega irelevantno, ali nacionalni zakon vsebuje določbo, da »notar izvaja sodno funkcijo v smislu drugega odstavka 3. člena Uredbe EU o dedovanju«.
- Uredba EU o dedovanju ne preprečuje, da nacionalno pravo določi pristojnost notarjev za dedne zadeve, tudi če notar ne bi ustrezal definiciji sodišča v smislu te uredbe. Vendar pa v tem primeru »akti« notarja ne bi imeli statusa »sodne odločbe«, za katere bi bil zagotovljen prost (natančneje: močno poenostavljen) pretok med državami članicami EU. Imeli bi le status »javnih listin«, za katere velja drug, manj močan režim čezmejnega učinkovanja. Po drugi strani pa notar ne bi bil zavezan s pravili o pristojnosti iz te uredbe (gl. poglavje II/2.5).
- V dednih zadevah brez čezmejnega elementa sicer zgornje ne povzroči nobene praktične posledice. Takšna ureditev v državah članicah tudi ni redka (kot izhajajo iz uvodne izjave št. 20 Uredbe EU o dedovanju, notarji v večini držav članic ne bodo izpolnjevali pogojev za status sodišča). A nerealno je pričakovati, da bi v zakonodajnem procesu obstajala pripravljenost uveljaviti spremembo, ki bi znižala moč oziroma učinek odločb o dedovanju (ne glede na njihovo poimenovanje) v kontekstu čezmejnega sodelovanja v civilnih zadevah v EU. Ob tem je pomembno tudi naslednje: varianta, da notarski akt o ureditvi zapuščine ne ustreza pojmu sodne odločbe, je lahko smiselna v nacionalnih ureditvah, kjer tudi v kontekstu nacionalnega prava notarsko potrdilo o dedovanju nima učinka sodnih odločb, pač pa zgolj naravo zasebnopravnega akta. V Sloveniji pa takšne reforme nihče ni predlagal.

²⁶ Na primer, če je med oporočnimi dediči dveh oporok spor o tem, katera oporoka je veljavna, vendar je bila kasnejša oporoka očitno neveljavna (na primer nepodpisana, domnevna, lastnoročna oporoka). Ali v primeru, ko nek dedič – pravni laik – očitno napačno oporeka status dediča drugemu dediču (ki bi npr. dedoval po vstopni pravici, dedič – laik – pa za ta institut ne ve).

- Od treh variant, kako zagotoviti, da bo notar ustrezal pojmu sodišča v smislu Uredbe EU o dedovanju, gotovo ne pride v poštev, da bi notar reševal sporna dejanska vprašanja med strankami (položaj bi morda lahko bil drugačen glede reševanja spornih pravnih vprašanj). Takšna dejavnost ne ustreza funkciji notariata, »postopek« pred notarjem pa tudi ni primeren za izvedbo dokaznega postopka.

Ostane torej dilema, ali bi notarju status sodišča v smislu Uredbe EU o dedovanju zagotovili na način, da notar deluje na podlagi pooblastil, ki jih nanj prenese sodišče (sodni komisar), ali na način, da notar deluje pod nadzorom sodišča.

Bistveno več prednosti ima prva varianta – torej sistem notarja kot sodnega komisarja.

Razlogi so naslednji:

- Ta varianta je že uspešno preizkušena in uveljavljena v primerjalnem pravu (Hrvaška, Češka, Avstrija, Slovaška). Lahko se torej zanesemo na določene primerjalnopravne vzore in rešitve. Nasprotno pa sistema, da bi v dednih zadevah določili pristojnost notarjev in njihov status »sodišča« v smislu Uredbe EU o dedovanju zagotovili na način »delovanja pod nadzorom sodišča« ne pozna nobena nacionalna ureditev v državah članicah EU. Kaj oziroma koliko bi tega nadzora moralo biti, ne pove niti obstoječa sodna praksa SEU. Uveljavitev sistema »notarja kot sodnega komisarja« (eksplicitno tudi za Slovenijo) priporoča tudi Študija Justice Without Litigation.²⁷
- Če notar deluje kot sodni komisar, je enostavno določiti, da tudi zanj veljajo določena pravila (zakonska in podzakonska), ki veljajo za poslovanje sodišč – predvsem pri vročanju (v državi in tudi čezmejno). Ni tudi ovire, da izda ukrep zavarovanja, tako kot bi ga lahko izdalo sodišče kot njegov »pooblastitelj«.
- Če notarja za vodenje zapuščinske zadeve pooblasti sodišče, to pomeni, da zadeva najprej pride na sodišče. To pomeni, da je sodišče prvi organ, ki oceni vprašanje pristojnosti (še le ko se ugotovi pristojnost v prvem koraku, je nato po določenih pravilih mogoče določiti, kateri od notarjev v določenem notarskem okrožju bo dobil spis). Vprašanje pristojnosti v čezmejnih zadevah, ker Uredba EU o dedovanju temelji na pristojnosti v kraju »običajnega prebivališča« (to ni isto niti kot stalno niti kot začasno prebivališče!), ni vedno enostavno. V primerih, ko sodišče v prvi fazi ne bi bilo vključeno, pa bi to presojo morala opraviti Notarska zbornica. Vendar Notarska zbornica (niti v smislu Uredbe EU o dedovanju niti v smislu nacionalnega prava) ni organ, ki bi lahko odločal o individualnih vprašanjih posameznega postopka.
- Za ureditev dela notarjev kot sodnih komisarjev že obstaja zakonska podlaga. Zakon o notariatu namreč v 2. členu določa (poudarek dodan):

»Notarji kot osebe javnega zaupanja [...]; izvajajo po nalogu sodišč opravila, ki se jim lahko odstopijo po zakonu, in izvajajo druga opravila, za katera jih pooblašča zakon.«

- Ob poudarjanju, da je sodna pristojnost za zapuščinski postopek v Sloveniji tradicionalna, da dobro deluje in da v javnosti vzbuja zaupanje, bi (če navedeno drži) gotovo bilo lažje doseči prenos pristojnosti na notarje na način, da se ohrani določena povezava in tudi zunanji vtis povezave s sodiščem. Gre sicer za pravno političen argument,

²⁷ Lurger, Brigitta in Stöger, Karl. 2022. *Justice Without Litigation, Non-contentious proceedings by notaries in the European Union*. Wien: Manz. Str. 106–107.

a tudi s tega vidika bi imela reforma, pri kateri bi se videz institucionalne povezanosti notarja s sodiščem izgubil, manj možnosti za uspeh.

- Na prvi pogled se zdi, da varianta »notarja kot pooblaščenca sodišča« sodišču povzroča več dela (in torej manj razbremenitve) kot varianta, kjer tovrstne povezanosti med sodiščem in notarjem ni. Vendar to drži zgolj na prvi pogled. Za (predhodni) preizkus pristojnosti je prav, da ga opravi sodišče. Sama dodelitev zadeve notarju je nato formalnost, ki se opravi po vnaprej pripravljenem redu, če je notarjev na območju sodišča več – na primer po datumih smrti zapustnika in po abecedi notarjev. Nato pa – kot je razvidno že iz naziva – delo notarja kot pooblaščenca sodišča sodišču nalaga vsebinsko manj opravi kot delo notarja »pod nadzorom sodišča«.
- Če je notar pooblaščenec sodišča (prve stopnje), ni ovire, da se možnost pravnega sredstva na sodišče (kar je eden od pogojev, da se notar šteje za sodišče po Uredbi EU o dedovanju) uredi na način pritožbe, o kateri odloči sodišče druge stopnje. Če pa takšne povezave med sodiščem in notarjem ni, bi se moralo sodno varstvo uresničevati najprej pred sodiščem prve stopnje (in nato še s pritožbo pred sodiščem druge stopnje).

Varianta, da bi notar delal pod nadzorom sodišča, bi sicer tudi bila skladna z Uredbo EU o dedovanju (tj. notar bi ustrezal pojmu sodišča po tej uredbi). Vendar je ta varianta bistveno manj ustrezna kot varianta o delu notarja kot pooblaščenca sodišča.

Kot rečeno, primerjalnopravnih zgledov za to, da bi notar ustrezal pojmu sodišča v smislu Uredbe EU o dedovanju tako, da bi deloval pod nadzorom sodišča, ni. Prav tako iz sodne prakse SEU ni mogoče ugotoviti, kakšen naj bi bil zahtevani »nadzor sodišča«. A logično je zanesljivo mogoče reči, da zgolj nadzor s smiselno uporabo pravil o nadzoru nad sodniško službo po Zakonu o sodniški službi gotovo ni dovolj. Koncept, da se za vzpostavitev zahtevanega nadzora sodišča nad delom notarja »preslikajo« oziroma »smiselno uporabljajo« določbe, ki po Zakonu o sodniški službi veljajo za službeni nadzor sodnika, ne vzdrži. Zakaj ne? Če naj bo notar »sodišče« v smislu Uredbe EU o dedovanju, mora biti v položaju odvisnosti (od sodišča), bodisi prek podelitve pooblastila v konkretni zadevi bodisi prek nadzora dela v konkretni zadevi. Določbe ZSS pa prav nasprotno pazijo, da oseb, ki so predmet nadzora po tem zakonu (sodniki), ne postavljajo v položaj »odvisnosti« od kogarkoli ali da vzpostavljajo nadzor nad delom v konkretni zadevi. Če bi jih, bi bile v nasprotju s primarnim pravom EU in z ustavno zagotovljeno neodvisnostjo sodnika po Ustavi RS.

Sklepno: Smiselno je zagotoviti ureditev, da se bo notarja štel za sodišče v smislu Uredbe EU o dedovanju. Kot najustreznejša rešitev za doseg tega cilja se izkazuje model notarja kot pooblaščenca sodišča.

Zgolj **terminološka** opomba: izraz **pooblaščenec sodišča** v slovenskem pravnem izrazoslovju **zveni bolj kot sodni komisar**. Je tudi bolj neposredno skladen s terminologijo Uredbe EU o dedovanju. Prav tako o delu notarja po pooblastilu sodišča govori že Zakon o notariatu.

3. Postopanje v primeru, ko so med udeleženci sporna pravna in/ali dejanska vprašanja

Najtežje in konceptualno pomembno vprašanje za celoten ustroj zapuščinskega postopka – ne glede na to, ali je zanj pristojno sodišče ali notar – je, kako postopati v primeru, če se v postopku izkaže, da med udeleženci obstajajo sporna pravna in dejanska vprašanja. Je treba po-

stoppek (v večini primerov) prekiniti in napotiti udeleženca na pravdo (kot je sedanja ureditev) ali postopek vsebinsko zaključiti, udeleženec, katerega dednopravni zahtevek ni bil priznan, pa lahko šele naknadno svojo pravico uveljavlja v pravdi? Ni izključeno, da bi notar kot pravni strokovnjak lahko imel moč odločati o spornih pravnih vprašanjih (vsaj v določenih primerih se temu niti ne da izogniti), gotovo pa notar ni primeren organ za odločanje o spornih dejanskih vprašanjih. Temeljno vprašanje pa je (povedano najbolj na splošno), ali naj notar v primeru (vsaj nekaterih) spornih dejanskih (in pravnih) vprašanj postopek prekine ter pride do napotitve na pravdo, postopek ureditve zapuščine pa se nadaljuje šele po pravnomočnosti sodbe v pravdi. Pri tem nastane dilema, ali se postopek nato nadaljuje pred notarjem ali pa »ostane« na sodišču.

Možne alternative so:

- Postopek poteka kot po sedanji ureditvi; v primeru spornih dejanskih vprašanj se postopek prekine, udeleženca pa se napoti na pravdo (zgolj redkeje ne pride do prekinitve postopka); po koncu pravde se postopek nadaljuje pred istim organom kot pred prekinitvijo (torej po reformi: pred notarjem); sporna pravna vprašanja notar reši sam.
- Kot zgoraj, a po koncu pravde se postopek nadaljuje pred sodiščem.
- Kot v obeh primerih zgoraj, a do prekinitve in napotitve na pravdo pride tudi v primeru spornih pravnih vprašanj; notar torej (drugače kot zapuščinsko sodišče po sedanji ureditvi) ne rešuje spornih vprašanj, ne glede na to, ali gre za dejanska ali pravna vprašanja.
- Notar dednopravnih zahtevkov, ki so sporni, ne prizna in jih ne upošteva pri ureditvi zapuščine (čl. 213 in 147). V vseh primerih mora udeleženec, čigar dednopravni zahtevek v notarski ureditvi zapuščine ni bil upoštevan, (naknadno) sprožiti pravdo.²⁸
- Možne so številne vmesne rešitve – na primer, da se pri napotitvi na pravdo zadrži le del odločanja (kadar je to po naravi stvari mogoče), zapuščina pa se dokončno uredi v nespornem delu (nato pa se po koncu pravde postopek zgolj dopolni, kot da bi šlo za na novo najdeno premoženje ali na novo pojavljenega dediča); možno je ožiti ali širiti nabor zadev, ki povzročijo prekinitev postopka, možno je kot mejnik, ali naj se postopek prekine ali ne, določiti prima facie prepričljivost zahtevka ali okoliščino podprtosti z javnimi listinami ali listinskimi dokazi itd.

Naslednje vprašanje je, ali naj notar ne rešuje zgolj spornih dejanskih vprašanj ali pa ne rešuje tudi spornih pravnih vprašanj. Po obstoječi ureditvi zapuščinsko sodišče lahko samo reši sporna pravna vprašanja v primerih iz 210. člena ZD (nikoli ne pride do prekinitve postopka), razen če gre za spor o tem, ali kakšno premoženje spada v zapuščino in ali gre za spor o izločitvi dela, ki ustreza prispevku dediča k povečanju ali ohranitvi zapustnikovega premoženja (čl. 212 ZD).

Če bi prevladala rešitev, da notar ne more reševati niti spornih pravnih vprašanj in bi jih bilo treba odstopiti v reševanje nepravdnemu sodišču (po obstoječi ureditvi namreč nepravdno sodišče pravna vprašanja lahko reši samo, ni napotitve na pravdo, če so sporna le pravna vprašanja), ne bi imelo smisla, da se po odločitvi sodišča zadeva vrne notarju.

Sam sicer ne vidim ovire, da bi notar – pravni strokovnjak – reševal sporna pravna vprašanja, če ni spornih nobenih dejanskih vprašanj. Vprašanje pa je, če obstaja pravopolitična pripra-

28 Zadnji omenjeni predlog – nikoli prekiniti postopka, enostavno ignorirati dednopravni zahtevek, čim je v postopku pred notarjem sporen – je radikalen. Je na prvi pogled atraktiven z vidika hitrosti zaključka zapuščinske zadeve pred notarjem (kar pa ni isto kot rešitev zadeve v vsebinskem smislu z vidika oseb, na katere zadeva vpliva). Sam ne vem, da bi bila tovrstna ureditev kjerkoli uveljavljena, vsaj ne v ureditvah, ki prav tako uveljavljajo koncept notarja kot sodnega komisarja. Paziti je treba tudi na to, da v nekaterih drugih ureditvah sicer na prvi pogled je tako, a pri notarskem »aktu« o dedovanju ne gre za odločbo, ki bi ji priznavali učinek sodne odločbe.

vljenost za takšno rešitev. Ovira je lahko tudi v širokem razumevanju pravice do pravnega sredstva po 25. členu Ustave RS. Pritožba je po predvideni ureditvi sicer možna, vendar na sodišču druge stopnje. To pomeni, da bi o spornem pravnem vprašanju odločalo le sodišče ene stopnje (višje sodišče). Takšna ureditev ne bi smela biti sporna, če notar – ki je pooblaščenec sodišča prve stopnje – odloča le o nespornih vprašanjih (pri čemer pa lahko stori tudi napake, predvsem procesne, pa tudi vsebinske, ki so strankam lahko razvidne šele v sklepu o dedovanju). Dvomljivo pa je, ali bi Ustavno sodišče takšno ureditev štelo za ustavno dopustno, če bi notar imel pooblastilo odločati tudi o (objektivno) spornih pravnih vprašanjih.²⁹

Predlagam torej ureditev, ki **za zapuščinski postopek pred notarjem vsebinsko ustreza obstoječi ureditvi za zapuščinsko sodišče po 210., 211. in 212. členu ZD** (glede položajev, kdaj pride do napotitve na pravdo in kdaj je zapuščinski postopek zaradi te napotitve treba prekiniti), a z nujnim dodatkom, da notar ne more reševati niti pravnih vprašanj po 210. členu ZD (vendar pa, kot bo obrazloženo v nadaljevanju, zaradi tega ne bo prišlo do prekinitve postopka, saj bo zadeva predana zapuščinskemu sodišču, ki bo – kot v obstoječi ureditvi – samo rešilo sporno pravno vprašanje v okviru 210. člena ZD).

Smiselno pa je (tako kot v češkem pravu) določiti **fikcijo, da če napotena stranka postopka ne sproži, se šteje, da ni uspela**. To je bistveno bolj ustrezno kot trenutno veljavna ureditev v četrtem odstavku 213. člena ZD, ki pravi »če se stranka v določenem roku ne ravna po sklepu sodišča, se nadaljuje zapuščinska obravnava in se dokonča ne glede na zahteve, glede katerih jo je sodišče napotilo na pravdo oziroma na upravni postopek«. Za sedaj veljavno ureditev ni videti razumnih razlogov – po eni strani ni potrebe varovati osebo, ki pravde kljub neomejeni možnosti ne sproži. Po drugi strani določba o končanju, »ne glede na zahteve, glede katerih« je bila stranka napotena na pravdo, sproža številne nejasnosti.

Naslednje vprašanje je, ali v primeru spornih vprašanj, ki narekujejo reševanje pred sodiščem:

- **zapuščinski postopek prekine in stranke na pravdo napoti notar** (in se po koncu pravde zadeva zopet vrne k notarju) *ali*
- notar zgolj ugotovi, da zaradi spornih vprašanj postopek ureditve zapuščine pred notarjem ni mogoč, in **zadevo vrne zapuščinskemu sodišču**. Sodišče pa nato postopa naprej – odloči, ali bo treba prekiniti postopek ali lahko (če so sporna le pravna vprašanja) samo reši sporno (pravno) vprašanje (čl. 210/3 ZD) in ali je zaradi napotitve na pravdo postopek treba prekiniti (čl. 210/1 ZD) ali ne (čl. 211 ZD). Sodišče tudi odloči, čigavo pravico je treba šteti za bolj verjetno (in posledično na pravdo napotiti drugo stranko; čl. 213 ZD). Če je prišlo do prekinitve postopka zaradi napotitve na pravdo, se po zaključku pravde zadeva vrne zapuščinskemu **sodišču**, da izda sklep o dedovanju. Tudi v primeru spornih pravnih vprašanj (čl. 210/3 ZD) ali spornih dejanskih vprašanj, zaradi katerih prekinitev postopka ni potrebna (čl. 211 ZD), zapuščinski postopek izvede zapuščinsko sodišče in se zadeva ne vrne notarju.

Menim, da je druga varianta – vsaj za začetno fazo prenosa pristojnosti na notarje – ustrežnejša. Takšno rešitev je sprejela tudi sodna praksa na Hrvaškem (zakon glede tega ni nedvoumen). Torej, če **notarska ureditev zapuščine zaradi spornih vprašanj ne uspe, bo zadeva, tudi če bo prišlo do napotitve na pravdo, ostala pri sodišču (ne pri pravdnem, pač pa pri zapuščinskem), da izda sklep o dedovanju**.

²⁹ Tudi če bo sprejeta rešitev, da notar ne more reševati ne zgolj spornih dejanskih, pač pa tudi ne spornih pravnih vprašanj, bo moralo biti notarju omogočeno, da »reši« pravna vprašanja, ki so objektivno nesporna, pa nek udeleženec postopka bodisi zaradi laičnosti bodisi zaradi slabe vere ugovarja.

– Zagotovitev ustavnih procesnih jamstev udeležencem v postopku

Načelo kontradiktornosti in vročanje

Že zgoraj je bilo pojasnjeno, da postopek pred notarjem zagotavlja ustrezno varstvo ustavnih procesnih jamstev tako glede neodvisnosti, nepristranskosti, pravice do odločanja brez nepotrebnega odlašanja kot tudi glede jamstev v postopku (izjavljanje, pravica do obrambe, enako obravnavanje). Razmerje med postopkom pri notarju in pravico do sodnega varstva pa je bilo pojasnjeno v posebnem poglavju (gl. zgoraj).

Glede načela kontradiktornosti je praksa Ustavnega sodišča, da to velja tudi v nepravdnih postopkih, vključno z zapuščinskim postopkom. Gotovo pa, kot je bilo že pojasnjeno, narava nepravdnih postopkov (v vsebinskem smislu, tudi če se izvaja pred notarjem in ne pred sodiščem) neizogibno povzroča določeno nujnost prilagoditev. To velja po eni strani zaradi pogošto udeleženega večjega števila udeležencev (kar onemogoča, da bi se vsaka vloga in predlog udeleženca vročal vsem drugim) in tudi zaradi narave postopka, ki je v izhodišču nesporen.

V predlagani novi ureditvi glede zagotavljanja kontradiktornosti v postopku pred notarjem ni treba spreminjati temeljnih značilnosti sedanje ureditve postopka pred zapuščinskim postopkom. Po eni strani se zagotavlja kontradiktornost, enakopravno obravnavanje, možnost izjave na zapuščinski obravnavi, predpogoj za učinkovitost pravice do izjavljanja pa je ustrezna ureditev vročanja.

Glede **vročanja** trenutna ureditev (ne le v zapuščinskem in drugih nepravdnih postopkih, pač pa tudi v pravdnem postopku – ureditev v ZPP velja subsidiarno tudi v nepravdnih postopkih) ni optimalna. Pomanjkljivost je, da temelji na pravilu »**enak kraj za vse postopke**«, **ne glede na njihovo naravo in premoženjsko vrednost**. Pravilno je, da ZPP zavrača fiktivno vročanje in vztraja, da se zagotovi čim večja verjetnost, da se naslovnik dejansko seznani s pisanjem.³⁰

Ustavno sodišče je poskus »discipliniranja«, da bi bilo fizičnim osebam vedno mogoče veljavno vročiti na prijavljenem naslovu, kljub temu da je jasno, da naslovnik tam ne živi (kar pomeni, da bi bila vročitev dejansko zgolj fiktivna), kmalu preprečilo; »novost« iz novele ZPP-D je razveljavilo.³¹ To je tudi skladno s pristopom SEU v zadevi De Visser. Tudi SEU ugotavlja, da je pred fiktivno vročitvijo treba narediti razumne korake, da se poskusi najti naslovnik. To je nujno zaradi zagotavljanja pravice do obrambe. Vendar če ti razumni koraki ostanejo brez učinka, je nato zaradi varstva pravice do sodnega varstva nasprotne stranke sorazmerno in dopustno, da se opravi fiktivna vročitev. Preprosto rečeno: fiktivna vročitev (kar je tudi vročitev

30 Pri tem velja opozoriti, da ponesrečen izraz **fikcija vročitve**, ki se je uveljavil v slovenski teoriji in sodni praksi ter pravnem žargonu, **ni pravilen**. Ta izraz se namreč uporablja za metodo vročanja, ko vročevalec pisanje pusti v naslovnikovem hišnem poštnem predalčniku bodisi takoj, če gre za neosebno vročanje, bodisi po pozivu – ki se ga tudi pusti v nabiralniku –, da naj naslovnik pisanje v petnajstih dneh dvigne na pošti (čl. 141, 142 ZPP). Vročitev v tem primeru ni fiktivna, saj življenjske izkušnje in pričakovanje ljudi dokazujejo, da gre za zelo visoko stopnjo verjetnosti, da se bo naslovnik s pisanjem, ki je v njegovem hišnem nabiralniku, seznanil. To ni fikcija (in nikakor tudi ne ustreza pojmu »fiktivne vročitve« v praksi SEU). Sodba SEU v zadevi Alder, 19. december 2012, C-325/11, sodba SEU v zadevi De Visser, 15. marec 2012, C-292/10.

31 Odločba US RS, št. U-I-279/08-14, z dne 9. julija 2009: »Ker izpodbijani določbi vzpostavljata fikcijo vročitve na formalno prijavljenem prebivališču (naslovu za vročanje), čeprav naslovnik tam dejansko ne biva (oziroma je neznan ali se je preselil ali odselil v tujino za več kot tri mesece), ni realno pričakovanje, da se bo naslovnik s pisanjem pravočasno seznanil in da bo dejansko lahko izkoristil pravico do izjave v postopku [...] navedeni razlogi po oceni Ustavnega sodišča kažejo na to, da uresničitev tožnikove pravice do učinkovitega sodnega varstva, ki jo je zakonodajalec želel doseči z ocenjevanjem posegov, ne pretehta nad pomembnostjo s posegom prizadete pravice toženca do izjave v postopku. Zato po presoji Ustavnega sodišča izpodbijana zakonska ureditev pomeni prekomeren poseg v toženčovo pravico iz 22. člena Ustave.«

na naslovu, s katerim naslovnik nima dejanskega stika, pa čeprav je to še vedno njegov uradno prijavljen naslov) je lahko zadnji, ne pa prvi korak v postopku. Izjeme so možne v primeru izkazane zlorabe (izogibanje vročanja), strožja ureditev pa lahko velja tudi pri pravnih osebah.

Težava slovenske ureditve je v tem, da lahko povzroči nesorazmerne stroške. Fiktivna vročitev se namreč opravi tako, da se stranki³² imenuje začasnega zastopnika (čl. 82/2 ZPP). To je povezano s stroški, ki so glede na vrednost spornega predmeta lahko nesorazmerno visoki. Še posebej je to problematično v postopkih, kot so zapuščinski, kjer lahko nastopa zelo veliko udeležencev in kjer je včasih vrednost zapuščine nizka. To neredko povzroči, da stroški, povezani z vročanjem, v celoti dosežejo vrednost zapuščine.

Ne gre le za nesorazmernost stroškov. Gre tudi za nesorazmernost med objektivnim pomenom zadeve in časom, ki bo porabljen za njeno rešitev.

Zato je treba razmisliti o možnostih enostavnejših, hitrejših in cenejših načinov vročanja. Z vidika načela sorazmernosti bi to bilo dopustno vsaj v primerih, ko je vrednost zapuščine in/ali dednih deležev nizka (na primer ocenjena vrednost zapuščine pod 10.000 EUR in ocenjena vrednost dednega deleža osebe, ki se ji vroča, pod 4.000 EUR; kot pri razmejitvi za postopke male vrednosti). Za te primere bi ustavno zapovedan test sorazmernosti (pravica do izjavljanja na eni strani ter pravica do učinkovitega sodnega varstva, vključno z njenim časovnim in stroškovnim vidikom na drugi strani) dopuščala poenostavitve. Glede na zgoraj citirano odločbo Ustavnega sodišča sicer ne takoj v fikciji, kakršno je poznal ZPP-D (in jo je ustavno sodišče razveljavilo), pač pa na primer na naslednji način:

- notar opravi vročitev na uradno prijavljen naslov;
- če vročitev ni uspešna, ker se izkaže, da naslovnik na tem naslovu ne živi, notar poskusi pridobiti (s poizvedbami pri drugih udeležencih in v uradnih evidencah) drug mogoč naslov, kjer bi stranko lahko seznanili z uvedbo zapuščinskega postopka. V poštev pride (skladno s prakso ESČP)³³ tudi obveščanje po dosegljivih naslovih elektronske pošte ali na družbenih omrežjih. Tu ne gre za vročanje, pač pa obvestilo o tem, da je v teku postopek in kje se lahko oseba seznani s pisanjem (pri notarju ali s sporočitvijo naslova, kam naj notar pisanje pošlje), ki so ji ga poskusili vročiti. Ker tu ne gre za vročanje, pač pa zgolj za dodatne poskuse vzpostaviti stik z naslovnikom, bi v vsakem primeru zadoščala navadna (nepriporočena) poštna pošiljka;
- če ti poskusi ostanejo neuspešni, obvelja vročitev na uradno prijavljenem naslovu, dodatno pa tudi javna vročitev (predvidoma bo sistem elektronske oglasne deske za oklice in notifikacije v okviru zapuščinskih zadev vodila Notarska zbornica).

Navedeno pomeni, da bi odpadla potreba po imenovanju začasnih zastopnikov. Tudi zastoji bi bili bistveno manjši. Prihranek na stroških in času v teh zadevah – predvideno je, da bi to veljalo za zapuščine in dediče z dednimi deleži manjše vrednosti – bi bil sorazmeren omejitvi pravice do izjavljanja. Novost bi bila ustavnoskladna.

Pravica do pritožbe. Za zagotovitev, da ima notar položaj sodišča v smislu Uredbe EU o dedovanju, je nujno, da je odločba, ki jo izda »lahko predmet pritožbe, naslovljene na sodišče, ali

32 Gre za problematiko strank, ki jim ni bila možna vročitev ob začetku postopka. Za stranko, ki prebivališče spremeni med postopkom, o tem pa ne obvesti sodišča, je ureditev ustrezno lahko strožja in se takoj opravi fiktivna vročitev (čl. 145 ZPP).

33 30. »The Court considers that in those circumstances and given the importance of the principle of adversarial hearing, due diligence would have required the first-instance court to use that e-mail address to try to inform the applicant of the proceedings against her (even though under Croatian law that was not an official way of serving court summons at the time), to obtain her postal address via e-mail for the purposes of serving the statement of claim, or, at least, suggest to the guardian ad litem to do so.« Hyett Perger Cvitanović proti Hrvaški, št. 57743/19, sodba z dne 9. julija 2024.

predmet ponovne preučitve s strani sodišča» (3. člen Uredbe EU o dedovanju). Možnost vložitve tožbe (za uveljavljanje dednopravnega zahtevka) ni dovolj. Tako po Ustavi RS kot po omenjeni definiciji Uredbe EU mora biti zagotovljena možnost pritožbe oziroma vnovičnega preizkusa pred sodiščem v smislu polne jurisdikcije. V postopku pred notarjem lahko pride na primer tudi do procesnih kršitev. Bistveno ustrežnejša bi bila ureditev, da je proti odločitvi notarja možna pritožba. Če je notar pooblaščenec (komisar) sodišča, je takšna ureditev sistematična in možna (tudi v tem je prednost modela notarja kot sodnega komisarja). O pritožbi lahko odloča sodišče druge stopnje (medtem ko bi v tožbi bil odprt postopek na treh stopnjah). Pritožbi se udeleženci ob zaključku postopka pred notarjem lahko po splošnih pravilih procesnega prava tudi odpovejo (medtem ko vnaprejšnja odpoved pravici do tožbe ne bi bila ustavnoskladna).

Smiselno je določiti pravilo o prekluziji. Stranka, ki bi določeno kršitev lahko grajala že v postopku pred notarjem, pa tega ni storila, ne more iz tega razloga vložiti pritožbe na sodišče.

– Razmerje do določb o pristojnosti v Uredbi EU o dedovanju in izdaja evropskega potrdila o dedovanju

- Treba bo zagotoviti skladnost z določbami o mednarodni pristojnosti in preizkusu mednarodne pristojnosti v Uredbi EU o dedovanju (na primer čl. 176 ZD o pristojnosti po kraju nepremičnega premoženja). Vendar ne tako, da bi v zakon prepisovali določbe Uredbe o mednarodni pristojnosti in o preizkusu pristojnosti, saj se Uredba EU o dedovanju uporablja neposredno. Prepisovanje določb uredb EU pa povzroča tudi nevarnost napak (nenatančno ali nepravilno povzemanje).
- Ustrezno bo ohraniti dvojnost meril za določitev krajevnosti pristojnosti. Za zadeve s čezmejnimi elementi je treba upoštevati Uredbo EU o dedovanju. Ta se sicer po 4. členu nanaša zgolj na mednarodno pristojnost in temelji na konceptu »običajnega prebivališča«. Vsaj za zadeve brez mednarodnega elementa pa bi bilo koristno (enostavno, hitreje, primerneje za postopanje matičarja, ki smrtovnico pošlje na sodišče) ohraniti temelj »stalnega prebivališča« ali podrejeno »začasnega prebivališča«. Pojma »stalnega« in »začasnega« prebivališča (kar je koncept slovenskega prava) ter »običajnega prebivališča« (habitual residence; kar je evroavtonomen koncept prava EU) se sicer pogosto prekrivata. Nikakor pa ne nujno in ne vedno. Če se npr. izkaže, da je bil zapustnik še vedno uradno prijavljen (stalno prebivališče) v Sloveniji, vendar je v neki drugi državi članici EU vzpostavil središče svojega življenja (po objektivno-subjektivnih kriterijih, kot jih je izoblikovala praksa Sodišča EU), se bo moralo sodišče RS izreči za nepristojno.
- Urediti je treba tudi, da bodo notarji pristojni za izdajanje evropskih potrdil o dedovanju (v nadaljevanju EPD).³⁴ Po veljavni ureditvi se zahteva za izdajo EPD vložiti pri sodišču, ki je odločalo v zapuščinskem postopku, to pa o tej zahtevi tudi odloči. Do sedaj to vsaj po sicer vprašljivo pravilnem stališču ministrstva oziroma zakonodajalca to ni bilo mogoče, češ da je v skladu z Uredbo (EU) št. 650/2012 pristojnost za izdajo EPD poverjena istemu organu, ki je pristojen za odločanje v zapuščinski zadevi. Glede na to, da bo po novem za urejanje zapuščinske zadeve pristojen notar, ni več razloga,

34 Evropsko potrdilo o dedovanju se lahko uporablja zlasti, da se dokaže status in pravice posameznega dediča oziroma voliljojemnika, omenjenega v potrdilu, in njegov delež na zapuščini; omogoča dodelitev določenega premoženja, ki je del zapuščine, dedičem oziroma voliljojemnikom, ki so omenjeni v potrdilu, ali da se dokaže pooblastilo osebe, omenjene v potrdilu, za izvrševanje oporoke ali upravljanje zapuščine.

da notar, ki bi bil pristojen za izdajo sklepa o dedovanju oziroma je izdal sklep o dedovanju, ne bi izdal tudi EPD.³⁵ Ker pri izdaji EPD ne gre za izvrševanje sodne funkcije (in EPD se, drugače kot npr. sklep o dedovanju, v drugi državi članici ne »prizna«, temveč »sprejme«), ni ovire, da se določi neposredna pristojnost notarja. Ni torej treba, da bi veljal mehanizem »notarja kot pooblaščenca sodišča«. Zato je smiselno, da se določi pristojnost (vsakega) notarja na območju, kjer je zapustnik imel običajno prebivališče. V tem primeru ni ovire, da oseba, ki zahteva izdajo EPD, sama izbere notarja.

- Ker bo tudi notar (in ne zgolj sodišče) upravičen odločati o mednarodni pristojnosti po Uredbi EU o dedovanju, bo smiselno določiti možnost, da zadevo predloži sodišču, da sodišče na pobudo notarja sproži postopek predhodnega odločanja pred SEU.³⁶ Notar namreč ni upravičen predlagati vprašanj SEU v predhodno odločanje.

– Nekateri drugi vidiki

Določiti bo treba vlogo notarja pri izdaji začasnih odredb, zavarovanju zapuščine, postavitvi upravitelja zapuščine in po drugi strani vlogo centrov za socialno delo pri varstvu interesov mladoletnih oseb.

Stroškovni vidik. V zakonu je treba predvideti ustrezno plačilo notarja (nato pa ustrezno spremeniti in dopolniti notarsko tarifo). Odločiti se je treba za načela glede plačila (enkratno plačilo, plačilo odvisno od števila opravil in »narokov« (sestankov), do tega, ali bo notar zadevo zaključil z izdajo sklepa o dedovanju, ali bo ob tem tudi uredil delitev dediščine, ali pa bo zadevo zaradi spora med dediči vrnil sodišču). Vsekakor je treba določiti plačilo v odvisnosti od vrednosti zapuščine in urediti vprašanja predujmov (za nagrado, za stroške, npr. vročanja, prevodov, hrambe, popisa premoženja), kdo predujme plača oziroma ali gre lahko plačilo v breme zapuščine (če so v njej denarna sredstva); kako bo s plačilom notarja v primeru zapuščin brez vrednosti (notar tu z ureditvijo zapuščinskega razmerja vendarle uresničuje javno korist in bi moral imeti pravico do ustreznega plačila iz sredstev proračuna); kako v primeru konkurence notarjeve terjatve na plačilo in terjatve države ali občine iz naslova izločitve vrednosti socialnih dajatev idr.

VI. POVZETEK GLAVNIH UGOTOVITEV

V strokovnih izhodiščih sem podal razloge, zakaj je reforma procesnega dela dednega prava, ki bi pristojnost za nesporne zapuščinske zadeve prenesla s sodišč na notarje, koristna, ob tem pa skladna tako z ustavnim redom RS kot pravom EU.

35 Velja opozoriti, da so obrazložitve prejšnjih predlogov novel ZD (npr. 2017) vsebovale napako, ker so izhajale iz predpostavke, da se evropsko potrdilo o dedovanju izda po izdaji sklepa o dedovanju (in je bila zato razprava, ali to EPD lahko izda notar, ki je predhodno odločil o nesporni zapuščinski zadevi). Smisel EPD je ravno v tem, da omogoča presumpcijo (sicer izpodbojno) o statusu dediča. **To pride v poštev tudi v primerih, ko sodne ali dokončne meritorne (in pravnomočne) odločbe o ureditvi dedovanja še ni.** Prav zato EPD nima učinka pravnomočnosti, ima zgolj dokazni učinek z močjo presumpcije resničnosti. Zato je napačno normo formulirati tako, da napotuje (zgolj) na notarja (ali sodišče), ki je izdal sklep o dedovanju.

36 Podobna rešitev je uveljavljena v Zakonu o arbitraži. Ker arbitraža sama ni »tribunal« v smislu Lizbonske pogodbe in zato ni upravičena postaviti vprašanja SEU za predhodno odločanje, lahko arbitražni senat ali arbiter posameznik zaprosi, da vprašanje postavi sodišče (čl. 31/1 ZArbit): »(1) Arbitražni senat ali ena od strank z dovoljenjem senata lahko zaprosi sodišče za pomoč pri izvedbi dokazov ali da opravi drugo dejanje, ki ga arbitraža sama ni upravičena opraviti.«

Predlagana reforma, po kateri bi notarji pristojnosti izpolnjevali kot pooblaščenči sodišč, bi v največji možni meri zagotovila kontinuiteto z obstoječo ureditvijo ter s tem zagotovila največji možni obseg pravne varnosti in predvidljivosti. Ne gre za obsežno reformo procesnega in materialnega dednega prava.

Niti sekundarno niti primarno pravo EU, prav tako pa ne Ustava Republike Slovenije in Evropska konvencija človekovih pravic ne preprečujejo prenosa pristojnosti v dednih zadevah s sodišč na notarje. Zagotoviti pa je treba:

- z vidika sekundarnega prava EU: določeno neposredno in funkcionalno zvezo med sodiščem in notarjem ter izpolnitev določenih procesnih garancij v postopku pred notarjem;
- z vidika Ustave RS, ESČP in Listine EU o temeljnih pravicah: možnost sodnega varstva polne jurisdikcije proti odločitvam notarja.

Primerjalnopravni zgledi in razvoj v primerljivih ureditvah držav članic EU izkazujejo, da je sodna pristojnost za odločanje v dednih zadevah, ki niso sporne, uveljavljena zgolj izjemoma. Notar je – glede na svojo ustavno funkcijo opravljanja javne službe, po drugi strani pa glede na okoliščino, da dedovanje v sistemu ipso iure prehoda zapuščine v izhodišču narekuje ureditev ali evidentiranje novosti v premoženjskopравnih razmerjih, ne pa oblastnega ravnanja – najprimernejši subjekt za prevzem pomembnih funkcij v teh zadevah.

Slovenijo v novejšem času zaznamuje naprežanje sodstva, da dobi ustrezno priznanje in položaj, ki ustreza njegovi oblastni funkciji pri izvrševanju sodne oblasti kot ene od treh vej državne oblasti. Zato je nujno kritično pretehtati, kakšen negativen vpliv ima na dojemanje in spoštovanje sodstva – tako v javnosti kot pri drugih dveh vejah državne oblasti – kot nosilca sodne oblasti okoliščina, da sodišča v Sloveniji izvajajo pristojnosti, tudi vodenje zapuščinskih postopkov, ki v vsebinskem pomenu niso sojenje. V vsebinskem pomenu izvajanje sodne oblasti, tudi po stališču Sodišča Evropske unije, pomeni (glede civilnih zadev) odločanje o dejanskih in pravnih vprašanjih, ki so med strankami sporna. Obremenjenost sodišč z zadevami, ki ne spadajo v vsebinsko izvrševanje sodne oblasti, je tudi vzrok okoliščine, da je število sodnikov glede na število prebivalcev v Sloveniji najvišje med državami članicami EU. Tudi ta okoliščina močno otežuje željo, da bo sodstvo resnično in dejansko percipirano kot del izvajalcev funkcij državne oblasti ter da zagotovitev ustrezne finančne neodvisnosti sodnikov ne bo pretirano obremenila državnega proračuna.

Prenos pristojnosti za urejanje nespornih zapuščinskih zadev s sodišč na notarje bo (takšna je ocena Ministrstva za pravosodje) imel pozitivne učinke za državni proračun. S povečanjem hitrosti, manjšo formalnostjo in večjo prožnostjo postopka in delovanja notarja v primerjavi z delovanjem sodišča bo koristil dedičem in drugim osebam, ki uveljavljajo pravice iz zapuščine. Prispeval bo h krepitvi zavesti, da gre pri urejanju zapuščine primarno za zasebnopravno ureditev premoženjskopравnega razmerja glede premoženja, ki je že premoženje dedičev, in ne za oblastno ravnanje. Z vidika notarjev bo prenos pristojnosti prispeval k omogočenju in krepitvi njihove ustavno priznane funkcije izvajanja javne službe. Z vidika četrtega deležnika – odvetnikov je prenos pristojnosti finančno nevtralen, krepitev pravnih poklicev, katerih pomen poudarja že Ustava RS, pa je tudi za odvetnike lahko zgolj dobrodošla.

Treba bo zagotoviti, da bo položaj notarja v postopku takšen, da bo notar ustrezal pojmu sodišča v smislu Uredbe EU o dedovanju. Ni dovolj, da ima notar pooblastilo v zakonu. Imeti bi moral pooblastilo sodišča v konkretni zadevi (sodni komisar) ali pa delovati pod nadzorom

sodišča. Več prednosti ima model notarja kot sodnega komisarja (v zapuščinski zadevi), ki je v številnih pravnih redih primerljivih držav že uveljavljen.

Treba bo zagotoviti skladnost med nacionalnim zakonom in omenjeno Uredbo EU glede vprašanj mednarodne pristojnosti, litispendence in presoje pristojnosti.

Treba bo izpopolniti sistem procesnih jamstev glede pravice do izjavljanja, predvsem glede vročanja. Izogibati se je treba pretirani uporabi fikcij vročitve (v pravem pomenu besede; ne v smislu »vročitve v hišni poštni nabiralnik«), po drugi strani pa zgolj napotilo na uporabo pravil o vročanju iz ZPP ne bi bilo ustrezno. Vsaj v primeru zapuščin (ali dednih deležev) nizke vrednosti bi skladno z načelom sorazmernosti lahko uveljavili učinkovitejše, hitrejša in cenejša metode vročanja.

Treba bo zagotoviti pravico do pritožbe (na sodišče druge stopnje). Zgolj možnost tožbe ni dovolj niti z vidika Ustave RS niti z vidika zahtev za priznanje statusa sodišča po Uredbi EU o dedovanju.

Pomembno vsebinsko vprašanje je, kako naj notar ravna v primeru, če se izkaže, da so med udeleženci sporna dejanska in pravna vprašanja glede uveljavljanja dednopravnih zahtevkov. Strokovna izhodišča podajajo dve alternativni rešitvi.

Prva (in po stališču avtorja te študije primarna) možnost je, da vsebinsko ureditev, kdaj je treba postopek prekiniti in stranko napotiti na pravdo, ostane nespremenjena. Če notar ugotovi, da so podani razlogi za prekinitev postopka, to pomeni, da se zapuščina pred notarjem (v spornem delu) ne more urediti (lahko pa izda delni sklep o dedovanju glede dela/premoženja, na katerega odločitev v pravdi ne bi mogla vplivati). V tem primeru vrne zadevo sodišču, sodišče pa postopa kot po sedanjih ureditvah. Če se postopek prekine, se po zaključku pravde konča pri zapuščinskem postopku. Notar torej ne bi smel reševati niti spornih dejanskih niti (razen če se udeleženci glede tega sporazumejo) spornih pravnih vprašanj.

Alternativna (podrejena) možnost je, da postopek prekine notar in se po zaključku pravde zadeva zaključi pri notarju. V tem okviru bi notar, enako kot sedaj sodišče, lahko odločal tudi o spornih pravnih vprašanjih (v primerih iz 210. člena) in mu postopka ne bi bilo treba prekiniti.

Miloš Auflič, notar v Ljubljani

NEKATERI AKTUALNI IZZIVI PRI POSTOPKIH IMENOVANJA NOTARJA

1 UVOD

Notariat je javna služba, katere delovno področje in pooblastila določa Zakon o notariatu (Uradni list RS, št. 13/1994, 48/1994, 82/1994, 41/1995 – odl. US, 83/2001 – OZ, 73/2004, 98/2005, 17/2006 – ZIZ-C, 115/2006, 33/2007 – ZSReg-B, 45/2008, 91/2013, 36/2020 – ZZUSUDJZ, 175/2020 – ZIUOPDVE, 189/2020 – ZFRO, 130/2022, 49/2023; v nadaljevanju ZN). Notariat skladno z drugim odstavkom 2. člena ZN opravljajo notarji, imenovani po postopku, določenem v ZN, kot svoboden poklic. V praksi se mnogokrat izkaže, da je postopek imenovanja notarja iz različnih razlogov lahko dolgotrajen, kar v praksi prinaša po eni strani (i) manjšo dostopnost notarskih storitev za stranke v krajih, kjer je določeno zgolj eno notarsko mesto in ostanejo določen čas brez notarja v svojem kraju, ter po drugi strani (ii) sum v podnormiranost postopka z vidika nepristranskosti in zakonitosti postopka, kot je sedaj predpisan v ZN. Morebiti velja razmisliti o popolnoma novem sistemu imenovanja notarjev v Republiki Sloveniji.

2 FORMALNA PRAVNA PODLAGA POSTOPKA IMENOVANJA NOTARJA

Postopek imenovanja je od vnovične uvedbe notariata v Republiki Sloveniji, tj. od leta 1995 dalje, doživel že kar nekaj sprememb tako z vidika sprememb samega ZN kot vsled sodne prakse na tem področju. V skladu z veljavnim ZN (tj. 10. členom) notarja na prosto notarsko mesto imenuje minister, pristojen za pravosodje (v nadaljevanju minister). Postopkovno mora minister slediti zakonu, ki ureja splošni upravni postopek. Uradno se postopek prične z objavo razpisa prostega notarskega mesta v Uradnem listu Republike Slovenije. Izjema od prej navedenega predstavlja možnost imenovanja notarja s strani ministra na prosto mesto v drugem kraju brez razpisa.¹

¹ V obeh primerih minister pred imenovanjem notarja pridobi mnenje Notarske zbornice Slovenije o prijavljenih kandidatih, ki pa zanj ni zavezujoče. Notarska zbornica Slovenija lahko poda mnenje o prijavljenih kandidatih v 30 dneh (1. oziroma 6. člen ZN).

Nadaljnji postopek izbire notarja med kandidati opravi minister skladno z določbo 10. a člena ZN. Izbere kandidata, ki izpolnjuje zakonske pogoje za imenovanje,² pri čemer se v izvedenem izbirnem postopku preveri njegova strokovna usposobljenost ter izpolnjevanje pogoja iz 6. točke prvega odstavka 8. člena ZN, da je vreden javnega zaupanja za opravljanje notarskega poklica.³ V ta namen je zadnja novela ZN-H (tj. z novim 8. a členom ZN) prinesla dodatno preverjanje zadevnega pogoja s strani ministra za pravosodje, tako da za kandidate pridobi podatke o pravnomočno izrečenih disciplinskih sankcijah in druge podatke, pomembne za preverjanje tega pogoja, iz evidenc, kjer se obdelujejo podatki o pravnomočno ugotovljeni disciplinski odgovornosti, in sicer s strani državnih organov, organov samoupravnih lokalnih skupnosti, nosilcev javnih pooblastil in organov gospodarskih in drugih pravnih subjektov, v katerih je bil kandidat zaposlen.

Izbirni postopek opravijo člani komisije, ki jo imenuje minister, pri čemer je za sodelovanje v predmetni komisiji določen pogoj, da mora vsak član komisije imeti opravljen pravniški državni izpit in najmanj pet let izkušenj na pravniških delih. Člani komisije izvedejo izbirni postopek s preverjanjem strokovne usposobljenosti⁴ iz (i) dokumentacije, ki jo je predložil kandidat, in (ii) s pisnim preizkusom usposobljenosti ali z ustnim razgovorom⁵ na podlagi meril, s katerimi komisija preveri, kateri kandidati so strokovno usposobljeni, pri čemer prej navedene kriterije in postopek za ugotavljanje strokovne usposobljenosti določa Pravilnik o merilih za preverjanje strokovne usposobljenosti kandidatov za notarja (Uradni list RS, št. 4/23; v nadaljevanju Pravilnik),⁶ v veljavi od 28. januarja 2023 dalje.

Kandidatovo strokovno znanje se tako preveri s pisnim preizkusom ali ustnim razgovorom, pri čemer je v diskreciji komisije, da sama določi način preverjanja znanja kandidatov pod pogojem, da je za vse kandidate, prijavljene za isto prosto notarsko mesto, enak.⁷ Kandidatove izkušnje in veščine se preverijo na podlagi dokumentacije, ki jo kandidat priloži k prijavi na

2 8. člen ZN določa, da je za notarja lahko imenovan kandidat, ki izpolnjuje naslednje pogoje:

1. da je državljan Republike Slovenije ali druge države članice Evropske unije ali Evropskega gospodarskega prostora ali državljan Švicarske konfederacije ali države članice Organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj,
 2. da je poslovno sposoben in ima splošno zdravstveno zmožnost,
 3. da ima v Republiki Sloveniji pridobljen strokovni naslov univerzitetni diplomirani pravnik ali strokovna naslova diplomirani pravnik (UN) in magister prava oziroma je v tujini končal primerljivo izobraževanje s področja prava, ki se dokazuje s tujo listino o izobraževanju in priloženim mnenjem o izobraževanju ali z odločbo o priznavanju izobraževanja za namen zaposlovanja ali z odločbo o nostrifikaciji,
 4. da je opravil pravniški državni izpit,
 5. da ima pet let praktičnih izkušenj na pravniških delih po opravljenem pravniškem državnem izpitu, od tega najmanj eno leto pri notarju, na sodišču, pri odvetniku, na državnem tožilstvu ali pri državnem odvetništvu,
 6. da je vreden javnega zaupanja za opravljanje notariata,
 7. da aktivno obvlada slovenski jezik,
 8. da ima opremo in prostore, ki so potrebni in primerni za opravljanje notariata,
 9. da še ni dopolnil 64 let.
- 3 Zadnji odstavek 10. člena ZN določa, da zadevnega pogoja ne izpolnjuje tisti, za katerega je na podlagi dosedanjega dela, ravnanja ali obnašanja utemeljeno sklepati, da notarskega poklica ne bo opravljal strokovno, pošteno ali da kot notar ne bo varoval ugleda notarskega poklica ter nepristranskosti, ali kdor je bil obsojen za kaznivo dejanje, zaradi katerega je moralno nevreden za opravljanje notariata, dokler se kazenska sankcija po zakonu ne izbriše.
- 4 Pri preverjanju strokovne usposobljenosti se kot kriteriji upoštevajo kandidatovo (i) strokovno znanje, (ii) njegove izkušnje in (iii) veščine.
- 5 Predmetni ustni razgovor lahko s kandidati za imenovanje na notarsko mesto opravi tudi minister.
- 6 Predmetni Pravilnik je nadomestil prvi tak pravilnik, tj. Pravilnik o merilih in načinu preverjanja strokovne usposobljenosti kandidatov za notarja (Uradni list RS, št. 20-376/2022), ki je veljal od 19. februarja 2022 do 27. januarja 2023, ki je bil sprejet vsled odločitve Vrhovnega sodišča Slovenije, sodba I UP 215/2021, kot pojasnjeno v nadaljevanju.
- 7 Kot določa 5. člen Pravilnika, poteka (i) pisni preizkus tako, da kandidat reši test, ki ga komisija vnaprej pripravi in je za vse kandidate, prijavljene na razpis za isto prosto notarsko mesto, enak, oziroma (ii) ustni razgovor tako, da komisija kandidatu postavi vprašanja iz nabora vprašanj, ki je vnaprej pripravljen in za vse kandidate, prijavljene na razpis za isto prosto notarsko mesto, enak. Zadevno ne velja za kandidate, ki se iz opravičljivih razlogov ne morejo udeležiti preizkusa znanja in jim je določen nov datum opravljanja pisnega preizkusa oziroma ustnega razgovora.

predmetni razpis, pri čemer jih komisija ovrednoti skladno s 6. členom Pravilnika (izkušnje) oziroma 7. členom Pravilnika (veščine).

Po opravljenem izbirnem postopku so člani komisije dolžni v roku sedmih dni ministru posredovati svoje mnenje, ali prijavljeni kandidati izpolnjujejo pogoje iz drugega odstavka 10. a člena ZN. V mnenju mora biti za vsakega kandidata navedeno, da izpolnjuje pogoj iz 6. točke 8. člena ZN, ter upošteva 8. člen Pravilnika, kateri kandidat je strokovno najbolj usposobljen. Temu primerno predlagajo ministru imenovanje kandidata.

Mnenju komisije sledi odločitev ministra, ki izda odločbo o imenovanju notarja. Zoper odločitev ministra ni pritožbe, dovoljen pa je upravni spor.⁸ Če je zoper odločbo sodišča prve stopnje v skladu z določbami zakona, ki ureja upravni spor, vložena pritožba,⁹ sodišče druge stopnje odloči o pritožbi v 30 dneh od njenega prejema, zaradi česar se postopek imenovanja na prosto notarsko mesto prekine do pravnomočnosti sodne odločbe.

3 SODNA PRAKSA V POSTOPKIH IMENOVANJA NOTARJEV

Pravica do pravnega sredstva je ustavna oziroma nadustavna pravica (25. člen Ustave Republike Slovenije),¹⁰ ki konkretno v upravnem postopku pomeni skrb za odpravo nepravilnosti ali nezakonitosti postopka ter predstavlja procesno pravico v smislu varstva pravic strank ter posledično izvajanje nadzora nad delovanjem organov države. ZUS-1C, kot že navedeno, je z novelo ZN prinesel omejitve možnosti pritožb v postopku imenovanja notarja na Vrhovno sodišče Republike Slovenije, je pa s tem odpravljena možnost »mrtvega teka« vlaganja pritožb v postopku imenovanja notarja, kot ga je poznala ureditev ZN pred tem.

V nadaljevanju na kratko predstavim odločitve sodišč, ki so najpomembnejše vplivale na postopke imenovanja notarjev v preteklosti.

Sodba Vrhovnega sodišča RS I Up 179/2018 z dne 24. oktobra 2018 je jasno postavila ločnico med delom ministra in komisije pri postopku izbire notarja, pri čemer se še v obrazložitvi sodne odločbe posebej izpostavlja:

Za zagotovitev enakopravne dostopnosti delovnih mest notarjev s ciljem doseganja največje strokovnosti izbranega kandidata je pomembno ne le to, da imenovani kandidat izpolnjuje za imenovanje za notarja predpisane pogoje (8. člen ZN), torej tiste, ki kandidatu omogočijo vstop v izbirni postopek, temveč tudi, da je v tem postopku izbira opravljena na podlagi kriterijev, ki so namenjeni ugotovitvi, kateri izmed teh kandidatov je za opravljanje navedenega poklica strokovno najprimernejši. Drugih kriterijev na podlagi ustavnoskladne razlage ZN za izbiro ni mogoče uporabiti. Kriteriji politične presoje v primeru notariata zato niso niti predvideni niti dopustni.

Minister kot za imenovanje notarjev odgovorni funkcionar lahko preveri zakonitost izbirnega postopka in odredi vse, kar je potrebno, da se odpravijo pomanjkljivosti. Poleg tega je v njegovi pristojnosti izbira, da med enako strokovno usposobljenimi (torej enako ocenjenimi) kandidati izbere tistega, ki ga prepriča v to, da mu podeli svoje zaupanje v najboljše opravljanje tega po-

8 Tožba v sporu se vložijo v petnajstih dneh od vročitve odločbe, pri čemer o tožbi odloči sodišče najkasneje v 30 dneh od njene vložitve.

9 Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o upravnem sporu (ZUS-1C) (Uradni list RS, št. 49-1516/2023) je omejil (od 28. junija 2023 dalje) možnost pritožb na sodišče druge stopnje, na pogoje, ki jih določa sam ZUS-1C.

10 Uradni list RS/l, št. 33/91, Uradni list RS, št. 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13, 47/13, 75/16 – UZ70a, 92/21 – UZ62a).

klica. Pooblastila, da bi za notarja imenoval kandidata, ki med ocenjenimi kandidati ni najbolj strokovno usposobljen, pa minister nima.

Kot že omenjeno, je k sprejetju Pravilnika prispevala sodba Vrhovnega sodišča RS I Up 215/2021 z dne 15. decembra 2021, kjer se izpostavlja naslednje bistvo:

Presoja komisije, če naj bo v skladu z določbami ZN sprejeta kot strokovna, mora temeljiti na enotnih, objektivno določenih merilih, kar lahko, če so merila vnaprej določena oziroma sprejeta. V nasprotnem primeru ne gre za izbiro, ki bi bila skladna z zakonom, saj pomeni odsotnost meril tveganje za nedopustno neenako obravnavanje kandidatov pri ocenjevanju, s tem pa za doseganje ciljev, ki niso enaki tem, kot izhajajo iz določb ZN. Navedeno pa tudi v povezavi s pomenom notariata, ki ga kot javno službo določa že Ustava v 137. členu, vzpostavlja zahtevo po določitvi meril s predpisom.

Kandidatovi pravici do sodelovanja v zakonitem izbirnem postopku mora z razlogi slediti tudi ministrova odločba o izbiri, ko povzema delo strokovne komisije pri vrednotenju strokovne usposobljenosti kandidatov. Iz obrazložitve mora biti tako razvidno najmanj, katera vnaprej določena merila je komisija uporabila v posamičnem primeru. [...] Pri tem ne gre za vsebinsko presojo, kako so bili navedeni kriteriji uporabljeni z vidika pravilnosti njihovega vrednotenja v konkretnem postopku (npr. vrednotenje delovnih izkušenj kandidatov), saj sodi ocenjevanje v sfero avtonomne presoje komisije.

Predstavljam sklep Vrhovnega sodišča RS I Up 120/2023 z dne 5. julija 2023, ki je potrdil že nekatera pretekla sprejeta stališča sodne prakse ter podal nekatera nova, pri čemer se je izpostavilo: *Presoja zakonitosti izpodbijanega akta je vedno omejena na navedbe v tožbi. To, da sodišče pri presoji tožbenega predloga ni vezano na tožbene razloge, ne pomeni, da sodišče prevzame oziroma nadomesti trditveno podlago. Tožbenega predloga namreč ne opredeljuje le formalni predlog, temveč ga opredeljujejo tudi tožbene navedbe o tem, kateri vsebinski del izpodbijanega akta je sporen, torej o čem naj sodišče presoja.*

Ocenjevanje kot strokovno opravilo in subjektivno vrednotenje znanja kandidatov, ki ga opravijo člani komisije, ne more biti predmet upravnega spora zoper odločbo o imenovanju notarja.

Materialno zmotno je stališče prvostopenjskega sodišča po zapisniškem beleženju vrednotenja posameznih vprašanj. Namen zapisnika o ustnem razgovoru je zagotoviti dokazilo glede pravilnosti izvedbe ustnega razgovora, kar omogoča kontrolo sodišča nad spoštovanjem drugega odstavka 5. člena Pravilnika, da komisija kandidatu postavi vprašanja, ki morajo biti za vse kandidate enaka, kandidatu pa zatrjevanje nasprotnega.

ZN in Pravilnik namreč ne nalagata komisiji, naj pri vsakem vprašanju določi najvišje možno število točk in točkuje vsak odgovor posebej (sodišče zato tudi ne preverja pravilnosti seštevka točk), niti da naj sprejme podrobnejšo metodologijo ocenjevanja s tako vsebino in jo predstavi kandidatom pred začetkom razgovorov (kar je zavrnilo že prvostopenjsko sodišče), njeno uporabo pa dokumentira v zapisniku ali v drugače poimenovani listini, ki jo sestavi za namen prikaza vsebine in načina izvedbe izbirnega postopka.

Zapisnik o opravljenem ustnem razgovoru komisije s kandidatom ni zapisnik o upravnem dejanju, ampak je zapisnik o dejanju strokovnega organa. Zapisnik o opravljenem ustnem razgovoru je torej le dokazilo glede pravilnosti izvedbe ustnega razgovora in kot tak dokazuje, da so bili vsi kandidati deležni enake obravnave pri ocenjevanju strokovne usposobljenosti.

V konkretni postopku imenovanja avtorja tega članka na mesto notarja je Upravno sodišče Republike Slovenije s sodbno II U 184/2023-43 z dne 20. novembra 2023 ugodilo tožbi zoper

odločbo o imenovanju, izpodbijano odločbo odpravilo in zadevo vrnilo upravnemu organu v vnovični postopek. V razlogih te sodbe je upravno sodišče med drugim navedlo, da je **zgolj preverljivost poteka ustnih razgovorov in njihove vsebine dokaz transparentnosti in hkrati zagotovilo za izvedbo poštenega postopka**, ta preverljivost pa je mogoče le ob predložitvi zapisnikov o dejanskem poteku in vsebini razgovorov z vsemi kandidati. Ker zapisniki o ustnih razgovorih s kandidati niso bili vodeni v času razgovorov ali pa takih zapisnikov v spisovnem gradivu ni, je štel, da **ni mogoče brez sence dvoma preveriti zakonitosti in poštenosti izvedenega postopka**. Na podlagi 3. točke prvega odstavka 64. člena Zakona o upravnem sporu (v nadaljevanju ZUS-1) je zaradi bistvene kršitve pravil postopka tožbi ugodilo, ker v postopku izdaje izpodbijane odločbe niso bila upoštevana pravila postopka, saj izbirni postopek ni bil voden na način, da bi bilo mogoče preveriti vsebinsko pravilnost njegove izvedbe, kar je vplivalo na zakonitost odločitve o izbiri. V tej zadevi je avtor tega članka po pravnomočnosti te sodbe vložil predlog za dopustitev revizije,¹¹ glede katerega je Vrhovno sodišče RS izdalo sklep Vrhovnega sodišča RS X DoR 69/2024-6 z dne 16. oktobra 2024, s katerim je odločilo, da se revizija dopusti glede vprašanja: *Ali je upravno sodišče, upošteva določbo 10. a člena ZN in določbe Pravilnika, pravilno štel, da je v postopku imenovanja notarja predpisana obveznost vodenja zapisnikov na ustnih razgovorih?*

Kot izhaja iz obrazložitve sodbe, se Vrhovno sodišče RS s tem vprašanjem še ni ukvarjalo, odgovor nanj pa bi bil objektivno pomemben za razvoj prava prek sodne prakse. Kot se še navaja, se tako vprašanje namreč lahko pojavi tudi v nadaljnjih postopkih za imenovanje notarjev na razpisana notarska mesta, zato odgovor nanj lahko vpliva tudi na vodenje teh postopkov. Vrhovno sodišče je pri tem tudi izpostavilo, da bi z odgovorom na predmetno vprašanje bilo hkrati odgovorjeno tudi na večji del preostalih vprašanj,¹² glede katerih predlog za dopustitev revizije ni bil dovoljen še posebej.

4 NEKATERA AKTUALNA ODPRTA VPRAŠANJA V POSTOPKIH IMENOVANJA NOTARJEV

Glede na še sveže izkušnje pri postopku imenovanja na mesto notarja avtorja tega članka, bi rad izpostavil naslednja odprta vprašanja, ki so ostala neodgovorjena med postopkom.

11 Redno pravno sredstvo – pritožba zoper predmetno sodbo je bila namreč zaradi novele ZN v povezavi z ZUS-1C, ki je stopila v veljavo med postopkom imenovanja, zavržena.

12 Ostala postavljena vprašanja so bila:

1. Ali sodišče v upravnem sporu v okviru sodne kontrole zakonitosti oziroma pravilnosti (izbirnega) postopka imenovanja notarja oziroma odločbe o imenovanju notarja na prosto notarsko mesto upravičeno ugotavlja in presoja dejanski potek in vsebino ustnega razgovora kandidata/-ov pred komisijo?
- 2.1. Ali je upravno sodišče s tem, ko ni obrazložilo, kakšen zapisnik bi bil po njegovi oceni ustrezen, kršilo določbo 14. točke drugega odstavka 339. člena ZPP v zvezi s tretjim odstavkom 75. člena ZUS-1?
3. Ali je sodišče s tem, ko je ključne razloge sodbe v upravnem sporu oprlo na v spisovni dokumentaciji neobstoječe zapisnike o dejanskem poteku in vsebini ustnih razgovorov, ravnalo v nasprotju z namenom in pravili upravnega spora na podlagi tožbe neizbranega kandidata na razpisu za notarsko mesto?
- 3.1. Ali je upravno sodišče s tem, ko je odločitev oprlo na izvedene dokaze, ki nimajo osnove v tožnikovi trditveni podlagi, kršilo določbo prvega odstavka 7. člena ZPP in s tem poseglo v pravico do izjave stranke z interesom?
4. Ali upravno sodišče v upravnem sporu na podlagi tožbe neizbranega kandidata na razpisu za notarsko mesto lahko odloča z dokaznim standardom »gotovosti« in s tem v zvezi zanemari dokazna pravila oziroma ali je uporaba dokaznega standarda »gotovosti« v upravnem sporu na podlagi tožbe neizbranega kandidata na razpisu za notarsko mesto v nasprotju s prakso Vrhovnega sodišča RS?
- 4.1. Ali je upravno sodišče s tem, ko je v zvezi z vprašanjem, ali so v konkretnem primeru vsi kandidati dobili enaka vprašanja, uporabilo dokazni standard gotovosti, kršilo določilo 8. člena ZPP in poseglo v pravico stranke z interesom do izjave (8. točka drugega odstavka 339. člena ZPP) in do enakega varstva pravic (22. člen URS)?

Glede na zgoraj navedeno dovoljeno revizijsko vprašanje bi bilo zaradi transparentnosti postopka treba jasno določiti, da se za vsak korak, ki ga opravi komisija, določi način, kako se posamezni korak izvede in ustrezno evidentira (če je to sploh potrebno), torej da se vsak korak zabeleži z ustreznim zapisnikom. Komisija po mojem mnenju sicer temu v praksi že ustrezno sledi (npr. zapisnik o opravljenem ustnem razgovoru predstavlja sestavni del mnenja, ki ga poda komisija).

Sam vidim tudi potrebo, da se določi, kdo lahko sestavlja takšno komisijo (npr. predstavnik ministrstva za pravosodje, sodnik, odvetnik in pa tudi notar), tako kot je na primer določeno pri sestavi članov disciplinske komisije II. stopnje po ZN (drugi in tretji odstavek 115. člen ZN).¹³ V tem kontekstu sem mnenja, da je prisotnost notarja v komisiji vsekakor koristna in potrebna, pri čemer pa bi bilo potem istočasno treba določiti jasne pogoje, kdaj se mora notar iz sodelovanja v komisiji izločiti, vse v smislu kot že sedaj velja za notarje pri opravljanju poklica z vidika konflikta interesov in notarjeve nepristranskosti (22. člen ZN).¹⁴

Razmislek pa bi bil potreben tudi z vidika, kdaj začeti postopek imenovanja notarja. V praksi se postopki imenovanja največkrat pričnejo (še) potem, ko notar zaradi upokojitve sporoči ministrstvu, da želi prenehati z opravljanja notarskega poklica. Vsaj v teh primerih bi se lahko postopek imenovanja notarja v vsakem primeru pričel v začetku koledarskega leta, v katerem notar dopolni 70 let, kar bi omogočilo, da se postopek izpelje pravočasno, učinkovito in zakonito. Tako bi se lahko v praksi izognili situacijam, da upokojeni notar zapusti notarsko mesto pred pravnomočnim imenovanjem novega notarja na njegovo mesto.

5 ZAKLJUČEK

Postopki imenovanja notarjev morajo potekati nepristransko in zakonito, pri čemer morajo biti v tem postopku sprejete odločitve, ki so po vsebini vredne javnega zaupanja, kar je cilj opravljanja poklica vsakega notarja. Hitri pregled primerjave med postopki imenovanja med različnimi pravniškimi deli nudi zaključek, da so postopki različno normirani. Kar se tiče postopka imenovanja notarjev je pomembno, da se (i) ohranijo posebnosti pri imenovanju notarja, ki pritičejo samemu delu notarja, ter (ii) da se istočasno ne omeji dostopnosti do imenovanja notarja. Že pred časom sem imel možnost sodelovati kot predstavnik Notarske zbornice Slovenije pri javni razpravi noveliranja področja opravljanja pravniškega državnega izpita, kjer smo se pogovarjali tudi o možnosti specializiranih pravniških državnih izpitov (glede na cilj kandidata, kateri pravniški poklic bi opravljal), pri čemer smo pri vsaki takšni rešitvi vedno puščali odprta vrata za prehajanje med različnim pravniškimi poklici. Po drugi strani pa se lahko išče ter najde tudi rešitev *preko meje*, čeprav vsaka taka rešitev ni vedno neposredno uporabna tudi glede na tradicijo notarskega poklica v takšni drugi državi.

13 Disciplinsko komisijo II. stopnje sestavljajo predsednik in dva člana. Predsednika in enega člana imenuje minister izmed univerzitetnih diplomiranih pravnikov z najmanj petimi leti praktičnih izkušenj na pravniških delih po opravljenem pravniškem državnem izpitu, enega člana pa izvoli skupščina zbornice iz vrst notarjev za dobo dveh let.

14 Notar ne sme sestavljati listin, iz katerih neposredno izhajajo pravice ali obveznosti zanj, za njegovega zakonca ali osebo, s katero živi v zunajzakonski življenjski skupnosti, za osebe, s katerimi je v sorodstvu v ravni črti do kateregakoli kolena, v stranski vrsti ali po svaštvu pa do drugega kolena, ali za osebe, katerim je posvojenec, rejnik ali skrbnik, ali v zadevah, v katerih je zakoniti zastopnik kakšnega udeleženca ali njegov pooblaščenec.

Črtomir Ključevšek, notarski pomočnik pri notarju
Marku Samardžiću v Domžalah

POLOŽAJ STARŠEV KOT ZASTOPNIKOV MLADOLETNIH OTROK PRI RAZPOLAGANJU Z NJIHOVIMI PREMOŽENJSKIMI PRAVICAMI

Razpolaganje s premoženjskimi pravicami je vsakodnevna storitev v notarskih pisarnah. Občasno se v notarskih pisarnah zglasijo starši, ki bi radi v imenu svojih mladoletnih otrok razpolagali z njihovimi premoženjskimi pravicami. Kako pravilno postopati v takšnih primerih? Ali mladoletne otroke lahko zastopa en starš ali sta potrebna oba? In ali je treba imenovati kolizijskega zastopnika, in če da, kdaj? Na navedena vprašanja bo odgovorjeno v nadaljevanju.

UVOD

Ureditev predpisov na predmetnem področju se je iz stare zakonske ureditve, določene v Zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (v nadaljevanju ZZZDR), spremenila v novo ureditev, določeno v Družinskem zakoniku (v nadaljevanju DZ). Za piko na i pa sta predavateljici z Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti na spletnem izobraževanju Notarske zbornice na temo »Premoženje mladoletnih otrok (pridobivanje in odsvajanje premoženja) in pravni posli glede premoženja oseb pod skrbništvom« sporočili jasno stališče ministrstva, da starš ne more zastopati svojega mladoletnega otroka pri pravnem poslu, kjer starš tudi sam nastopa kot stranka, ne glede na to, na kateri strani starš nastopa kot stranka. V nadaljevanju tega prispevka se bom zato osredotočil na položaj staršev kot zastopnikov mladoletnih otrok pri razpolaganju z otrokovimi premoženjskimi pravicami.

Fizične osebe pridobijo poslovno sposobnost s polnoletnostjo, to je, ko dopolnijo osemnajst let. Fizična oseba lahko pridobi popolno poslovno sposobnost pred polnoletnostjo, in sicer s sklenitvijo zakonske zveze in v primeru, ko sodišče prizna popolno poslovno sposobnost osebi, mlajši od osemnajst let, ki je postala roditelj in je dosegla tako telesno in duševno zrelost, da je sposobna za samostojno življenje.¹ Na drugi strani pa starši, razen če zakon določa drugače, zastopajo osebo, ki še ni dopolnila osemnajst let, razen če je že prej pridobila popolno poslovno sposobnost in če zakon ne določa drugače.² Pri tem pa velja omeniti, da osebe, ki so dopolnile

1 152. člen DZ.

2 145. člen DZ.

petnajst let, lahko same sklepajo pravne posle, če zakon ne določa drugače (omejena poslovna sposobnost). Za sklepanje poslov, ki bistveno vplivajo na življenje osebe pred polnoletnostjo ali po njej, je potrebno dovoljenje staršev.³

STARA ZAKONSKA UREDITEV PO ZZZDR

ZZZDR je določal, da so smeli starši s privolitvijo centra za socialno delo odsvojiti ali obremeniti stvari iz premoženja svojega otroka samo zaradi njegovega preživljanja, vzgoje in izobrazbe ali če to zahtevala kaka druga njegova korist.⁴ Glede na navedeno določbo se je zaradi dodatne zahtevane privolitve centra za socialno delo in ob predpostavki soglasja med starši izoblikovala sodna praksa,⁵ da zadošča, da le eden od staršev zastopa mladoletnega otroka. Navedenemu stališču je sledila tudi notarska praksa. Samo en starš je tako lahko tudi izstavil zemljiškoknjižno dovolilo, kateremu pa je moral biti skladno z Zakonom o zemljiški knjigi (ZZK-1) priložen izpisek iz matičnega registra, iz katerega je izhajalo, da je oseba, ki je zemljiškoknjižno dovolilo izstavila, roditelj mladoletne osebe, glede na to, da pa je bila potrebna tudi odobritev oziroma soglasje pristojnega organa socialnega skrbstva oziroma drugega pristojnega državnega organa, pa je moralo biti zemljiškoknjižnemu dovolilu priloženo tudi to dovoljenje, odobritev oziroma soglasje.

NOVA ZAKONSKA UREDITEV PO DZ

DZ, ki se je pričel uporabljati 15. aprila 2019, je na tem področju prinesel korenite spremembe. DZ določa, da otrokovo premoženje upravljajo v njegovo korist njegovi starši,⁶ pri čemer pa je vsebinsko ostala stara določba ZZZDR, in sicer, da smejo starši odsvojiti ali obremeniti stvari iz premoženja svojega otroka samo zaradi njegovega preživljanja, vzgoje in izobrazbe ali če to zahteva kakšna druga njegova korist.⁷ Z namenom poenostavitve in pohitritve postopkov ter z namenom, da starši v celoti skrbijo za otroka in tudi njegovo premoženje, je bila odpravljena potreba po privolitvi centra za socialno delo. Dodana pa je bila nova varovalka, in sicer, da mora sodišče v primeru obstoja nevarnosti, da bodo starši z odsvojitvijo ali obremenitvijo stvari iz premoženja svojega otroka ogrozili njegove premoženjske koristi, izreči ukrepe, ki jih za varstvo premoženjskih koristi otroka določa DZ.⁸ Postopek se lahko začne na predlog ali po uradni dolžnosti. Na tem mestu izpostavljam tudi določbo DZ, ki določa, da morajo državni organi, izvajalci javnih služb, nosilci javnih pooblastil, organi lokalnih skupnosti ter druge fizične in pravne osebe v vseh dejavnostih in postopkih v zvezi z otrokom skrbeti za korist otroka. Torej morajo biti tudi notarji pri svojem delu pozorni, da se varujejo koristi otroka. V primeru zaznane nevarnosti je treba obvestiti sodišče ali center za socialno delo, da se ustrezno zaščitijo koristi otroka.⁹ V primeru izrečenega ukrepa so starši postavljeni v položaj skrbnika, kar v prak-

3 146. člen DZ.

4 111. člen ZZZDR.

5 VSRS, opr. št. II Ips 249/94 z dne 8. novembra 1995.

6 147. DZ.

7 149. DZ.

8 149. člen DZ.

9 7. člen DZ.

si pomeni, da morajo oddajati skrbniška poročila ter potrebujejo soglasje centra za socialno delo za odobritev pravnega posla.

Glede na navedene določbe DZ ter zlasti v povezavi z odpravo privolitve k določenim pravnim poslom centra za socialno delo, katerega vloga je bil dejanski nadzor pravnega posla, se je postavilo vprašanje utemeljenosti dotedanje prakse, po kateri je lahko le eden od staršev zastopal mladoletnega otroka. Izoblikovalo se je stališče, da lahko starša po uveljavitvi DZ le skupno zastopata otroka do dopolnjenega petnajstega leta in le skupno podata dovoljenje k pravnemu poslu, ki ga je sklenil otrok, ki je že dopolnil petnajst let, in gre za pravni posel, ki bistveno vpliva na otrokovo življenje (pred polnoletnostjo ali po njej).¹⁰ Po ureditvi v času ZZZDR je vloga centra za socialno delo zagotavljala, da je bil pravni posel izpeljan v korist otroka. Sedaj pa je takšen način nadzora odpravljen, zaradi česar bi lahko eden izmed staršev samovoljno posegal v premoženjska razmerja svojega otroka, ne da bi za to imel soglasje drugega starša. Takšno težavo odpravlja le skupno zastopanje staršev. Vsled navedenega morata po uveljavitvi DZ oba starša podati zemljiškoknjižno dovolilo za poslovno nesposobnega otroka, priložen pa mora biti izpisek iz matičnega registra, iz katerega izhaja, da je oseba, ki je zemljiškoknjižno dovolilo izstavila, roditelj mladoletne osebe. Potrebne dovoljenja, odobritve oziroma soglasja pristojnega organa socialnega skrbstva oziroma drugega pristojnega državnega organa iz drugega odstavka 35. člena ZZK-1 ni več treba priložiti, saj se to ne izdaja. Izdaja se le v primeru izrečenih ukrepov zoper starše, ko so ti postavljeni v položaj skrbnika. Prav tako je v primeru podaje zemljiškoknjižnega dovolila pri otroku z omejeno poslovno sposobnostjo potrebno soglasje obeh staršev. Starša lahko podata soglasje k pravnemu poslu v isti ali ločeni listini. Notar tako overi podpis otroka z omejeno poslovno sposobnostjo na zemljiškoknjižnem dovolilu in podpis staršev na isti ali ločeni listini, listini pa mora biti priložen izpisek iz matičnega registra, iz katerega izhaja, da sta osebi, ki sta soglasje izstavili, roditelja mladoletne osebe. Na drugi strani pa, če soglasja med staršema ni, morata na sodišče.

POSEBNA PRIMERA

Prvi posebni primer so otroci, ki imajo samo enega starša. To so situacije, ko je drugi starš bodisi pokojen, mu je bila odvzeta poslovna sposobnost, je neznan itd. V takšnem primeru otroka zastopa samo en starš. Notar v takšnih primerih overi podpis edinega starša, pri čemer pa mora preveriti, ali ima otrok res samo enega starša. Poleg izpiska iz matičnega registra, iz katerega izhaja, da je oseba, ki je zemljiškoknjižno dovolilo izstavila, roditelj mladoletne osebe, se priloži tudi listina, ki takšno navedbo utemeljuje (izpisek iz matičnega registra o smrti, sklep o odvzemu poslovne sposobnosti, izpisek iz matičnega registra o rojstvu ipd.).

Drugi posebni primer pa so situacije, ko so stranke istega pravnega posla tako poslovno nesposobni ali omejeno poslovno sposobni otroci kot tudi njihov starš oziroma starša. Na izobraževanju Notarske zbornice dne 18. aprila 2023 na temo »Premoženje mladoletnih otrok (pridobivanje in odsvajanje premoženja) in pravni posli glede premoženja oseb pod skrbništvom« sta predavateljici z Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti ga. Špela Isop, v. d. generalne direktorice, in ga. Marjeta Žibert, sekretarka na Direktoratu za družino, sporočili jasno stališče ministrstva: »*Pri isti pogodbi ne more (starš) istočasno zastopati sebe in pa še otroka. To je kolizija interesov.*« Z drugimi besedami to pomeni, da starš ne more zastopati

10 Komentar Zakona o notariatu, mag. Nataša Erjavec, razdelek 7.2.11.

svojega otroka pri pravnem poslu, pri katerem starš tudi sam nastopa kot stranka, ne glede na to, na kateri strani starš sklepa pogodbo, ter da je v vseh primerih, pri katerih starš in mladoletni otrok nastopata kot stranki, potrebno imenovanje kolizijskega zastopnika. Podani so bili tudi primeri, ko lahko ima starš v primeru prodaje solastniških deležev na nepremičninah, kjer sta solastnika otrok in starš, zaradi prezadolženosti interes, da se njegov solastniški delež hitro proda, otrok pa takšnega interesa nima. Prav tako se pri ugotavljanju kolizije interesov tudi ne meri končen izkupiček pravic in obveznosti oziroma »plusov in minusov«, ki bi jih imel otrok iz pogodbe. Otroku bi na primer lahko mati podarila stanovanje in si istočasno izgovorila služnost. Predavateljici sta pojasnili, da ministrstvo želi čim bolj zavarovati otroke, zaradi česar je vedno potrebno imenovanje kolizijskega zastopnika, če otrok in starš nastopata kot stranki pri istem pravnem poslu.¹¹ DZ določa, da center za socialno delo ali sodišče imenuje kolizijskega skrbnika otroku, nad katerim izvajajo starševsko skrb starši, če so si njihove koristi v navzkrižju.¹² Po pregledu sodne prakse gre ugotoviti, da primerov, ki bi pokrivali stališča ministrstva še ni.. Sodišče je že večkrat odločilo, da se kolizijski skrbnik postavi takrat, ko se pri sodišču vzbudi dvom, ali starši zmorejo v postopku varovati ne le svoje, temveč predvsem interese in koristi otroka.¹³ Osebnostno sprejemam stališče ministrstva glede postavitve kolizijskega zastopnika otroku pri pogodbah, kjer je podpisnik pogodbe na isti strani tudi njegov starš. Interesi staršev ne morejo biti vedno enaki kot interesi otrok. V primerjavi z ureditvijo po ZZZDR, ko so smeli starši zgolj s privolitvijo centra za socialno delo odsvojiti ali obremeniti stvari iz premoženja svojega otroka, se stališče o postavitvi kolizijskega skrbnika za pravne posle, pri katerih nastopata starš in mladoletni otrok, tudi ne zdi več pretogo razlaganje kolizije interesov, saj je sedaj dodaten »nadzor« s kolizijskim zastopnikom potreben le za posle, pri katerih nastopa tudi eden ali oba starša. Nadalje sta predavateljici navedli, da lahko pri pogodbah med enim izmed staršev in otrokom drugi starš zastopa otroka, česar pa ni mogoče sprejeti. Upošteva stališče, da lahko starša po uveljavitvi DZ le skupno zastopata otroka, je nesporno, da mora biti otroku, ki se kot pogodbeni stranka nahaja na isti ali drugi strani pogodbenih strank, kot se nahaja starš, ki je podpisnik pogodbe, imenovan kolizijski zastopnik. Tako ne more pri pogodbah med enim izmed staršev in otrokom le drugi starš zastopati otroka, ampak je vedno treba imenovati otroku kolizijskega zastopnika. Pri vsem tem pa ne gre spregledati, da kolizijski zastopnik upošteva tudi mnenje, ki ga poda starš, ki ni podpisnik pogodbe.

SKLEP

Vsled vsega navedenega gre ugotoviti, da lahko starša po uveljavitvi DZ le skupno zastopata otroka do dopolnjenega petnajstega leta in le skupno podata dovoljenje k pravnemu poslu, ki ga je sklenil otrok, ki je že dopolnil petnajst let, in gre za pravni posel, ki bistveno vpliva na otrokovo življenje. Treba pa je poznati tudi dve posebnosti. Če ima otrok samo enega starša, otroka zastopa starš sam, druga posebnost pa je, da otrok vedno potrebuje kolizijskega zastopnika pri pogodbah, kadar je podpisnik iste pogodbe tudi njegov starš, ne glede na to, na kateri strani strank je starš. Na tak način tudi v polni meri zagotavljamo načelo otrokove koristi, ki nas obvezuje in je določeno v 7. členu DZ.

11 Glej strokovno izobraževanje Premoženje mladoletnih otrok (pridobivanje in odsvajanje premoženja) in pravni posli glede premoženja oseb pod skrbništvom. Objavljeno na <https://notzs.mitem.si/asset/q22QMWHYZ6mQYZMi> (zajeto dne 13. aprila 2025).

12 269. člen DZ.

13 VSL Sklep IV Cp 1111/2024 z dne 24. julija 2024 in VSL Sklep IV Cp 1716/2023 z dne 16. oktobra 2023.

Hana Hoblaj, dipl. iur., sodna tolmačka za slovenski jezik, notarska pomočnica pri notarki Ruži Hoblaj v Murskem Središču, Hrvaška

NOVA PRAVNA UREDITEV POGODBE O DOSMRTNEM PREŽIVLJANJU IN VZPOSTAVITEV REGISTRA NA HRVAŠKEM

1 UVOD

Hrvaški zakonodajalec je decembra 2023 uzakonil spremembe na področju normativne ureditve pogodb o dosmrtnem preživljanju z namenom odprave zaznanih pomanjkljivosti prejšnje ureditve. Ker gre za pogodbo o dosmrtnem preživljanju kot občutljivem pravnem instrumentu, ki ga v večji meri uporabljajo ranljive starejše osebe, je zakonodajalec zaznal pomanjkljivosti in jih skušal odpraviti z novo normativno ureditvijo in uvedbo registra v obliki elektronske baze podatkov. Cilj celovite prenove zakonodajnih okvirov na področju pogodb o preživljanju je boljša pravna zaščita ranljivih odraslih oseb, za kar se zavzema tudi EU. Najbolj ranljive skupine ljudi so starejši in nemočni, ki morajo biti pod posebnim pravnim varstvom pri sklepanju pravnih poslov, s katerimi se jim zagotavlja varstvo in oskrba v zameno za prenos premoženja po smrti. Zato je bila potrebna jasnejša in podrobnejša ureditev pogodb o dosmrtnem preživljanju, boljši nadzor nad njihovim sklepanjem ter zagotavljanje izpolnjevanja in spoštovanja prevzetih obveznosti.

Na Hrvaškem je do uveljavitve Obligacijskega zakona leta 2005 pogodbe o dosmrtnem preživljanju urejal Zakon o dedovanju, podobno kot v Sloveniji. Določbe Obligacijskega zakona, ki urejajo pogodbe o dosmrtnem preživljanju od leta 2005, ko so bile temeljito prenovljene, se niso spreminjale do uveljavitve sprememb tega zakona z dne 31. decembra 2023.¹ Hkrati je bil 22. decembra 2023 zaradi uskladitve z določbami novega Obligacijskega zakona in pospešitve postopka spremembe oziroma odpovedi pogodbe o dosmrtnem preživljanju spremenjen tudi 292. a člen Zakona o pravnem postopku,² in sicer tako, da je dodan šesti odstavek, ki določa, da bo sodišče pri pripravi načrta vodenja postopka, zlasti pa pri določanju rokov in narokov, posebno pozornost namenilo potrebi po nujni rešitvi spora v postopku za spremembo, prenehanje, ugotovitev ničnosti in razveljavitev pogodbe o dosmrtnem preživljanju. Ker pa je bila

¹ *Izmjene i dopune Zakona o obveznim odnosima (ZOO) NN 155/23.*

² *Izmjene i dopune Zakona o parničnom postupku NN 155/23.*

s spremembo določb Zakona o obligacijskih razmerjih uvedena tudi obveznost vzpostavitve registra pogodb o dosmrtnem preživljanju in pogodbah o preužitku, ga je Hrvaška notarska zbornica vzpostavila šele, ko je minister, pristojen za pravosodje, izdal uredbo. Uredba o registru pogodb o dosmrtnem preživljanju in pogodbah o preužitku je bila objavljena 15. maja 2024, na podlagi katere so se uporaba registra ter registracija in dostop do njega začeli šele 1. julija 2024.³

2 OPREDELITEV, SPREMEMBA IMENA IN DOLOČITEV VSEBINE POGODB

Glede na to, da na Hrvaškem, podobno kot v Sloveniji, obstajata dve različici pogodb o preživljanju glede na temeljno razliko, ki se nanaša na trenutek izročitve premoženja s preživljanca na preživjalca, ki v vsakodnevni praktični uporabi pri strankah povzročata zmedo, je hrvaški zakonodajalec spremenil imena pogodb. Na Hrvaškem ime pogodbe zaradi terminološke podobnosti ustvarja dodatno zmedo in dvome med strankami, in to »Ugovor o doživotnom uzdržavanju« na Hrvaškem po vsebini ustreza pogodbi o dosmrtnem preživljanju v Sloveniji, medtem ko je »Ugovor o dosmrtnom uzdržavanju« na Hrvaškem po vsebini najbližji pogodbi o preužitku v Sloveniji z nekaj manjšimi razlikami v omenjeni pogodbi. Zaradi lažjega razumevanja, za kakšno pogodbo gre, je zakonodajalec spremenil imena pogodb tako, da je za imenom »Ugovor o doživotnom uzdržavanju« v oklepaju dodal (*uz prijenos imovine nakon smrti*), za imenom »Ugovor o dosmrtnom uzdržavanju« pa v oklepaju dodal (*uz istodobni prijenos imovine*). Iz tega je že takoj v naslovu pogodbe jasno in nedvoumno razvidna temeljna razlika med omenjenima pogodbama, ki je ravno trenutek prenosa oziroma izročitve premoženja. Glede na zgoraj navedeno bom zaradi lažjega razumevanja za namene tega prispevka vseskozi uporabljala slovensko terminologijo.

Opredelitev pogodbe o dosmrtnem preživljanju je podobna kot v Sloveniji, saj se z omenjeno pogodbo ena stranka zavezuje, da bo drugo stranko ali tretjo osebo preživljala do njene smrti, druga stranka pa izjavi, da ji daje vse ali del svojega premoženja, pri čemer je izročitev stvari in pravic odložena do smrti preživljanca.⁴ Torej pogodba o dosmrtnem preživljanju, ki se sklene *inter vivos*, je strogo formalna, dvostransko zavezujoča in *aleatorna* glede na to, da ob njeni sklenitvi ni mogoče ugotoviti točne vrednosti in višine protistoritve za dano premoženje, saj je trajanje odvisno od dejstva smrti, ki je *certus an incertus quando*.⁵

Z nedavnimi spremembami Obligacijskega zakona je dodana nova določba, ki natančno določa minimalno vsebino pogodbe. Prejšnja opredelitev ni predpisovala same vsebine obveznosti preživljanja, temveč sta se stranki o njej prosto dogovorili po svojih potrebah. Nove spremembe zakona torej določajo vsebino preživljanja, ki med drugim določa prebivališče preživljanca (v lastnem bivalnem prostoru, v bivalnem prostoru preživjalca, v specializirani ustanovi ali v drugi ustrezni namestitvi), obveznost zagotavljanja prehrane, nege in skrbi za zdravje preživljanca in zadovoljevanje njegovih drugih osnovnih življenjskih potreb ter kritje režijskih stroškov in stroškov pogreba preživljanca.⁶ Vsekakor se stranki lahko dogovorita tudi za druge

3 Pravilnik o registru ugovora o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju NN 56/24.

4 579. člen ZOO.

5 Hobljaj, Hana. 2020. Javnobilježnički akt s nasljednopravnim učincima u slovenskom i hrvatskom pravu: konceptualne sličnosti i razlike. *Javni bilježnik*, št. 47, 2020, str. 77.

6 579. člen ZOO.

oblike obveznosti preživljanja, pri čemer navedene obveznosti prevzame preživljalec. S tem je zakonodajalec želel odpraviti pomanjkljivosti prejšnje ureditve, ko so preživjalci praviloma privolili v prevzem obveznosti preživljanja, ne da bi določili njeno vsebino, zato posledično niso izpolnjevali svojih obveznosti, saj vsebina obveznosti v pogodbi ni bila jasno ali dovolj natančno posebej določena. Pri tem je treba poudariti, da so v praksi pogodbe o dosmrtnem preživljanju že prej imele natančen seznam obveznosti preživjalca s širokim opisom konkretnega načina izpolnjevanja pogodbe, toda le v primerih, ko so bile sestavljene pri notarju v obliki notarskega zapisa.

3 OBLIKA POGODBE IN OBVEZNOSTI NOTARJA ALI SODNIKA

Pogodbe o dosmrtnem preživljanju so strogo formalne, saj morajo biti za veljavnost sestavljene v pisni obliki in overjene pri sodniku pristojnega sodišča ali potrjene pri notarju ali sestavljene v obliki notarskega zapisa. Ta zakonska določba se ni spremenila.⁷ Pri overitvi pogodbe o dosmrtnem preživljanju mora notar ali sodnik potrditi vsebino pogodbe, ne pa samo podpisov, zato mora preveriti, ali pogodba vsebuje z zakonom predpisane obveznosti preživljanja in če je v skladu z obliko notarskega zapisa, torej morajo biti številke zapisane s črkami in črte potegnjene do konca vrstic. Če oblika in način sestave pogodbe nista upoštevana, je taka pogodba nična in nima pravnih učinkov. Novost pa je ta, da lahko ima preživljalec hkrati sklenjene pogodbe o dosmrtnem preživljanju in/ali pogodbe o preužitku z največ tremi preživljanci, sicer bo pogodba nična. Z novo ureditvijo Obligacijskega zakona je torej omejeno število preživlancev, s katerimi ima preživljalec sklenjene pogodbe oziroma ki jih preživlja, saj je v nasprotnem pogodba nična. Zato je določena tudi nova obveznost za sodnike ali notarje, da preden sestavi ali potrdijo pogodbe v Registru pogodb o dosmrtnem preživljanju in pogodbah o preužitku preverijo število preživlancev, s katerimi ima preživljalec sklenjene pogodbe o preživljanju, ne glede na to, ali gre za pogodbo o dosmrtnem preživljanju ali pogodbo o preužitku.⁸ Če sodnik ali notar pred sestavo ali potrditvijo pogodbe z vpogledom v register ugotovi, da ima preživljalec že sklenjene pogodbe, po katerih preživlja tri osebe, mora zahtevani posel zavrnil prav iz razloga, da pravni posel ne bi bil ničen.

Spremenjena je tudi določba, ki po novem zavezuje sodnika ali notarja, da pri potrjevanju ali sestavi pogodbe pogodbenima strankama prebere pogodbo ter ju podrobno in razumljivo opozori na pravice in obveznosti, ki izhajajo iz pogodbe. Zakonodajalec je predpisal vsebino pouka, zlasti pa, da mora sodnik ali notar z neposrednimi vprašanji preveriti, ali sta pogodbeni stranki razumeli pravice in obveznosti iz pogodbe. Poudarjena je bila tudi potreba pri sklenitvi pogodbe o preživljanju po obveščanju strank o trenutku prenosa lastninske pravice oziroma izročitve premoženja in pojasnitvi razlike med pogodbo o dosmrtnem preživljanju in pogodbo o preužitku. Obveznost prebrati pogodbo in strankam pojasniti pravne posledice pri sestavi pogodbe v obliki notarskega zapisa ali potrditvi vsebine pogodbe izhaja tudi iz Zakona o notariatu.⁹ Zato so notarji novo določene obveznosti izpolnjevali tudi že prej. Natančna opozorila o pravicah in obveznostih ter preverjanje njihovega razumevanja po prebrani pogodbi naj bi močnejše vplivali na zaščito strank, še posebej, ker je treba uporabljati razumljive besede in z neposrednimi vprašanji preverjati, ali sta stranki res razumeli pogodbeni določila.

7 Tretji odstavek 580. člena ZOO.

8 580. člen ZOO.

9 57., 58. in 69. člen *Zakona o javnom bilježništvu* NN 78/93, 29/94, 162/98, 16/07, 75/09, 120/16, 57/22.

Kar je zakonodajalec prav tako uredil s prenovo zakona, je vpis obstoja pogodbe o dosmrtnem preživljanju v zemljiško knjigo ali drug ustrezen register zaradi razvidnosti obstoja pogodbe in obveznosti preživljanja. Torej, če je predmet pogodbe o dosmrtnem preživljanju nepremičnina, potem mora v skladu z novo določbo Obligacijskega zakona notar ali sodnik, ki sestavi pogodbo, predložiti pogodbo zemljiškoknjižnemu sodišču, ki bo vpisalo zaznambo obstoja pogodbe v zemljiško knjigo.¹⁰ V skladu s tem je notar dolžan pogodbo predložiti oziroma izročiti zemljiškoknjižnemu oddelku sodišča ne glede na to, ali stranki to želita ali ne. Če pa stranki zahtevata vpis zaznambe obstoja pogodbe v zemljiško knjigo, bo notar skupaj z izpolnjenim predlogom elektronsko predložil pogodbo, to pa pomeni tudi, da se šteje za izpolnjeno notarjeva obveznost predložitve pogodbe zemljiškoknjižnemu sodišču. Z vpisom zaznambe v zemljiško knjigo je razviden le obstoj pogodbe o dosmrtnem preživljanju, preživljalcu pa ne zagotavlja prednostne pravice na nepremičnini oziroma zaznambe vrstnega reda niti ne preprečuje odtujitve ali obremenitve ali kakršnegakoli drugega razpolaganja s strani preživljanca. Zato bi bilo primerno, da stranki v nekaterih situacijah, kjer je to zakonsko mogoče, skleneta pogodbo in se v zemljiško knjigo vpiše zaznamba o prepovedi odtujitve oziroma obremenitve nepremičnine.¹¹ Po smrti preživljanca se navedene zaznambe izbrišejo iz zemljiške knjige z vložitvijo predloga in predložitvijo mrliškega lista.

Če pa je predmet pogodbe o dosmrtnem preživljanju premičnina, kot je na primer avto ali pravica, za katero se vodi javna knjiga oziroma register, mora pooblaščen oseba, torej notar ali sodnik, prav tako predložiti pogodbo o dosmrtnem preživljanju organu, ki vodi javno knjigo oziroma register, ki vpiše zaznambo ali drug ustrezen vpis pogodbe v to javno knjigo.

4 VPLIV SMRTI PREŽIVLJALCA NA POGODBO

Do nedavnih sprememb Obligacijskega zakona so bile določbe o vplivu smrti preživjalca na pogodbo na Hrvaškem urejene podobno kot v Sloveniji. Dosedanje določbe so načeloma ostale enake, vendar je dodan le dodaten odstavek. Zato je vpliv smrti preživjalca na pogodbo o dosmrtnem preživljanju urejen tako, da se pravice in obveznosti iz pogodbe prenesejo na zakonca umrlega preživjalca in njegove potomce, ki so poklicani k dedovanju, vendar le pod pogojem, da s tem soglašajo oziroma če v to privolijo.¹² Nov odstavek, ki je bil dodan nedavnim spremembam zakona, določa obliko za podajo soglasja oziroma privolitve zakonca ali potomcev, ki doslej ni bila predpisana. Po novem je določeno, da mora biti soglasje oziroma privolitev k prevzemu pravic in obveznosti iz pogodbe o dosmrtnem preživljanju podana v pisni obliki, mora biti overjena pri sodniku ali notarsko potrjena oziroma mora biti sestavljena v obliki notarskega zapisa. Ta novi odstavek določa enako obvezno obliko za sestavo soglasja kot za sestavo in veljavnost pogodbe o dosmrtnem preživljanju. Če zakonec ali potomci ne privolijo v nadaljevanje pogodbe o dosmrtnem preživljanju oziroma se s tem ne strinjajo, se pogodba razveže in nimajo pravice zahtevati odškodnine za prej dano preživljanje. Toda če zakonec in potomci ne morejo prevzeti pogodbenih obveznosti, imajo pravico od preživljanca zahtevati povrnitev preživnine oziroma nadomestilo za preživljanje, ki jo je prejemal od umrlega preživjalca. Sodišče bo to nadomestilo določilo po prostem preudarku, pri čemer bo upoštevalo

10 581. člen ZOO.

11 Nikolić, Viktorija, Grbac, Mira, Marčinko, Ivan. 2024. Ugovori o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju uz pregled izmjena zakona iz 2023. godine te ovrta na nalin postupanja javnih bilježnika. *Javni bilježnik*, št. 51, 2024, str. 84.

12 585. člen ZOO.

premoženjske razmere preživljanca in oseb, ki so bile pooblašćene za nadaljevanje pogodbe o dosmrtnem preživljanju.

5 REGISTER POGODB O PREŽIVLJANJU

Naslednja pomembna novost v zvezi s temi pogodbami je uvedba Registra pogodb o dosmrtnem preživljanju in pogodb o preužitku, za katerega je zakonodajalec predvidel, da ga vzpostavi in vodi Hrvaška notarska zbornica v elektronski obliki.¹³ Register je vzpostavljen zaradi preverjanja števila oseb, s katerimi ima preživljalec sklenjene pogodbe o preživljanju, oziroma števila oseb, ki jih preživljalec preživlja. Register vsebuje podatke o sklenjenih pogodbah o dosmrtnem preživljanju in pogodbah o preužitku, o spremembah ali prenehanju teh pogodb, če je uveden postopek zaradi spremembe, prenehanja, ugotovitve ničnosti ali razveljavitve pogodb, načinu pravnomočnega zaključka postopka za spremembo, prenehanje, ugotovitev ničnosti ali razveljavitve pogodb in o prenehanju obveznosti iz pogodb.

Pooblašćena oseba, torej notar ali sodnik, po uradni dolžnosti takoj vnese v register podatke o sklenjeni pogodbi o dosmrtnem preživljanju ali pogodbi o preužitku, o spremembi pogodbe in sporazumnem prenehanju pogodbe. Prav tako tudi sodišće prve stopnje po uradni dolžnosti takoj vpiše v register podatke o uvedenih postopkih zaradi spremembe, prenehanja, ugotovitve ničnosti ali razveljavitve teh pogodb, in to v 30 dneh po pravnomočnosti odločbe, če proti njim ni bilo vloženo pravno sredstvo, oziroma v 30 dneh od vročitve pravnomoćne odločbe višjega sodišća. Sodišće prve stopnje po uradni dolžnosti prav tako vpiše v register spremembo podatkov v 30 dneh od vročitve pravnomoćne odločbe višjega sodišća o izrednem pravnem sredstvu. Če sodišće prve stopnje odloči o izrednem pravnem sredstvu, po uradni dolžnosti vpiše v register spremembo podatkov v 30 dneh od pravnomoćnosti sklepa o izrednem pravnem sredstvu.

Preživljalec lahko predlaga, da notar vpiše v register prenehanje obveznosti iz pogodbe o dosmrtnem preživljanju ali pogodbe o preužitku z izpolnitvijo. Predlogu je treba priložiti pogodbo o dosmrtnem preživljanju ali pogodbo o preužitku in listino o smrti preživljanca oziroma mrliški list.

Minister, pristojen za pravosodje, je z Uredbo o registru pogodb o dosmrtnem preživljanju in pogodbah o preužitku, ki je bila objavljena 15. maja 2024, predpisal vsebino in način vodenja registra, pristojbino za vpis in pravico do neposrednega vpogleda v podatke iz registra ter izdajo potrdila o podatkih iz registra. Uredba o registru pogodb o dosmrtnem preživljanju in pogodbah o preužitku je začela veljati šele 1. julija 2024 in od takrat se register uporablja. Register v elektronski obliki vodi Hrvaška notarska zbornica in ni javen, ker je pravica dostopa do podatkov pridržana za določene osebe. Pravico do vpogleda v register imajo sodišća, notarji, hrvaški zavod za socialno delo in pristojna državna pravobranilstva, drugi javnopravni subjekti pa lahko uveljavljajo pravico do vpogleda v register na podlagi odločbe ministra, pristojnega za pravosodje, kadar ga potrebujejo za opravljanje nalog iz svoje pristojnosti. Ministrstvo, pristojno za pravosodje, ima pravico do dostopa do informacij v registru, kadar so potrebne za opravljanje nalog iz pristojnosti ministrstva.

Pomembno je poudariti, da čeprav se spremembe Obligacijskega zakona ne nanašajo na pogodbe o dosmrtnem preživljanju, sklenjene pred uveljavitvijo novih določb, je vsaka pogodbe-

13 580. a. člen ZOO.

na stranka pooblaščen in lahko pri notarju vloži zahtevo za vpis podatkov iz pogodbe, sklenjene pred uveljavitvijo sprememb, v register za pogodbe.

6 SKLEP

Zakonodajalec je zaznal pomanjkljivosti dotedanje ureditve pogodb o dosmrtnem preživljanju in jih skušal odpraviti z novo normativno ureditvijo in uvedbo registra. Zakonodajne spremembe v zvezi s pogodbo o dosmrtnem preživljanju so vsekakor pozitivne, saj želijo preprečiti ali vsaj zmanjšati možnosti zlorab, ki so v škodo manj zaščitenih oseb. Najnovejše spremembe Obligacijskega zakona so vsekakor namenjene večji zaščiti ranljivih ali šibkejših oseb. Spremenjena ureditev pogodb o dosmrtnem preživljanju torej vključuje spremembo imena pogodbe, predpisovanje obvezne vsebine pogodbe, omejitev števila oseb, ki jih lahko preživlja en preživljalec, uvedbo registra pogodb z obveznostjo vpisa in preverjanja s strani notarja ali sodnika, obveznost evidentiranja pogodbe v zemljiški knjigi in drugih javnih knjigah, če je predmet pogodbe premoženje ali pravica, obvezno obliko soglasja oziroma privolitve za prevzem pravic in obveznosti iz pogodbe o preživljanju s strani dedičev v primeru smrti preživjalca, obvezno branje in poučevanje o pravicah in obveznostih pogodbenih strank ob sklenitvi pogodbe ter preverjanje razumevanja pogodbenih določil, kar vse prispeva k večji pravni varnosti obeh strank, predvsem pa preživljanca. Čeprav sem v tem prispevku podrobneje obravnavala spremembe, ki se nanašajo na pogodbo o dosmrtnem preživljanju, je do sprememb v Obligacijskem zakonu prišlo tudi pri pogodbi o preužitku. Vse navedeno za pogodbe o dosmrtnem preživljanju torej velja z manjšimi izjemami *mutatis mutandis* tudi za pogodbe o preužitku.

Ko gre za starejše in nemočne ljudi, je celotna skupnost dolžna skrbeti zanje in jim zagotoviti dostojno življenje. Navedeno spodbuja tudi EU, zato menim, da so nedavne spremembe Obligacijskega zakona glede pogodb o dosmrtnem preživljanju in pogodb o preužitku izjemno pozitivne in gredo v smeri zagotavljanja večje pravne varnosti ranljivih oseb.

Denis Krajcar, notar v Puli, Republika Hrvaška

DEONTOLOGIJA IN ETIKA V HRVAŠKEM NOTARIATU¹

1 O DEONTOLOGIJI

1.1

Deontologija je veda o dolžnostih v različnih vidikih človekovega življenja in njegovega delovanja. Gre za dolžnosti v posebnih življenjskih ali poklicnih okoliščinah, na primer dolžnosti v medicini, politiki, pravu.

Notarska deontologija tako zajema nabor pravil in dolžnosti notarjev do strank, drugih notarjev, poklicnih kolegov, institucij in družbe na splošno.

1.2

Pravila in dolžnosti, ki zadevajo hrvaško notarsko službo in notarje, so določeni v številnih hrvaških zakonih. Ti so:

- Zakon o notariatu (Narodne novine (v nadaljevanju: NN), 78/93, 29/94, 162/98, 16/07, 75/09, 120/16, 57/22 – v nadaljevanju: ZJN) – v uporabi od 1. 10. 1994, s katerim je bila v hrvaški pravni red uvedena (ponovno vzpostavljena) notarska služba;
- Zakon o gospodarskih družbah (NN, 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19, 34/22, 114/22, 18/23, 130/23) – v uporabi od 1. 1. 1995;
- Zakon o zemljiški knjigi (NN, 63/19, 128/22);
- Zakon o izvršbi (NN, 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 73/17, 131/20, 114/22), po katerem notarji delujejo od septembra 1996;
- Zakon o dedovanju (NN, 48/03, 163/03, 35/05, 127/13, 33/15, 14/19) – ki določa pravila za postopanje notarjev kot sodnih pooblaščenцев – v veljavi od oktobra 2003;

¹ Prispevek je avtor pripravil za sejo Skupščine Hrvaške notarske zbornice in obeležitev dneva notarjev 25. novembra 2023 v Osijeku

- Družinski zakonik (NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23);
- Zakon o nepravdnem postopku (NN, 59/23);
- Notarski poslovnik (NN, 38/94, 82/94, 37/96, 151/05, 115/12, 120/14, 99/21);
- pravilniki ministra za pravosodje, ki urejajo poslovanje notarskih pisarn itd.

1.3

Notarsko službo opravljajo notarji kot samostojni in neodvisni nosilci javne službe, ki imajo status oseb javnega zaupanja (člen 2(2) ZJN) ter nepristranskih pooblaščenec svojih strank (člen 33(2) ZJN). Z odločbo jih imenuje minister za pravosodje in upravo (člen 14 ZJN). V ZJN je posebej poudarjeno, da notarji opravljajo svojo službo kot svoj izključni poklic (svobodni poklic) ter da v času imenovanja (člen 2(3) ZJN) ne smejo opravljati druge plačljive dejavnosti ali biti člani organov, ki opravljajo gospodarsko dejavnost.

Glede politične dejavnosti zanje veljajo enaka pravila kot za sodnike – torej notar ne sme biti član nobene politične stranke niti sodelovati v političnih dejavnostih.

Službo opravljajo v prostorih, ki jih na lastne stroške zagotovijo sami, vključno z arhivskim prostorom za trajno hrambo arhivskega in dokumentarnega gradiva, ki ga ustvarijo pri opravljanju službe. Zagotoviti morajo tudi vso potrebno opremo za delo in zaposlovati sodelavce: notarske pomočnike, svetovalce, pripravnike in uradnike.

Nagrado za svoje delo in povračilo stroškov prejmejo neposredno od strank, katerim nudijo notarske storitve.

Za škodo, povzročeno pri opravljanju službe, odgovarjajo z vsem svojim premoženjem in se morajo pred začetkom opravljanja službe zavarovati za primer poklicne odgovornosti.

Nadzor nad notarsko službo izvajajo predsedniki občinskih sodišč, na območju katerih imajo notarji sedež svojih pisarn, Ministrstvo za pravosodje in upravo ter Hrvaška notarska zbornica.

ZJN določa disciplinsko odgovornost notarjev ter organe, ki vodijo disciplinske postopke.

Notarji opravljajo službo z naslednjimi pristojnostmi: na področju prava gospodarskih družb, dednega prava (kot sodni pooblaščenci), zemljiškoknjžnega in civilnega prava, družinskega prava, izvršilnega prava (kot sodni pooblaščenci), od septembra 2023 pa na podlagi novega Zakona o nepravdnem postopku (NN 59/23) vodijo tudi postopke razdelitve solastnine nepremičnin, urejanja meja, razglasitve pogrešanih za mrtve ter obnove zemljiških knjig (kot sodni pooblaščenci). Že od začetka službe imajo tudi pristojnost za overjanje podpisov in kopij na zasebnih listinah – nalogo, ki so jo predhodno opravljali upravni organi.

Z izvajanjem navedenih nespornih pristojnosti notarska služba že od svoje vzpostavitve v hrvaškem pravnem redu pomembno razbremenjuje sodišča in upravne organe ter jim tako omogoča boljšo razporeditev kadrovskih in finančnih virov.

Hkrati je notarska služba skladno z zakonskimi pooblastili in pristojnostmi vsakodnevno na voljo državljanom, pravnim osebam, obrtnikom in drugim svobodnim poklicem – z zagotavljanjem pravne varnosti pri nespornih pravnih poslih. Tako tudi preventivno vpliva na zmanjšanje sodnih sporov in posledično prispeva k razbremenitvi javnih financ. Pri zaračunavanju storitev pa s tem polni tudi državni proračun.

1.4

V skladu s svojimi deontološkimi načeli mora biti notarska služba samostojna, tudi v materialnem smislu neodvisna, in visoko strokovna dejavnost.

Z namenom uresničitve navedenih načel imajo notarji pri opravljanju notarskih dejanj in postopkov pravico neposredno od uporabnikov notarskih storitev zaračunati nagrado za svoje delo ter povračilo nastalih materialnih stroškov (člen 161 ZJN).

Obenem je notar pri vsakem dejanju dolžan od stranke pobrati takso - državno pristojbino (členi 3, 4 in 6 Zakona o notarskih pristojbinah s tarifo – NN, 72/94, 74/95, 87/96, 112/12, 110/15, 10/23), pri čemer mora pobrano takso nemudoma nakazati v državni proračun. Poleg tega je pri opravljanju notarskih storitev dolžan obračunati tudi davek na dodano vrednost (člen 4(1)(3) in členi 6(1) in 6(2) Zakona o DDV – NN, 73/13, 99/13, 148/13, 153/13, 143/14, 115/16, 106/18, 121/19, 138/20, 39/22, 113/22, 33/23).

Z zaračunavanjem taks in DDV za vsako opravljeno notarsko dejanje (z izjemo dednih in izvršilnih postopkov, kjer takse niso predpisane) ter njihovim nakazovanjem v državni proračun notarska služba – ki sicer ne prejema sredstev iz proračuna – v pomembni meri kontinuirano prispeva k proračunskim prihodkom. Temu za državni proračun pomembnemu finančnemu učinku je treba prišteti še pozitiven vpliv razbremenitve rednih sodišč, kot je že bilo opisano.

Pri opravljanju svoje službe notarji v celoti sami nosijo vse materialne stroške poslovanja: od nakupa in redne posodobitve delovne opreme (pohištvo, tehnična oprema s poudarkom na digitalnih orodjih, oprema za arhivski prostor itd.), potrošnega materiala (tonerji, papir, kuverte s povratnicami, pečati itd.), stroškov elektrike, čiščenja prostorov, zavarovalnih premij za poklicno odgovornost zase in za vse zaposlene, fiskalnih dajatev pa do izplačil bruto plač in drugih zakonskih obveznosti do zaposlenih. Vse to krijejo iz zneska bruto notarske nagrade, ki je določen s Pravilnikom o začasni notarski tarifi. Nato kot davčni zavezanci plačujejo davek od dohodka ali dobička glede na ustvarjeni prihodek.

Ključnega pomena je, da je določena nagrada za delo notarjev primerna in omogoča neodvisno opravljanje službe ob popolni zagotovitvi kadrovske in materialne pogoje za delovanje vsake notarske pisarne.

1.5

Z uveljavitvijo Zakona o notariatu je Hrvaška v svoj pravni red uvedla notariat t. i. latinskega tipa – kot ga poznamo v več kot 90 državah sveta. Zato se za hrvaško notarsko službo uporabljajo tudi pravila in dolžnosti, določene z akti Mednarodne unije latinskega notariata, katere član je Hrvaška notarska zbornica od leta 1997.

1.6

Mednarodna unija latinskega notariata (UINL) je nevladna organizacija, ustanovljena z namenom spodbujanja, usklajevanja in razvoja delovanja notariatov po svetu.

Cilji UINL so spodbujanje in uporaba temeljnih načel latinskega notariata kot tudi uveljavitev načel notarske deontologije, navedenih v naslednjih podpoglavjih.

1.6.1 Poklicna in osebna usposobljenost

Notariat kot služba in notarji kot profesionalci morajo imeti najvišjo strokovno usposobljenost, kot jo določa nacionalna zakonodaja, opraviti predpisani strokovni izpit pred nastopom službe in imeti ustrezno znanje za preverjanje in sestavljanje notarskih listin.

Notarji morajo ohranjati visoko raven osebnih etike in se vzdržati ravnanj, ki bi lahko omajala zaupanje javnosti v notariat, ter vselej spoštovati dostojanstvo svojega poklica.

1.6.2 Zakonitost

Dejavnosti notarjev morajo biti v skladu z zakonom, izogibati se morajo vsakršnemu poskusu goljufivega obhoda zakonodaje in ne smejo povzročati škode strankam. Listine, ki jih sestavijo ali potrdijo, imajo dodano vrednost le, če so zakonite.

Notarji morajo službo opravljati pravilno in strokovno ter poiskati pravno obliko, ki najbolj ustreza javnim in zasebnim interesom.

1.6.3 Nepristranskost

Notarji kot pooblaščenki strank morajo biti nepristranski do vseh strank in tretjih oseb – z namenom zagotavljanja pravne varnosti.

Z nepristranskim pristopom morajo odpraviti morebitno neravnotežje med strankami in pomagati tistim, ki to najbolj potrebujejo. Ne smejo sestavljati listin, ki bi jim lahko neposredno ali posredno koristile.

1.6.4 Neodvisnost

Notarji morajo svojo službo opravljati neodvisno – tako v razmerju do strank kot tudi do državnih organov in institucij – ter paziti, da jim s svojim delovanjem ne povzročajo škode.

Izogibati se morajo vsakemu vplivu na stranke ter diskriminaciji.

1.6.5 Spoštovanje človekovih pravic

Notarji morajo spoštovati in varovati človekove pravice, okolje (čistost vode in zraka kot osnovni življenjski pogoji), pravičnost, svobodo, resnico, poštenost, zanesljivost ter varovati poslovne skrivnosti.

Dolžni so zavračati korupcijo, podizvajalske odnose, tajne pogodbe in vse oblike delovanja, ki škodujejo posameznikom ali gospodarskemu razvoju, vključno z dejanji, ki so sicer zakonita, a v nasprotju z duhom zakona, in vsemi dejanji, ki očitno škodujejo strankam.

1.6.6 Volja, prizadevnost in odgovornost

Notarji morajo biti pripravljeni opravljati dolžnosti, ki jih terja njihova služba, delovati z vestnostjo vrhunskega strokovnjaka ter si prizadevati za strokovno uveljavitev v okolju, kjer opravljajo službo.

Odgovorni so za vso povzročeno škodo oziroma škodo, ki jim jo je mogoče pripisati (z dejanji ali listinami, ki jih sestavijo in ki so v nasprotju z zakonom ali standardi strokovne skrbnosti). Za takšno odgovornost morajo biti tudi zavarovani.

1.6.7 Poklicna samostojnost

Notarji so samostojni pri opravljanju svojih dolžnosti, kar ne izključuje njihovega članstva v zbornicah in nadzora Ministrstva za pravosodje nad njihovim delom.

1.6.8 Delegiranje državnih pooblastil – javna služba

Notarji so dolžni biti lojalni državi, ki jim je podelila javna pooblastila, in jih izvajati v duhu služenja ter dostojanstveno.

Kot nosilci javnih pooblastil so dolžni opravljati svojo službo kadarkoli je potrebno, pri tem pa uporabljati vse potrebne materialne in kadrovske vire.

Svojo javno funkcijo morajo opravljati z integriteto, voljo in prizadevnostjo, hkrati pa se vzdržati vsakega ravnanja, ki bi bilo v nasprotju z dostojanstvom njihovega statusa ali bi jim lahko neposredno ali posredno koristilo. Enake dolžnosti veljajo tudi za njihove zaposlene, za katere so notarji odgovorni.

Notarji smejo svojo službo zapustiti le v primerih, ki jih določa zakon, in šele potem, ko zagotovijo, da bo notarska služba na tem območju nemoteno delovala tudi v prihodnje.

1.6.9 Sodelovanje s pravosodnimi organi

Kot praktiki v nepravdnih, nespornih zadevah in kot pooblaščenki državne oblasti morajo notarji ter njihove zbornice ali stanovska združenja, ki jih zastopajo, sodelovati s pravosodnimi organi pri uresničevanju svoje javne funkcije in dodeljenih pristojnosti – z namenom razvijanja in uresničevanja pravičnosti ter socialnega miru.

2 O ETIKI

2.1

Etika je skupek načel moralnega ravnanja neke družbe ali družbene skupine, ki temeljijo na osnovnih družbenih vrednotah, kot so: dobrota, poštenje, dolžnost, resnica, človečnost itd.

Poklicna etika se ukvarja s posebnimi moralnimi obveznostmi, ki so značilne za posamezen poklic (npr. posebne obveznosti do svojih strank, obveznosti v medsebojnih odnosih ipd.).

2.2

Skupščina Hrvaške notarske zbornice je na seji v Osijeku 16. aprila 2011 sprejela **Kodeks notarske etike**, ki določa načela in pravila ravnanja notarja pri opravljanju službe in zunaj nje

na način, ki zahteva dostojanstvo in ugled notarske službe. S tem je bil razveljavljen prejšnji kodeks.

2.3

Kodeks določa naslednja temeljna načela in pravila ravnanja notarjev:

1. Notar svojo službo opravlja vestno, pošteno in nepristransko v skladu z Ustavo in zakoni Republike Hrvaške.
2. Položaj nepristranskega pooblaščenca strank določa notarjev odnos do strank in njihovih zastopnikov, odvetnikov, sodišč, državnih tožilcev ter drugih državnih organov oziroma organov z javnimi pooblastili.
3. Pri opravljanju službe mora notar s svojim znanjem in vedenjem pridobiti ter utrditi zaupanje strank in hkrati pravosodnih ter drugih organov, pred katerimi nastopa.
4. Notar je dolžan vestno izpolnjevati dolžnosti, ki izhajajo iz notarske službe, ter varovati ugled notariata tako pri opravljanju službe kot tudi v zasebnem življenju. S svojim ravnanjem mora biti zgled človečnosti, spoštovanja človekovih pravic in dostojanstva.
5. Notar opravlja službo nepristransko in brez predsodkov ali naklonjenosti glede na raso, barvo kože, vero, narodnost, starost, zakonski stan, spolno usmerjenost, socialni in premoženjski status, politično usmerjenost ali katerokoli drugo različnost.
6. Notar je dolžan ohranjati svojo neodvisnost z namenom varovanja nepristranskosti.
7. Notar mora varovati interese strank z uporabo sredstev, ki so v skladu z zakonodajo in dostojanstvom notarskega poklica, ter se pri tem ravnati po nepristranskosti, dobrih običajih, vesti in pravilih javne morale.
8. V listinah in govoru ob uradnih dejanjih ter na splošno v družbenih, javnih ali zasebnih nastopih mora notar paziti na strokovnost in splošno kulturo.
9. Notar ne sme sprejeti poslov, ki niso združljivi z njegovim poklicem in bi lahko škodovali njegovi neodvisnosti, ugledu ali časti notariata.
10. Opravljanje poslov, ki jih smejo opravljati izključno notarji, notarski pomočniki, svetovalci ali pripravniki, notar ne sme prenesti na osebe, ki za to niso pooblašcene.
11. Notar ne sme zavrniti prevzema zaupanega posla, ki mu ga dodeli pristojni organ, razen iz razlogov, predpisanih z Zakonom o javnem notariatu.
12. Notar ne sme kot plačilo za storitev sprejeti stvari ali del predmeta, na katerega se nanašajo njegova uradna dejanja.
13. Ne spodobi se, da bi notar izpostavljал svoje nekdanje službe ali položaje za pridobivanje strank oziroma vzbujal vtis, da bi jim lahko zaradi tega uspešneje nudil pravno pomoč.
14. Notar mora stalno obnavljati, širiti in poglobljati svoje pravno in splošno znanje, in to uravnoteženo, brez zanemarjanja kateregakoli pravnega področja iz pristojnosti notarske službe.
15. Notar mora tudi zunaj službe in na javnem mestu ravnati v skladu z dostojanstvom notarske službe ter ne sme zmanjševati osebnega ugleda in zaupanja državljanov v notariat.
16. Vsako nelojalno poslovno ravnanje škodi časti in ugledu notariata, še posebej:
 - pridobivanje strank s ponudbami, posredniki ali neposrednim oziroma posrednim oglaševanjem;
 - prepuščanje pooblastil tretjim osebam ali distribucija reklamnega materiala;
 - obljubljanje ali plačevanje provizij drugim za pridobivanje strank;

- omalovaževanje drugih notarjev;
 - izpostavljanje kritik o delu kolegov pred strankami (razen tehničnih pripomb, potrebnih za zakonito izvajanje uradnih dejanj);
 - neobveščanje kolega o nameri zaposlitve njegovega pomočnika, svetovalca, pravnika ali zaposlenega;
 - sklicevanje na dobre zveze;
 - ponujanje izvedbe uradnih dejanj prek javnih medijev, spletnih strani, ki niso uradne strani notarske zbornice, okrožnic ali letakov;
 - ponujanje nižje nagrade (cene storitve) od predpisane;
 - označevanje lokacije pisarne z vpadljivimi znaki ali vsebino;
 - javni nastopi z izpostavljanjem svojega statusa notarja, če bi se to lahko razumelo kot oglaševanje;
 - sponzoriranje dogodkov z namenom ali učinkom neposredne ali posredne promocije;
 - promocija osebe notarja;
 - vzpostavitev lastne spletne strani (ne glede na vsebino);
 - uporaba elektronskega naslova, ki zavaja, da je edini notar v kraju (npr. notar-zagreb@zg.t-com.hr);
 - prikrito odpiranje druge pisarne (npr. z rednim opravljanjem uradnih dejanj zunaj uradnih prostorov, npr. v odvetniških pisarnah, bankah, trgovskih centrih, na sejnih ipd.).
17. Dovoljeno je enkratno objaviti obvestilo o odprtju ali selitvi pisarne v časopisu, vendar tako, da se izogne vtisu oglaševanja.
 18. Če se v medijih poroča o notarju na način, ki škodi njegovemu ugledu ali ugledu notariata, mora notar nemudoma zahtevati, da se notarska zbornica javno distancira od takega poročanja. Če tega ne stori, se lahko notar sam javno opredeli. Po posebnem predpisu ima pravico zahtevati popravek netočnih ali nepopolnih informacij.
 19. Kodeks vključuje tudi pravila, katerih kršitev pomeni disciplinski prekršek.
 20. Določbe tega kodeksa veljajo tudi za notarje, ki delujejo v skupnih notarskih pisarnah, ustrezno pa se uporabljajo tudi za notarske pomočnike, svetovalce in pripravnike, če pravila njihovega združenja teh vprašanj ne urejajo drugače. Notarji so dolžni vse zaposlene seznaniti z vsebino kodeksa in odločitvami organov notarske zbornice, ki izhajajo iz kodeksa. Notar mora zagotoviti, da tudi zaposleni spoštujejo ta kodeks.
 21. Sestavni del tega kodeksa so tudi Načela notarske etike Mednarodne unije latinskega notariata, če niso v nasprotju s pozitivnimi predpisi Republike Hrvaške.

Načela in pravila našega kodeksa so v celoti skladna z načeli in pravili UINL. Kot primer velja izpostaviti pravilo iz Etičnega kodeksa UINL:

Svoboda izbire notarja razen v izjemah, ki jih določa zakon, velja za vse. V vlogi nepristranskega pooblaščenca mora notar opustiti vsako ravnanje, ki bi lahko neposredno ali posredno vplivalo na svobodno izbiro notarja.

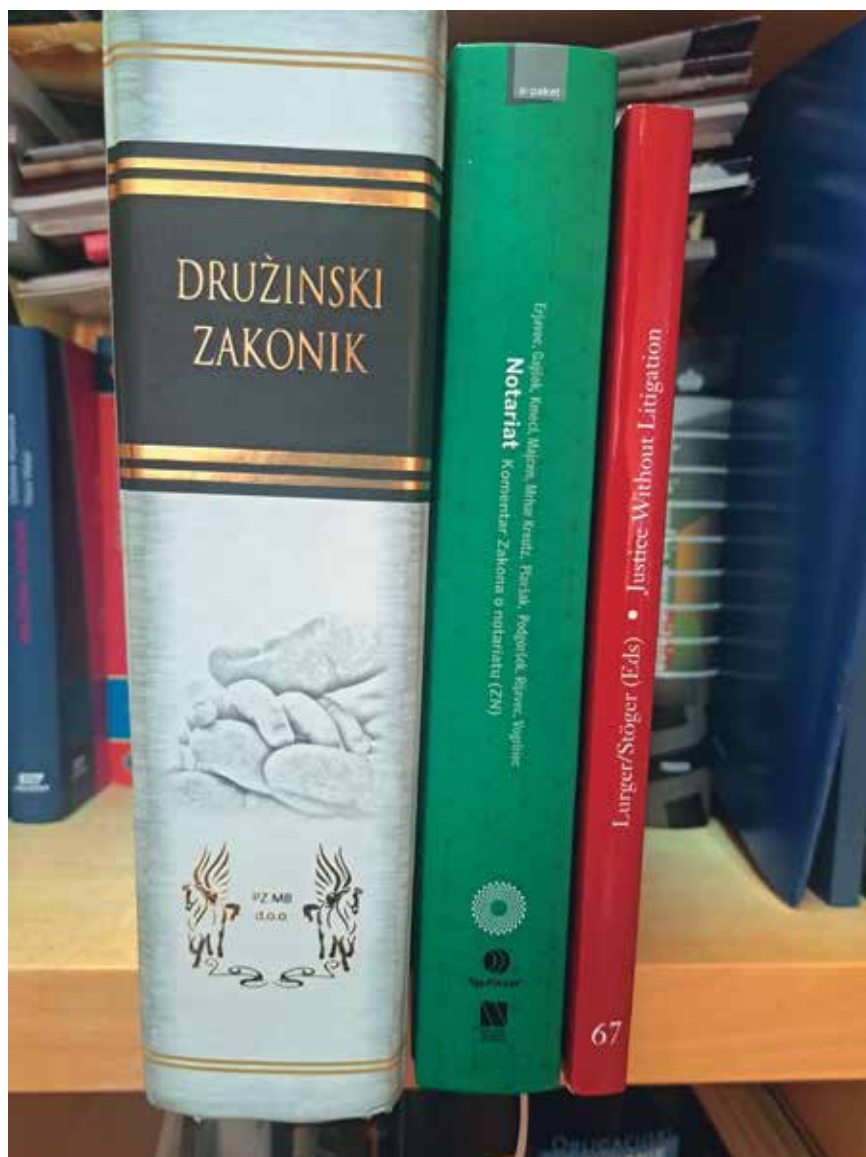
ZAKLJUČEK

Deontološka in etična načela ter pravila predstavljajo vrednote, na katerih temelji notarska služba tako v svojem nastanku, razvoju kot tudi vključevanju v družbeno skupnost. To so vre-

dnote, ki so navdihovale naše predhodnike, nas navdihujejo danes in bodo navdihovale tudi prihodnje generacije notarjev. Vrednote, zaradi katerih je ta služba obstala skozi stoletja in ki jamčijo, da bo notarska služba tudi v prihodnje opravljala svojo splošno koristno družbeno vlogo. Seveda kot služba, usklajena z digitalno dobo, ki je v polnem razmahu, ob uporabi vseh ustreznih digitalnih orodij, a z ohranjanjem nenadomestljive človeške inteligence pri opravljanju notarskih pristojnosti.

V tolikšni meri, kolikor bomo vsi mi – vsak notar posebej in služba kot celota – spoštovali predpisana deontološka in etična načela in pravila, v tolikšni meri bomo tudi dosegali družbeni ugled naše službe. Takšno ravnanje je osebna odgovornost vsakega od nas ter odgovornost vseh organov naše Zbornice. Ravnanje v nasprotju s tem lahko ogrozi čast in ugled posameznika ter celotne službe, v skrajnem primeru pa tudi njen obstoj.

Zato je za ohranitev službe in njen nadaljnji razvoj nujno, da se predpisana deontološka in etična načela in pravila v praksi nenehno uporabljajo ter da se na njihovo kršitev brez odlašanja ustrezno reagira.

Nina Kralj Frece, notarska pomočnica pri notarki Sonji Kralj
v Slovenj Gradcu

MEDNARODNA KONFERENCA PROJEKTA EL@N II V LJUBLJANI POVEZALA NOTARJE IZ DESETIH DRŽAV

V organizaciji Notarske zbornice Slovenije je v Ljubljani 8. aprila 2025 potekal mednarodni seminar v okviru evropskega projekta EL@N II, ki deluje pod okriljem Sveta notarskih zbornic Evropske unije (CNUE) in s podporo Evropske komisije. Rdeča nit dogodka je bila vloga in pomen notarskih listin v evropskem pravnem prostoru s poudarkom na njihovi čezmejni izvršljivosti.

Seminar je združil več kot sto udeležencev, med katerimi so bili predstavniki notariata iz Avstrije, Hrvaške, Italije, Češke, Madžarske, Francije, Belgije, Litve, Poljske, Nizozemske in Slo-

venije. V imenu Notarske zbornice Slovenije je udeležence najprej pozdravil njen predsednik dr. Bojan Podgoršek, ki je poudaril pomen mednarodnega sodelovanja pri krepitevi pravne varnosti državljanov EU, notarskem zapisu kot neposredno izvršljivi listini ter sodni praksi v primerih izvršljivih listin s čezmejnimi elementom. Udeležence konference je nagovoril tudi Marc Vilmus, notar iz Bruslja in vodja delovne skupine za usposabljanje pri CNUE, ki je predstavil projekt EL@N in e-učno platformo Evropske notarske mreže (ENN).

Projekt EL@N II predstavlja nadaljevanje uspešnega sodelovanja notarjev v izobraževalnih projektih

evropskega prava, ki jih CNUE izvaja že od leta 2014. Od leta 2023 notarjem po vsej Evropi omogoča tudi dostop do posebne e-učilnice z interaktivnimi učnimi moduli in spletnimi seminarji, prilagojenimi vsakodnevni notarski praksi.

V prvem delu konference sta udeležence navdušila predavateljica notarka Marianne Sevindik iz Francije, ki je predstavila vzpostavitev elektronskih avtentičnih listin v francoski praksi, ter notar Paolo Pasqualis iz Italije, ki je osvetlil uporabo teh listin v skladu z evropskimi uredbami.

Sledila je okrogla miza o čezmejni izvršljivosti, kjer je bila predstavljena slovenska ureditev izvršljivega notarskega zapisa s posebnim poudarkom na postopku notarske razveze. Madžarski pogled na praktične izzive je predstavil Tamás Balogh, predstavnik Notarskega inštituta pri madžarski notarski zbornici.

Popoldanski del je bil namenjen primerjavi nacionalnih izvršilnih postopkov. Notar Gábor Márton Tóth je predstavil madžarski model izvršbe plačilnih nalogov, sledila sta hrvaška predstavnika notarska namestnica Hana Hobljaj in notarski namestnik Ivan Marčinko, ki sta govorila o vplivu sodb Sodišča EU ter uvedbi elektronskih izvršilnih postopkov na Hrvaškem.

Konferenca je postregla z živahno razpravo in odprtimi vprašanji udeležencev o raznolikih nacionalnih pristopih k uporabi avtentičnih listin in njihovem priznavanju v čezmejnih postopkih. Vodja delovne skupine za čezmejno izvršljivost listin Hana Hobljaj je v zaključku poudarila pomen tovrstnih izmenjav znanj in praks ter izrazila upanje, da se bodo podobni seminarji nadaljevali tudi v prihodnje.

Dogodek je znova potrdil, da sodelovanje evropskih notarjev ni le strokovna dolžnost, temveč tudi priložnost za skupno oblikovanje učinkovitejšega in bolj dostopnega pravosodnega sistema v Evropski uniji.

Vabimo vas, da obiščete spletno platformo ENN, kjer se nahajajo in so notarjem na voljo različne brezplačne učne vsebine s področja dedovanja, preprečevanja pranja denarja, gospodarskega prava in drugih tem, ki zanimajo notarje (<https://www.enn-rne.eu/>). Za uporabo spletne platforme si mora notar ali notarski pomočnik ustvariti svoje uporabniško ime in geslo, če ju še nima.

Za registracijo na ENN lahko skenirate QR-kodo.

Co-funded by
the European Union

Nina Kralj Frece, notarska pomočnica pri notarki Sonji Kralj
v Slovenj Gradcu

PROJEKT JuWiLi II: NADALJEVANJE USPEŠNE EVROPSKE POBUDE ZA OPTIMIZACIJO NEPRAVDNIH POSTOPKOV

Po uspešno zaključenem evropskem projektu JuWiLi (Justice Without Litigation – Pravica brez pravednosti), ki je potekal od leta 2020 do 2022, je z uvodnim srečanjem v začetku leta 2025 na Dunaju začel njegov nadaljevalni projekt – JuWiLi II.

Medtem ko je prvi JuWiLi vključeval ožji krog držav t. i. regije heksagonale (Avstrija, Hrvaška, Češka, Slovaška, Slovenija) skupaj z Univerzama na Dunaju in v Gradcu, Ekonomsko-raziškovalnim inštitutom *Economia* ter Svetom notariats Evropske unije (CNUE), se je projektu pridružila še Notarska zbornica Madžarske in Notarska zbornica Alzacije-Mozela. Zaradi pozitivnega odziva in uporabne vrednosti analiz ter rezultatov prvega projekta se je JuWiLi II razširil na 22 držav članic EU, v njem pa sodeluje 29 partnerskih institucij s področja notariata, akademske sfere in pravosodnega sistema.

Cilj projekta JuWiLi II ostaja v temelju enak: oblikovanje učinkovitih in zanesljivih rešitev za vodenje nepravdnih postopkov, ki omogočajo razbremenitev sodišč, povečujejo pravno varnost ter dostopnost postopkov za državljane EU in prispevajo k nadaljnji krepitvi načela pravne države. Projekt se osredotoča na analizo možnosti prenosa določenih civilnopravnih pristojnosti s sodišč na notarje ter identifikacijo normativnih in praktičnih rešitev v okviru pravnega reda posameznih držav.

Vsebinski poudarki JuWiLi II vključujejo nadgradnjo že izvedenih analiz zapuščinskih postopkov, notarskih listin kot javnih listin v čezmejnih primerih ter – kot pomembno novost – obravnavo t. i. notarskih razvez (ločitve pred notarjem). S tem se projekt dotika aktualnega vprašanja razširitve pristojnosti notariata na področja, ki tradicionalno sodijo v sodno odločanje, vendar se v nekaterih jurisdikcijah že uspešno rešujejo po notarski poti.

Slovenski notarji in Notarska zbornica Slovenije bomo s svojimi izkušnjami na področju nepravdnih razvez pomembno prispevali k oblikovanju skupnega znanja in dobrih praks, saj je prav komparativni pristop bistven za celovito razumevanje možnosti prenosa pristojnosti.

Projekt vključuje tudi ekonomsko analizo učinkovitosti nepravdnih postopkov (zlasti notar-skih razvez), nadaljevanje primerjalne analize dedovanja v sodelujočih državah ter pripravo študij primerov (angl. case studies) z identifikacijo najboljših praks. JuWiLi II uvaja dodatno dimenzijo – vedenjsko analizo, ki se osredotoča na vpliv psiholoških, socialnih in kulturnih dejavnikov na ravnanje posameznikov v nepravdnih postopkih. Gre za pomembno novost, ki nadgrajuje klasičen pravni pristop s pristopi vedenjskih znanosti.

Osrednje vodilo projekta je sistemska optimizacija nepravdnih postopkov, krepitev postopkovnih standardov in pravne varnosti ter dolgoročna razbremenitev sodnega sistema. Z vidika prostega pretoka oseb in kapitala ter rastoče kompleksnosti pravnih razmerij z mednarodnim elementom postaja vloga notarja v EU vse zahtevnejša. Projekt JuWiLi II tako prispeva k boljšemu razumevanju evropskega pravnega prostora, večji usklajenosti postopkov ter izmenjavi znanja in dobrih praks med notarji in pravnimi strokovnjaki iz različnih pravnih sistemov.

Notarska zbornica Slovenije bo v okviru projekta JuWiLi II 28. novembra 2025 znova gostila mednarodno strokovno konferenco, na kateri bodo predstavljeni vmesni rezultati projekta ter odprta razprava o nadaljnjih možnostih razvoja nepravdnih pravnih poti v EU.

Vse notarke in notarje že sedaj vljudno vabimo k udeležbi v mesecu novembru, to je 28. 11. 2025, ko bo Notarska zbornica Slovenije organizirala mednarodno konferenco v okviru projekta JuWiLi II.

Projektu JuWiLi II lahko sledite na:

- spletni strani: <https://juwili.eu/>
- **LinkedIn:** Justice Without Litigation (<https://www.linkedin.com/showcase/justice-without-litigation/>)
- **Instagram:** juwili4eu (<https://www.instagram.com/juwili4eu/>)

Kratka dejstva o projektu JuWiLi II:

- trajanje projekta: 24 mesecev
- ciljna skupina: 50.000 notarjev v EU
- 22 držav članic EU
- 29 partnerskih organizacij
- dve partnerski univerzi: Dunaj in Gradec
- pet javnih in poljavnih dogodkov: Berlin, Ljubljana, Rim, Zagreb, Bruselj
- dve delovni skupini in tri projektne skupine
- razširjena spletna platforma ENN za medsebojno pomoč

Stephan Matyk-d'Anjony, direktor za evropske in mednarodne zadeve pri avstrijski notarski zbornici in koordinator projekta Justice Without Litigation (Do pravice brez pravedanja – JuWiLi)

DO PRAVICE BREZ PRAVDANJA – PRILOŽNOST ZA SLOVENIJO

Novost, ki jo naslavlja že drugi projekt JuWiLi 2025–2026, financiran s strani EU, je trenutni trend in naraščajoča praksa opravljanja nespornih civilnih zadev s strani zunajsodnih pravosodnih organov v 22 državah članicah Evropske unije. Ta trend je podkrepljen s hitro razvijajočim se pravnim okvirom nacionalnih in evropskih pravnih instrumentov, ki morajo delovati skupaj v korist državljanov EU. To je lahko tudi priložnost za Slovenijo, da posodobi procesni del dednega prava, zlasti na področju prenosa pristojnosti v nespornih zapuščinskih zadevah na notarje. Prvi projekt »Do pravice brez pravedanja« JuWiLi 2020–2022 je pokazal dobre izkušnje sosednjih držav Slovenije, kot so Avstrija, Hrvaška in Madžarska, pri delitvi nalog in pristojnosti med sodišči in notarji. V teh državah so notarji prevzeli pristojnost za velik del oziroma celoten zapuščinski postopek in ga na ta način približali državljanom. Ta prednost se kaže predvsem v bistveno boljšem pravnem svetovanju osebam, udeleženim v nespornih zapuščinskih zadevah. Poleg tega pa iz zaključkov projekta JuWiLi 2020–22 izhaja tudi, da ima Slovenija v primerjavi z drugimi državami, udeleženimi v projektu, najvišje javne izdatke za sodišča na prebivalca, povprečni čas obravnave zapuščinskih zadev je najdaljši. Možnosti za reformo so očitne, projekt EU »Do pravice brez pravedanja« je lahko odlična predpostavka za bodoče rešitve na tem področju.

Kot rečeno, se projekt JuWiLi 2025–2026 osredotoča na nesporne postopke v civilnih in gospodarskih zadevah, ki jih opravljajo notarji. Opaziti je trend procesnih reform v več državah članicah, katerih cilj je usmerjen v posodobitev civilnega procesnega prava s prenosom nespornih civilnih zadev s sodišč na druge pravosodne subjekte, zlasti na notarje. Pri takšnih reformah je neizogibno zagotavljanje procesnih standardov in spoštovanje pravne države, zato se notarjem, ki so neodvisni in nepristranski nosilci javnih funkcij, vse pogostejše zaupajo tovrstne pristojnosti (npr. v zapuščinskem in družinskem pravu ter pri pridobivanju dokazov). Nacionalni pravni redi se pri reševanju vprašanja zunajsodnega pravnega varstva, ki ga izvajajo notarji, med seboj razlikujejo, zato je na čezmejni ravni treba take postopke poenostaviti, njihovo izvajanje pa izboljšati. Ta trend eksterne sodnega varstva se le delno odraža v instrumentih EU na področju civilnega prava. S sistematičnim zbiranjem podatkov, primerjalno pravno analizo in določitvijo skupnih minimalnih procesnih standardov za zagotovitev načel pravne dr-

žave bo projekt JuWiLi 2025–2026 povečal zaupanje in zgradil mostove med različnimi pravnimi redi držav članic.

V skladu s priporočilom OECD iz leta 2023 o dostopu do sodišča in pravosodnih sistemih, osredotočenih na ljudi, ter s ciljem, da bi nacionalni pravosodni sistemi in pravosodni sistemi EU postali sodobnejši, učinkovitejši in bolje dostopni državljanom, bo primerjalno pravno študijo spremljala ekonomska študija z več metodami. V tej študiji bodo proučene morebitne prednosti ekonomske blaginje zaradi prenosa nespornih civilnih zadev s sodišč na druge pravosodne organe (notarje), in sicer morebitne koristi za državo, davkoplačevalce in splošno javnost. Najbolj inovativen del ekonomske analize bo študija vedenjske ekonomije, ki bo pokazala motivacijo ljudi za izbiro sodnih ali notarskih storitev v nespornih civilnih zadevah. Kot končni rezultat projekta JuWiLi 2025–2026 bodo oblikovana podrobna politična priporočila za EU in nacionalne zakonodajalce držav članic. Poleg tega bo projekt prispeval k izboljšanju vsakodnevnega čezmejnega sodelovanja in obravnave zadev med notarji v EU s spodbujanjem razvoja evropske notarske mreže CNUE.

Več informacij o projektu »Do pravice brez pravdanja« JuWiLi je na voljo na povezavi: www.juwili.eu

Notarii Sloveniae ad MCMXCV

Notarska Zbornica Slovenije